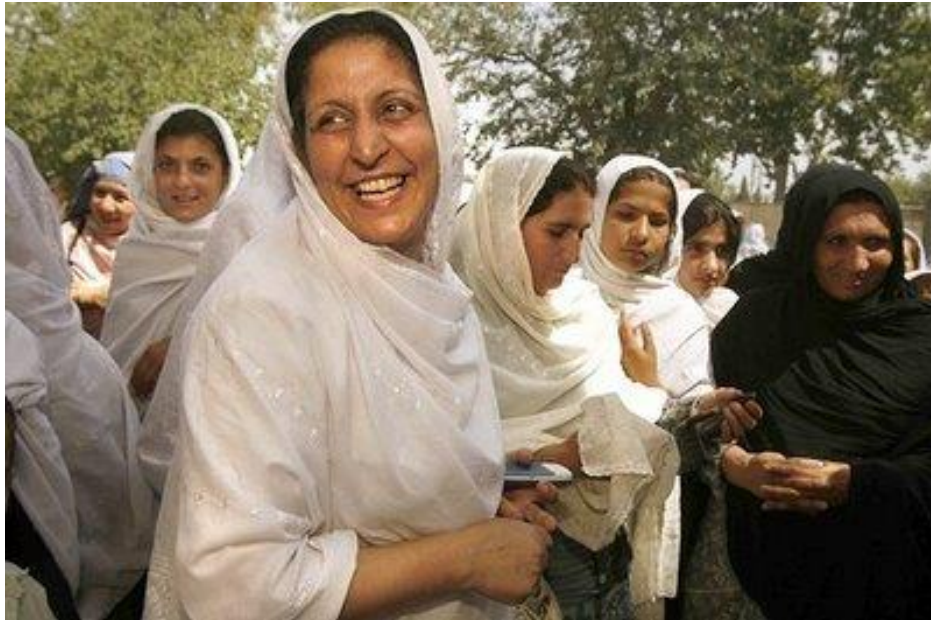

Selvitys naisten tilanteesta Afganistanissa

Kuva: Afghan Women's Network

Sisällysluettelo

Executive Summary	3
1.0 Johdanto	5
2.0 Lyhyt historia naisten tilanteesta ennen 2002	9
2.1 Naisten tilanne ennen talibaneja	9
2.2 Naisten tilanne talibanien aikana	10
3.0 Naisten tilanne ja kehitys 2002-2010	11
3.1 Naisten poliittiset oikeudet	11
3.1.1. Vuoden 2009 presidentin vaalit	13
3.2 Naisten taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuurioikeudet	14
3.3 Lapsityövoima	15
3.4 Naisten ja tyttöjen koulunkäynti	16
3.5 Naisten terveys	18
3.6 Naisiin kohdistuva väkivalta	19
3.7 Pakkoavioliitot ja alaikäisten avioliitot	21
3.8 Naiset ja kansalaisuus	24
4.0 Naisten tilanteeseen vaikuttavat (tausta)tekijät	25
4.1 Sota ja konflikti	25
4.2 Köyhyys ja kehitys	26
4.3 Heikko oikeusvaltio	27
4.4 Kulttuuri, uskonto ja naisten ihmisoikeudet	29
4.5 Valta ja miesten rooli	32
5.0 Afganistanin hallituksen toimet naisten aseman edistämiseksi	34
5.1 Naisministeriö MoWA	35
5.2 ANDS	36
5.3 Sukupuolivaltavirtaistaminen	37
5.4 Shiiaperhelaki	39
6.0 AIHRC:n toimet naisten aseman edistämiseksi	40
7.0 Kv-yhteisön toimet naisten aseman edistämiseksi	41
7.1 YK, ml. päätöslauselma 1325	41
7.2 EU, ml. EUPOL	47
7.3 Pohjoismaat	48
8.0 Suomen toimet naisten aseman edistämiseksi	50
8.1 Kahdenväliset hankkeet	50
8.1.1 Afganistanin jälleenrakennusrahasto; NSP ja MISFA	50
8.1.2 Miinanraivaus	51
8.1.3 Maakuntien huumekontrollin vahvistaminen	52
8.1.4 Marie Stopes Internationalin lisääntymisterveyshanke	54
8.1.5 PRT-hankkeet	55
8.1.6 PYM-hankkeet	57
8.2 Kansalaisjärjestöjen hankkeet	57
8.2.1 Naistoimittajien koulutushanke	57
8.2.2 Katastrofivalmiushanke	58
8.2.3 Maaseudun yhteisökehitys	58
8.2.4 Kyläyhteisön kehittäminen	58
8.2.5 Naisten terveyskasvatus	58
9.0 Päätelmät	60
10.0 Lähteet	64
12.0 Lyhenteet	71

Executive Summary

Tämän selvityksen tarkoituksena on analysoida afganistanilaisten naisten tämän hetkistä tilannetta ja antaa laaja yleiskuva Afganistan hallituksen, kv-yhteisön ja Suomen yhteydestä Afganistanin naistilanteeseen. Selvitys vastaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten naisten asema Afganistanissa on muuttunut
 - siitä mitä se oli talibanien hallinnon alla?
 - 2000-luvulla talibanien hallinnon kaaduttua? (eli kehitys 2002-2010)
 - Mitkä alueet ovat kehittyneet eniten/vähiten? Miksi?
2. Mitkä ovat syyt naisten heikolle asemalle?
3. Miten Afganistanin hallitus ja AIHRC ovat vaikuttaneet asiaan?
4. Miten kansainvälinen yhteisö on vaikuttanut asiaan?
5. Miten Suomi on vaikuttanut asiaan?

Afgaaninaisten tilanne kuvataan ja nähdään vertailuissa usein maailman heikoimpana. Useilla indikaattoreilla mitattuna tämä on totta; naisten keskimääräinen eliniänodote on 43,4 vuotta (NHDR, 2007), yksi afgaaninainen kuolee joka 29. minuutti synnytyksen aiheuttamiin komplikaatioihin (Unicef, 2007) ja arvioiden mukaan noin puolet naisista on kokenut fyysistä, psykologista tai seksuaalista väkivaltaa (Global Rights, 2008). On selvää että naiset eivät läheskään vielä ole yhteiskunnan tasa-arvoisia jäseniä ja YK:n tasa-arvo indeksissä (GDI) Afganistan sijoittuu viimeiselle sijalle.

Kansainvälinen yhteisö, globaalit feministijärjestöt, media ja kansainväliset kansalaisjärjestöt painottavat vahvasti afgaaninaisten olevan uhreja ja positiivista kehitystä ei huomioida mediassa tai kansalaiskeskusteluissa. On itsestään selvää että monissa tilanteissa afgaaninaiset ovat uhreja ja heidän heikkoa tilannettaan ei saa vähätellä. Mutta jos afgaaninaiset nähdään *ainoastaan* uhreina heidät myös helpommin sivuutetaan keskusteluissa, rauhanrakentamisessa ja kehityksessä. Tällöin naisten omia voimavaroja ei käytetä, heidän eristyneisyytensä kasvaa ja samalla rakennamme myös tahattomasti binaarin afgaaninaisten ja –miesten välille sekä meidän ("kehittyneen lännen") ja heidän ("epäkehittyneiden afganien") välille joka ei edesauta konstruktivisen dialogin syntyä ja joka voi pahimmassa tapauksessa johtaa naisoikeuksien vastustajien kasvuun.

Projekti painottaa myös että länsimainen käsitys islamilaisesta kulttuurista ja uskonnosta syynä naisten heikolle tilanteelle ei ole rakentava. Kulttuurista ei ole olemassa yhtä ainoaa määritelmää ja jokaisessa kulttuurissa on ilmiöitä jotka eivät edesauta naisten asemaa. Afganistanin tilanteessa vuosikymmeniä kestäneet konfliktit, köyhyys ja patriarkaalin järjestys ovat vahvistaneet negatiivisia tendenssejä, eivätkä ole mahdollistaneet muiden äänten kuulumista. Onkin ensiarvoisen tärkeää että näitä ääniä nyt kuullaan ja että kulttuuriselle relativismille ei anneta jalansijaa.

Naisten asemassa on tapahtunut huomattavaa edistystä taliban-hallinnon ajoista. Myönteistä kehitystä on havaittavissa esim. tyttöjen koulunkäynnissä ja naisten lisääntyneessä pääsyssä terveydenhuollon piiriin. Toisaalta haasteita luovat korkea äitiyskuolleisuus, naisiin kohdistuva väkivalta, pakko-avioliitot sekä naisten kohdalla heikosti toteutuvat poliittiset, sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet. Kehityksen hitaudelle löytyy erinäisiä syitä muun muassa konflikti ja turvallisuustilanne, köyhyys ja kehitys, heikko oikeusvaltio ja hallinto, patriarkaalin järjestys ja epätasa-arvoiset valtasuhteet.

Afganistanin hallitus on sitoutunut kansainvälisten ihmisoikeuksien ylläpitämiseen ja naiset sekä tasa-arvo on huomioitu eri dokumenteissa, toimintasuunnitelmissa ja ministeriöissä kansallisella

tasolla, mutta toimeenpano on kangerrellut. Naiset ovat raportoineet häirinnästä sekä syrjinnästä. 'Gender'-käsitteen ymmärtäminen ja kestävyys on myös kyseenalaistettu. ANDS:ssa hallitus painottaa myös sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta (gender equity) sukupuolten välisen tasa-arvon (gender equality) sijaan. Sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus ei kuitenkaan edesauta täydellistä tasa-arvoa. Tasa-arvonäkökulmasta myös hallituksen toiminta viimeisen vuoden aikana on osoittanut huolestuttavia merkkejä, mistä esimerkkinä kiistellyn Shiiaperhelain hyväksyminen.

AHRC kuuluu maan johtaviin ihmisoikeustyötä tekeviin järjestöihin ja järjestö on muun muassa edesauttanut tiedon ja tilastotieteen keruuta naisten tilanteesta, toiminut kouluttajana ja edistänyt kansalaisten tietoutta ihmisoikeuksista. AHRC:llä on kuitenkin myös moninaisia ongelmia. Se kärsii muun muassa hallituksen rahoituksen puuttumisesta ja sisäisen kapasiteetin heikkoudesta.

Kv-yhteisö on vaikuttanut vahvasti naisten aseman edistämiseen. Ongelmia löytyy tosin myös ja kv-yhteisön täytyy kiinnittää jatkuvaa huomiota naisten asemaan ja olla vaativampi. Viimeaikaiset raportit siitä, että jotkin kv-järjestöjen edustajat eivät ole olleet kiinnostuneita tapaamaan naisjärjestön edustajia tai että naisia ei sisällytetty kunnolla Lontoon konferenssiin, ovat huolestuttavia. Huolestuttavaa on myös että sukupuolten välinen tasa-arvo usein koetaan työkaluna, joka auttaa toisten päämäärien saavuttamisessa, sen sijaan että tasa-arvo ja naisten asema koettaisiin päämäärinä itsessään.

Ongelmallista on myös, että kansainvälinen yhteisö ja Afganistanin hallitus luottavat niin vahvasti sukupuolivaltaisuuteen ja naiskiintiöihin naisten aseman parantamiseksi. Näiden luotetaan automaattisesti edistävän tilannetta. Sukupuolivaltaisuuteen tarvitaan kuitenkin vahvaa tietotaitoa, vilpittömää sitoutumista naisten aseman edistämiseen ja jo naisten asemaan suojelemaan suhteellisia hallinnollisia struktuureita. Naisten fyysinen läsnäolo naiskiintiöiden kautta on hyvä alku mutta se ei kerro tasa-arvon toteutumisesta. Naiset ovat fyysisesti edustettuina mutta tämä ei tarkoita että heillä olisi oikeaa valtaa tai että heidän mielipiteitään kuultaisiin. Suurimmalla osalla naisista ei myöskään ole mahdollisuutta ylipäästänsä osallistua politiikkaan.

Sekä Afganistanin hallitus että kv-yhteisö käyttävät helposti 'tasa-arvoa' tai 'naisten asemaa' synonyymeina 'gender'-sanalle. Tämä johtaa erinäisiin ongelmiin. Selvitys käyttää termiä 'gender' koska näin painotetaan muun muassa myös miesten roolia ja heidän sisällyttämisen tärkeyttä.

Kv-yhteisön pitäisi myös kasvattaa naispuolisten rauhanturvaajien määrää ja huomioida militarismien vaikutus naisten asemaan. Päätöslauselma 1325:ttä ei sisällytetä, monitoroida tai arvioida riittävästi afgaaninaisten tai naispuolisten kansainvälisen yhteisön edustajien tapauksissa.

Suomi tukee Afganistanin naisia kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun, poliittisten sitoumusten ja kriisinhallinnan kautta. Ihmisoikeudet sekä naisten ja lasten aseman parantaminen muodostavat läpileikkaavat teemat Suomen Afganistan toimintaohjelmassa. Erittäin positiivisina hankkeina voidaan mainita ARTF:n alainen MISFA, MSI:n lisääntymisterveyshanke sekä kansalaisjärjestöjen puolelta Suomen Naistoimittajien koulutushanke. Monet PYM-hankkeista ovat myös keskittyneet naisten tilanteeseen. Ongelmat ovat hyvin samanlaisia kuin yllä mainitut kansainvälisen yhteisön kohtaamat.

Naisten tilanteen edistämiseen tarvitaan täysivaltainen panos johon sisältyy sekä kansainvälisiä toimijoita että afgaaneita (sekä viranomaisia että kansalaisia) ja jonka tukemisen takana on reilumpi budjetti ja taloudellinen tuki, syvempi ymmärrys genderistä, miesten sisällyttäminen sekä asiantuntijuuden käyttö. Kansainvälisen yhteisön, Afganistanin hallituksen sekä Suomen pitäisi myös siirtää vahvemmin retoriikasta käytännön toimiin.

1.0 JOHDANTO

Afganistan nähdään ja kuvataan usein yhtenä maailman huonoimmista maista naisten oikeuksista puhuttaessa. Kansainvälinen yhteisö käytti naisten heikkoa asemaa yhtenä syynä talibanien syöksemiseen vallasta ja media raportoi päivittäin poltto-itsemurhista, naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja äitiyskuolemista. Afganistanista on tullut maailman sotakenttä naisten oikeuksista. Erilaisia karuja numeroita Afganistanin naisten tilanteesta on helppo luetella; yli puolet naisista on kokenut fyysistä, psykologista tai seksuaalista väkivaltaa (Global Rights, 2008), naisten keskimääräinen eliniänodote on 43,4 vuotta (NHDR, 2007), yksi afgaaninainen kuolee joka 29. minuutti synnytyksen aiheuttamiin komplikaatioihin (Unicef, 2007). On selvää, että naiset eivät läheskään vielä ole yhteiskunnan tasa-arvoisia jäseniä. Moghadamin mielestä Afganistanissa vallitsee "klassinen patriarkaatti" jossa kapitalismia edeltävät sosiaaliset normit pätevät, ml. epävirallinen talous, sukulaisuuden kautta johdettu maatalousyhteiskunta, perheen ja uskonnon ylivoima sosiaalisina instituutioina sekä isän valta. (Moghadam, 2003)

On selvää että Afganistanin naisten asema ei ole maailman paras. YK:n kehitysindeksissä Afganistan sijoittuu viimeiselle sijalle 155:stä maasta. YK:n tasa-arvo indeksissä (GDI, gender-related development index) Afganistan sijoittuu myös viimeiselle sijalle. GDI mittaa samoja asioita kuin HDI mutta se huomioi myös naisten ja miesten välisen tasa-arvon; HDI laskee epätasa-arvo ollessa korkeampi. Mitä korkeampi sukupuolten välinen ero kehityksessä, sen alhaisempi on maan GDI verrattuna HDI:n. Afganistanin GDI arvo on 88,1% sen HDI- arvosta. GDI on erityisen alhainen miesten ja naisten välisen lukutaidon vertailussa; naiset muodostavat ainoastaan 29,2% lukutaidollisesta väestöstä.

Naisten aseman analysoiminen on tärkeitä jo moraalista ja eettistä syistä. Afganistanin naiset muodostavat noin 50% (arviolta 26-30 milj.) maan väestöstä joten heidän tilannettaan täytyy tarkkailla (Unama, 2010). Syrjintä naisia kohtaan johtaa naisten eriarvoiseen asemaan miehiin verrattuna ja heillä on heikompi mahdollisuus saada ihmisoikeutensa toteutettua. Naisten tilanteen kehittäminen johtaa myös taloudelliseen ja poliittiseen hyötyyn; maan kehitys hidastuu jos se ei hyödynnä koko väestön voimavaroja. AI:n haastattelu Kandaharin kuvernööri sanoi syyskuussa 2004 että "tällä hetkellä meillä on suurempia huolenaiheita...valtion virkamiehillä on liian paljon asioita mietittävään pystyäkseen myös hoitamaan naisten oikeuksia. Tässä on kyse priorisoinnista." Mutta naisten oikeuksia ei voida priorisoida pois tai laittaa hyllylle odottamaan kunnes 'tärkeämmät' asiat on hoidettu. Naiset täytyy sisällyttää kaikkeen suunnitteluun, toteutukseen ja evaluatioon.

Selvityksen tarkoituksena on analysoida afganistanilaisten naisten tämän hetkistä tilannetta ja antaa laaja yleiskuva Afganistan hallituksen, kv-yhteisön ja Suomen tuesta Afganistanin tasa-arvon edistämiseksi. Selvitys vastaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten naisten asema Afganistanissa on muuttunut
 - siitä mitä se oli talibanien hallinnon alla?
 - 2000-luvulla talibanien hallinnon kaaduttua? (eli kehitys 2002-2010)
 - Mitkä alueet ovat kehittyneet eniten/vähiten? Miksi?
2. Mitkä ovat syyt naisten heikolle asemalle?
3. Miten Afganistanin hallitus ja AIHRC ovat vaikuttaneet asiaan?
4. Miten kansainvälinen yhteisö on vaikuttanut asiaan?
5. Miten Suomi on vaikuttanut asiaan?

Selvityksen ensimmäinen osa tarkastelee lyhyesti afgaaninaisten tilannetta ennen vuotta 2001/2002 luodakseen vertausmahdollisuuden tämän hetkiseen tilanteeseen. Toinen osa analysoi naisten tilannetta ja kehitystä vuosien 2002-2010 aikana keskittyen tiettyihin aiheisiin (naisten

poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet, naisten kansalaisuus, koulunkäynti, naisiin kohdistuva väkivalta, pakko-avioliitot ja ala-ikäisten avioliitot, terveys). Kolmas osa keskittyy tekijöihin jotka vaikuttavat naisten tilanteeseen suoraan sekä epäsuoraan. Tarkastelun alaisena ovat sota ja konflikti, köyhyys ja kehitys, heikko oikeusvaltio, kulttuuri, uskonto sekä valta ja miesten rooli. Seuraavat osiot keskustelevat Afganistanin hallituksen, AIHRC:n, kv-yhteisön sekä Suomen toimia naisten aseman edistämiseksi.

Selvitys päätelee naisten asemassa tapahtuneen positiivista kehitystä sitten vuoden 2002. Positiivinen kehitys voidaan havaita varsinkin naisten mahdollisuuksissa käydä koulua, heidän pääsyssään politiikkaan sekä kasvavassa (itse)tietoisuudessa, joka ilmenee sekä hallituksen piireissä että naisissa itsessään, että naisilla on oikeus ihmisarvoiseen elämään. Kehitys on kuitenkin ollut hidasta ja suuria puutteita ilmenee myös. Ongelmakohtia ovat varsinkin naisten alhainen lukutaito verrattuna miehiin, korkeat äitiyskuolemaluvut, pakko-avioliitot ja väkivalta naisia kohtaan. Naiset eivät ole yhteiskunnan tasa-arvoisia jäseniä. Viimeisenä kahtena vuotena kehitys on hidastunut ja jotkin viimeaikaiset ilmiöt (esim. Shiiaperhelain toimeenpano) ovat erittäin huolestuttavia.

Afganistanin hallituksen, AIHRC:n, kansainvälisen yhteisön ja Suomen roolit ovat vahvasti vaikuttaneet naisten tilanteen kehittymiseen sekä toimeentuloon että aktiivisten ponnistelujensa kautta. Afganistanin hallitus on paperilla sitoutunut ylläpitämään naisten oikeuksia ja edistämään naisten asemaa mutta todellisuudessa hallituksen toiminta on kyseenalaista. Haastava ympäristö vaikeuttaa toimintaa entisestään. Kansainvälisen yhteisön, ml. Suomen toimintaa voidaan luonnehtia suhteellisen positiiviseksi mutta ongelmia ilmenee myös. Naisia (sekä afgaaneja että kansainvälisen yhteisön edustajia) ei esim. vielääkään sisällytetä tarpeeksi päätöslauselma 1325:n vaatimien ehtojen, tasa-arvo koetaan usein työkaluna, naiset nähdään 'eritysongelmana' jotka tarvitsevat 'erityisratkaisuja', valtavirtaistamiseen luotetaan liikaa, 'gender' ymmärretään tarkoittavan samaa kuin 'naiset' ja pinnan alla olevia (patriarkaalisia) valtasuhteita ei tunnusteta.

Selvitys painottaa että naiset eivät ole ainoastaan uhreja vaan myös aktiivisia ja vahvoja henkilöitä jotka toimivat vaikeassa ympäristössä ja neuvottelevat eri tilanteissa. On selvää että afgaaninaiset kohtaavat usein epäsuotuisia ja vaikeita tilanteita ja monissa tilanteissa he ovat uhreja. Mutta naisia ei kuitenkaan saa määrittellä kokonaisvaltaisesti ainoastaan uhreiksi. Janet Halley on vahvasti kritisoinut "paranoidia strukturalismia" eli sitä, että länsivaltojen harjoittaman feminismin täytyy tehdä vahva erotus miesten ja naisten välillä ja että näiden välisissä valtasuhteissa yksi on aina alainen ja toinen vallassa. Naisista tehdään aina uhreja ja naisten väkivalta miehiä kohtaan nähdään mahdottomana. Tämä on vaarallista, koska se voi itsessään johtaa siihen että joistakin vahvoista naisista tehdään uhreja. Esimerkkinä Halley antaa raiskausta seuraavan tilanteen jossa paranoidi "uhri-feminismi" olettaa naispuolisen uhrin olevan uhri loppuikänsä. Hänet ikään kuin määrittellään tämän tapahtuman kautta vaikka uhri itse ei ehkä koe asiaa aina näin.

Länsimaailman kuva musliminaisesta uhrina joka täytyy 'pelastaa' on orientalismia (Abirafeh, 2009) ja se vaikuttaa kansainvälisen yhteisön tapaan jolla naisia ja miehiä kohdellaan. Media keskittyy myös useimmiten negatiivisten asioiden huomioimiseen ja tätä kautta naisten omia voimavaroja sekä toiveen pilkahduksia ei havaita tai käytetä. Cloudin mielestä mediassa (varsinkin USA:n) näytetyt kuvat afgaaninaisista liittyvät yleisemmin "siviilisaatioiden yhteenottoon" (the clash of civilizations) ja "valkoisen miehen taakkaan." Länsimaalaiset feministit samoin usein myös maalaavat afgaaninaiset miesten vallan uhreina.

Naisten kuvaaminen yksinomaan uhreina ei myöskään edesauta balansoitua keskustelua naisten tilanteesta. Se piilottaa naisten resurssit ja tekee heistä uudelleen uhreja sekä johtaa heidän kasvavaan eristyneisyyteen. Sen lisäksi tämän tyyppinen keskustelu sivuuttaa tasa-arvo ongelmat länsimaissa ja kuvaa Afganistanin kehittymättömäksi maaksi ja länsimaat tasa-arvon malleiksi. Rakentamalla binaari itsemme ja toisemme väliin, aiheutamme myös paternalistisen asenteen Afganistanin naisia kohtaan ja kuvaamme modernisuuden vapautuksen edellytyksenä. (Cloud, 2004)

Yhdistettynä tähän on myös länsimaissa yleisesti vallitseva käsitys siitä että islamilainen kulttuuri ja uskonto ovat afgaaninaisten tilanteen ratkaiseva ja määrävää syy. Narayan (1997) käyttää termiä ”kuolema kulttuurin kautta” selittääkseen miten kehitysmaahan naiset koetaan kulttuurinsa uhreiksi. Projekti väittää kulttuurin kuitenkin toimivan osaksi tekosyynä naisten tilanteen selittämiseen. Jokaisessa kulttuurissa on naisia sortavia ilmiöitä ja konfliktitilanteissa nämä voivat vahvistua. Naisten oikeuksien puolesta aktiivisesti kampanjoivat naiset leimataan helposti ja vastustajat voivat helposti syyttää heitä maansa, kulttuurinsa ja uskontonsa pettämisestä ’ulkopuolisen ideologian’ hyväksi. (Steans, 2004) Näissä tilanteissa on tärkeää kyseenalaistaa kuka maassa määrittelee ’oikean’ kulttuurin ja kenen äänet hiljennetään. Jotta Afganistanin naisten tilanteen kehitys olisi pysyvä, täytyy kansainvälisen yhteisön antaa afgaaninaisten itse määrittellä tasa-arvonsa raamit. Toisaalta totaalinen kulttuurinen relativismi ei myöskään ole täysin hyväksyttävää; kaikilla yksilöillä pitää olla tietyt oikeudet kulttuurista tai uskonnosta riippumatta.

Selvitys painottaa myös että ainoastaan naisten asemasta on turha puhua; on ensisijaisen tärkeätä sisällyttää myös miehet. Monissa tutkimuksissa (AREU, Abirafeh) on huomioitu sekä naisten että miesten kasvava turhautuneisuus siihen, että tasa-arvoon tähtäävät kansainväliset hankkeet suunnataan ainoastaan naisille. Tämä on vaarallista koska miehet usein päättävät jos naiset saavat osallistua eri ohjelmiin, naisten osallistuminen voi johtaa miesten kasvavaan turhautuneisuuteen tai väkivaltaan ja kasvava määrä työttömiä, turhautuneita miehiä ja poikia tasa-arvoa vastustavassa yhteiskunnassa ei lupaa hyvää tulevaisuudelle.

Tärkeätä on myös huomioida naisten erilaiset kokemukset perustuen massiivisiin maantieteellisiin ja etnisiin eroihin, sosio-ekonomisiin eroihin sekä naisten välillä että perheiden sisällä, ikään perustuviin eroihin sekä naisen avioliittoliseen statukseen perustuviin eroihin. Naisten seksuaalisuus, ikä ja mahdolliset vammat vaikuttavat myös heidän kokemuksiinsa tasa-arvosta. Naisen asemaa ei siis voi määrittellä ainoastaan hänen sukupuolensa tai uskontonsa kautta.

Selvitys käyttää sekä teoreettisia että akateemisia lähteitä ja liittää näihin myös valtionhallinnon ja eri järjestöjen (esim. AI, HRW) raportteja. Eri henkilöitä on myös haastateltu. Tällä tavalla käytännön taso sekoittuu teoreettisen analyysin kanssa. On kuitenkin huomioitava että jotkin osiot sisältävät enemmän teoreettista keskustelua ja jotkin enemmän asiapitoista aineistoa. Tämä johtuu ensisijaisesti lähteiden saatavuudesta. Lähteiden ja tiedon analysoimisessa on ylipäättänsä käytettävä varovaisuutta, kun puhutaan Afganistanista. Yksi projektiin haastatelluista huomioi, että ”Afganistanissa mikään luku ei kerro mitään” koska hyviä neutraaleja mittareita, millä mitata mitä maassa on tapahtunut, ei ole, ja numeroita voi vääristää riippuen siitä, kuka kerää tiedon ja mihin tarkoitukseen sitä käytetään. Täsmällisen tiedon saaminen on myös vaikeata koska kaikkiin paikkoihin maassa ei ole pääsyä joka johtaa vaikeuksiin kerätä ja saada oikeata tietoa. Syntymiä ja ihmisten ikää ei esimerkiksi rekisteröidä ja haastateltavat ovat usein eliitin jäseniä, jotka eivät edusta kaikkia. Lisäksi puuttuu historiallinen data joka tekee mahdottomaksi oikean ja laajan analyysin trendeistä ja kehityksestä.

Hyvänä esimerkkinä statistiikan määrittelyn tarkkuudesta voidaan pitää lukuja tyttöjen koulunkäynnistä. On hyvin vaikeata sanoa, että XX% tytöistä käy koulua Afganistanissa. Useimmiten luvut vaihtelevat riippuen siitä, puhutaanko ala- tai ylä-asteesta, tyttöjen ilmoittautumisesta kouluun, läsnäolosta koulussa, koulun loppuunsaattamisesta tai alueesta (koko maa tai tietty alue). Oikean tiedon ja tilastojen puuttuminen vaikeuttaa myös naisnäkökulman ja naisten tarpeiden tuomista kehityspolitiikkaan ja suunnitteluun. MoWA:n mukaan ”statistiikassa näkymättömänä oleminen tarkoittaa myös näkymättömyyttä politiikanteossa, suunnittelussa ja määrärahan jakamisessa.” (MoWA, 2008)

Selvitys viittaa naisten aseman kehitykseen ja muuttumiseen. ’Kehitys’ on kuitenkin vaikeasti täsmennettävissä. Selvitys pyrkii käyttämään sekä laadullisia että määrällisiä indikaattoreita. Kehitys viittaa myös ideaan, että naisilla ja kv-yhteisöllä on päämäärä johon he pyrkivät. Tämän päämäärän määrittely vaikuttaa myös keskustelun tulokseen ja siihen mitä mieltä olemme tilanteen edistymisestä. Selvityksen analyysia värittänyt ajattelutapa fokusoi siihen, että Afganistanin naiset eivät pitkään aikaan tule nauttimaan Pohjoismaiden tyyppisestä tasa-arvosta. On myös hyödytöntä käyttää kaiken kattavia tavoitteita (esim. ”maailman rauha”), sen sijaan olisi toivottavaa löytää

tiettyjä tavoitteita jotka ovat mahdollisia tietyn ajan ja tiettyjen resurssien puitteissa, jotka myös huomioivat maan lähtötilanteen. Kansainvälinen media on usein käyttänyt burkaa sosiaalisen muutoksen symbolina mutta tätä ei pidä sekoittaa tosiasialliseen muutokseen.

Selvityksessä käytetään termejä tasa-arvo, sukupuoli, sukupuolten välinen tasa-arvo ja englanninkielistä termiä gender. Gender käännetään suomeksi usein sukupuoleksi mutta tämä painottaa mielestäni vahvasti miesten ja naisten välisiä biologisia eroja. Gender toisaalta huomioi sosiaalisista, materiaalisista ja poliittisista prosesseista kumpuavat erot miesten ja naisten välillä ja painottaa ihmisten, yhteiskuntien ja yksilöiden roolia; me teemme genderiä ("do gender"). Henkilön gender opitaan sosialisoinnin kautta ja yhteisön kulttuuri vaikuttaa siihen voimakkaasti. Tämä termi sallii riikkaamman ja kattavamman ymmärryksen miesten ja naisten rooleista, toiminnasta ja mahdollisuuksista, sisällyttää miehet vahvemmin analyysiin ja se on vähemmän determinantti koska henkilön genderiä voi muuttaa. Termin käyttöä Afganistanissa voidaan pitää hankalana koska sitä pidetään ulkomaalaisten tuontina. Darin tai Pashton kielellä ei tällä hetkellä ole käännöstä sanasta. Vaikka gender konseptina ei ole vieras käsite, terminologian käyttö voi tuottaa vaikeuksia (Arey) ja gender rinnastetaan usein 'naisten ongelmiin tai valtaan'. (Abirafeh)

2.0 LYHYT HISTORIA NAISTEN TILANTEESTA ENNEN 2002

Tämä osa kertoo naisten oikeuksista ennen talibaneja ja talibanien aikana, jotta lukija saisi pidemmän aikavälin ymmärryksen naistilanteen kehittymisestä. Kappaleen tarkoitus ei ole antaa yleiskuvaa Afganistanin historiasta tai talibanien valtaan tulon syistä.

2.1 Naisten tilanne ennen talibaneja

Modernin Afganistanin perustajana tunnettu Amiiri Abdurrahman Khanin (1880-1901) toimeenpaneva lainsäädäntö kielsi lapsi- ja pakkoavioliitot sekä tuki naisten perintö- ja ero-oikeuksia shariaan perustuen. Hän kuitenkin myös julisti miehet naisten holhoajiksi ja suojaajiksi. Naisten suojelemista käytettiin myös sotahuutona karkottaa britit Afganistanista.

Vuosisadan vaihtuessa myös Afganistanissa puhalsivat uudistusmieliset ja kansallismieliset tuulet Turkista, Iranista ja Egyptistä. Ottomanin Turkista palaavat ”Nuoret afgaani” intellektuellit, esim. Mahmud Tarzi, toivat pan-islamismia, anti-kolonialismia ja kansallismielisyyden Afganistaniin. 1920-luvulla naisten vapautus oli osa kansallismielistä modernisointi-ideologiaa. Tarzi halusi edistää naisten asemaa koska he olivat avainasemassa tulevien sukupuolten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tarzi ja hänen kannattajansa tulkittivat uskonnollisia tekstejä progressiivisesti mikä johti jännitteisiin hänen ja papiston välillä. Vuosi 1919 oli käännekohta kuningas Amanullahin noustessa valtaan (1919-1929). ”Nuorten afgaanien” ajatukset olivat vaikuttaneet häneen vahvasti. 1920-luvun lopulla Afganistanilla oli yksi muslimimaailman progressiivisimmasta lainsäädännöstä. Perhelaki kielsi esim. lapsi-avioliiton, leskeksi jääneet naiset eivät enää olleet miestensä perheiden vallan alla, aviomies tarvitsi erikoislupaa ottakseen monia vaimoja ja hunnun käyttöä vastustettiin. Kuninkaan vaimo, kuningatar Soraya, avasi Kabulin ensimmäisen tyttökoulun ja koulutus tehtiin pakolliseksi kaikille kansalaisille. Nämä uudistukset eivät kuitenkaan vaikuttaneet Kabulin eliitin ulkopuolelle ja vahva vastareaktio ulamalta ja heimoryhmiltä seurasi.

Kuningas Amanullahin vallasta suiston jälkeen hänen lakiuudistuksensa kumottiin, moniavoisuus hyväksyttiin jälleen ja modernit koulut suljettiin. Nadir Shah, kuningas Amanullahin serkku, kukisti kapinan ja teki laajoja myönnytyksiä uskonnolliselle hierarkialle takaen muun muassa heidän totaalisen autonomian shariaoikeudessa. Nadir Shah kuitenkin myös varasi monarkialle oikeuden lopulliseen veto-oikeuteen. Nadir Shahin pojan, Zahir Shahin aikana (1933-1973), naisten oikeuksissa tapahtui jälleen parannuksia. Shah avasi uudelleen tyttöjen koulut ja julisti Kabulin yliopiston avoimeksi naisille. Pääministeri Mohammad Daoudin (1953-1963) johtama hallitus antoi tukensa hunnun vapaaehtoiselle poistamiselle ja naisten eristämisen lopettamiselle. Tämän kautta naisten määrä julkisessa työelämässä kasvoi. Vuonna 1964 uusi maallinen perustuslaki sisälsi periaatteita sananvapaudesta, siviilioikeuksista ja yleisestä äänioikeudesta. Ensimmäiset vaalit Afganistanissa pidettiin 1965. Arvioiden mukaan 15-20% urbaaneilla alueilla asuvista naisista osallistui. (Kandiyoti, 2005) Zahir Shahin hallinnon viimeiset vuodet olivat poliittisesti myrskyisiä ja naiset olivat myös aktiivisia protesteissa ja kansanliikkeissä.

Mohammad Daoudin onnistunut vallankaappaus pakotti Zahir Shahin maanpakoon 1973. Kehitys jatkui presidentti Mohammad Daoud Khanin aikana (1973-78). Vuoden 1977 perustuslaki soi naisille ja miehille tasavertaiset oikeudet. Erot maaseudun ja kaupungin naisten välillä olivat kuitenkin suuret.

Neljä vuotta myöhemmin, huhtikuussa 1973, PDPA otti vallan Saurin vallankumouksessa. PDPA ajoi läpi erinäisiä radikaaleja uudistuksia, muuan muassa maauudistuksen ja perhelainsäädännön totaalisen muutoksen. Naisten lukutaidon kohentamiseen tähtävä kampanja yritettiin toimeenpanna väkivaltaisilla keinoilla ja yli 3 miljoonaa afgaania pakeni Pakistaniin ja 1,5 miljoonaa Iraniin. Ulkomailla asuvat afgaaninaiset järjestivät kansalaisjärjestöjä ja tänä aikana syntyi myös Afganistanin naisten vallankumouksellinen järjestö (RAWA). Afganistanin ja Neuvostoliiton välisen sodan aikana (1979-1989) väkivalta siviilejä kohti voimistui ja naisten oikeuksia ajettiin läpi pakkokeinoin. Neuvostoliiton määräyksiä katsottiin ei-tervetulleena ideologisena miehityksenä.

Mujahideenin hallinnon ja sisällissodan aikana (1992-1996) naisilla oli oikeus työskennellä kodin ulkopuolella ja opiskella. Naiset muodostivat noin 50% Kabuln työvoimasta. UNDP:n ihmiskehitysraportin mukaan naiset muodostivat 3,7% parlamentista vuonna 1990. 50% Kabuln yliopiston opiskelijoista ja 60% opettajista olivat myös naispuolisia. Tämän lisäksi naiset muodostivat 50% hallituksen siviilityöntekijöistä ja 40% Kabuln lääkäreistä.

2.2 Naisten tilanne talibanien aikana

Talibanit ottivat Heratin valtaansa 1994, Kabuln syyskuussa 1996 ja vuoden 2001 puolivälissä he kontrolloivat yli 90% maan alueesta. Taliban-hallinnon alla naisilta kiellettiin kaikki ihmisoikeudet. Talibanit väittivät seuraavansa puhdasta, fundamentalistista islamia ja heidän tavoitteenaan oli perustaa ”turvalliset ympäristöt joissa naisten siveellisyys ja arvo voivat jälleen kerran olla pyhiä.”

Naiset elivät kotiarestissa ja heiltä kiellettiin työnteko, opiskelu, terveys, liikkuvuus, näkyvyys ja ääni. Naiset eivät saaneet lähteä kodeistaan ilman läheistä miespuolista sukulaista ja kahdeksan ikävuoden jälkeen tytöt eivät saaneet olla suorassa yhteydessä miehiin, jos mies ei ollut läheinen verisukulainen, aviomies tai aviomiehen sukulainen. Naisten piti käyttää burkhaa koska ”naisten naama on korruption lähde” ja he eivät saaneet käyttää korkokenkiä jotka pitivät ääntä tai puhua korkealla äänellä. Naiset ja tytöt eivät saaneet käydä miespuolisen lääkärin luona mutta samanaikaisesti talibanit kielsivät naispuolisia lääkäreitä toimimasta. Kaikki katu- ja ensimmäisessä tasossa olevat asuinikunat piti maalata tai peittää niin, että naisia ei nähnyt ulkopuolelta. Naisten valokuvaaminen kiellettiin ja naisia ei saanut näyttää lehdissä, kirjoissa, radioissa, televisiossa, kaupoissa tai kodeissa.

Kiellot vaikeuttivat varsinkin niiden naisten elämää, joilla ei ollut läheistä miespuolista sukulaista. Naiset menettivät työpaikkansa ja elinkeinonsa ja monet perheet köyhtyivät kuin toinen aviopuoliso ei enää voinut työskennellä.

Physicians for Human Rights haastatteli ja tutki noin 200 naista Kabulissa 1998. Vastaajista 71 % kertoi heidän fyysisen terveydentilansa ja 81 % heidän mielenterveytensä huonontuneen viimeisen kahden vuoden aikana. 20 % raportoi, että heillä ei ollut minkäänlaista pääsyä terveydenhuoltoon.

On selvää, että naisten tilanne ei ollut täydellinen ennen talibanien valtaantumista. Tämän takia ei myöskään voi sanoa, että talibanien kaaduttua naisten tilanne ’palaisi ennalleen’ ja kaikki olisi hyvin. Naisten tilanne oli relatiivisen huono jo ennen talibaneja, vaikkakin talibanit tekivät sen vielä huonommaksi. Monet talibanien laista olivat ainoastaan jatkoa eri heimojen perinteille; esim. eteläisessä Afganistanissa pashtuneilla oli jo käytössä näitä lakeja. Jos talibaneja pidetään yksinään syynä naisten tilanteeseen on riskinä että talibanien kukistaminen automaattisesti korreloidaan naisten tilanteen kohenemiseen ja silloin ei huomioida tarpeeksi muita tekijöitä jotka vahvasti vaikuttavat naisten asemaan. Toisaalta talibanien gender-hallinto samanaikaisesti myös ylitti ja vei eri heimoryhmien perinteiset tavat ylläpitää sosiaalista kontrollia äärimmäisimpään muotoonsa. Päätökset vaatuksesta, liikkumisesta ja sukupuolten välisistä suhteista olivat ennen talibaneja tehneet kotitaloudet, sukulaisuusryhmät ja yhteisön vanhimmat, mutta nyt ryhmittymät nuoria aseistettuja miehiä pystyivät päättämään asioista lakiin nojaten. (Kandiyoti, 2005)

Kandiyotin mukaan useimmat yritykset säännöstellä naisten osallistumista yhteiskunnassa viimeisten kahden vuosisadan aikana johtuvat valtion toimijoiden yrityksistä joko vahvistaa tai vähentää valtion valtaa. (2004) Selvää on, että yritykset parantaa naisten asemaa eivät ole uusia ja että ne viimeisten 200 vuoden aikana aina ovat törmänneet vastustukseen.

Afganistanissa on meneillään moninkertaisia muutoksia turvallisuussektorilla (sodasta rauhaan), poliittisella sektorilla (tähtäimessä legitiimi ja tehokas valtio) sekä sosio-ekonomisella sektorilla (’konfliktitaloudesta kestävään kasvuun’). Naisten tilanteen muutos koskettaa kaikkia sektoreita ja kaikki kolme sektoria vaikuttavat myös naisten tilanteeseen. Tämän lisäksi nämä muutokset eivät tapahdu sosiaalisessa tyhjiössä vaan perustuvat jo olemassa oleviin yhteisöllisiin olosuhteisiin jotka myös rajoittavat eri mahdollisuuksia. (Kandiyoti, 2005)

3.0 NAISTEN TILANNE JA KEHITYS 2002-2010

Tämä osa analysoi eri alueita jotka vaikuttavat naisten ja tyttöjen hyvinvointiin. Naisten yleinen tilanne Afganistanissa on kehittynyt talibanien vallan ajalta. Positiivista kehitystä voidaan havaita esim. tyttöjen koulunkäynnissä, naisten lisääntyneessä pääsyssä terveydenhuollon piiriin ja kasvavassa määrässä naisten oikeuksia ajavia paikallisia kansalaisjärjestöjä.

Hyvin alkanut kehitys on kuitenkin hidastunut parin viime vuoden aikana turvallisuustilanteen heikentyessä. Naisten mahdollisuudet ovat taas kaventuneet (ks. esim. HW:n raportti 2009), median momenttumuutoksista ei ole ylläpidetty ja selvää turhautumista kehityksen hidastuessa on havaittavissa. Huolestuttavana kehityksenä voidaan myös mainita shiiaperhelain toimeenpano sekä mahdollinen päätös antaa miesten käyttää täyttämättömät naiskiintiöpaikat parlamentissa.

Afgaaninaisten tilannetta voidaan vieläkin luonnehtia erittäin heikoksi ja monien indikaattorien kohdalla naisten asema on maailman heikoin. Tällä hetkellä sukupuolten välinen tasa-arvo ei toteudu maassa. Haasteita luovat varsinkin korkea äitiyskuolema-aste, naisia kohtaava väkivalta sekä kodeissa että julkisissa paikoissa ja naisten kohdalla heikosti toteutuvat poliittiset, sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet.

3.1 Naisten poliittiset oikeudet

Poliittiset oikeudet antavat oikeuden osallistua poliittisiin prosesseihin, ml. äänestyoikeuden, osallistumisen poliittiseen puolueeseen, mahdollisuuden asettua ehdokkaaksi vaaleissa ja oikeuden osallistua mielenosoitukseen. Oikeuksien tarkoitus on suojata yksilöä valtiolta.

Naiset osallistuvat usein ruohonjuuritason politiikkaan ja heillä on vaikeuksia osallistua korkeimman tason viralliseen politiikkaan. Gender-analyysin kautta voidaan nähdä miten politiikka toimii prosessina; miten päätökset tehdään ja kuka suljetaan ulkopuolelle/päätetään sisäpuolelle. Poliittisista oikeuksista puhuttaessa on kysyttävä kenen etuja politiikka puolustaa ja kenen eduista ei ylipäättänsä keskustella.

Anne Phillips on kehittänyt termin "demokraattinen vaje" kuvaillakseen naisten poissaoloa politiikasta. Tämä johtuu sekä sukupuolten mukaan jaetusta työjaosta (naiset hoitavat lapsia ja vanhuksia kotona) että syrjinnästä. Edustajien sukupuolella on välillä koska

- demokraattisten periaatteiden mukaan koko väestön täytyy olla edustettuna. Jos syrjintää ei esiintyisi, miehiä ja naisia olisi suurin piirtein yhtä paljon politiikassa.
- jos naisia ei ole politiikassa, muut henkilöt puhuvat naisten puolesta. Nämä henkilöt, usein miehet, eivät ehkä tiedä mitä naiset haluavat ja eivät aja heidän asioitaan.
- naisista tulee vähäisempiä kansalaisia jos he eivät pysty/saa osallistua yhteen kansalaisuuden keskeisiin toimintoihin.
- joidenkin tutkimusten mukaan naisten läsnäolo vaikuttaa myönteisesti organisaatioiden kulttuuriin.

Afganistanissa on perustuslailla määrätty naiskiintiöt parlamentissa (25% naisia) ja senaatissa (17%). Naiskiintiön riskinä on, että naiskiintiö luo 'naisten geton' jossa naiset nähdään yhdenmukaisena ryhmänä jolla on yksi, koherentti mielipide. Tämä tukahduttaa sen tosiasian että myös naisilla on eri mielipiteitä asioista. Sukupuolijakauman muuttuminen ei automaattisesti ratko kaikkia ongelmia. Kiintiöt ovat voimaannuttava instrumentti, mutta ne eivät takaa tasa-arvon syntyä. Naiskiintiöitä on usein kritisoitu siitä, että ne estävät 'todellisen' demokratian synnyn ja että demokratiassa edustajan sukupuolella ei pitäisi olla väliä. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa ja Afganistanissa, jossa todellinen demokratia ei vielä ole kehittynyt, henkilön sukupuolella on väliä. Naisilla on selvästi erotettavia tarpeita miehistä. Afganistanin hallituksen toimeenpanema naiskiintiö on positiivinen askel koska se viestittää, että naisia ei ole tarpeeksi politiikassa ja että

asialle tehdään jotain. Jo se, että asiasta puhutaan, on kehitys talibanien ajalta. Naiskiintiö, ja sen kautta tapahtuva kasvava joukko naisia politiikassa voi toimia positiivisena esikuvana nuorille.

Usein naisten symbolinen osallistuminen nähdään menestyksenä. Tällöin käytetään konkreettisia indikaattoreita, kuten fyysisen tilan luomista naisille tai naisten määrää julkisissa toiminnoissa. Toisaalta kehityksen laatu ja tyyppi pitää myös kyseenalaistaa. Naiset voivat olla parlamentissa, mutta missä oikeat päätökset tehdään? Jos naiset haluavat kyseenalaistaa päätökset, onko heillä mahdollisuus/valta/aika tehdä niin? Monilla naisilla esim. lastenhoitamiseen liittyvä vastuu vie heidän kaiken ajan.

Tutkimusten mukaan naisilla Afganistanissa ei ole paljon valtaa politiikassa tai sen luomisessa. Nykyinen poliittinen järjestelmä, joka perustuu vallanjakoon tukijan ja päämiehen välillä työskentelee naisia vastaan. Poliitiikan parissa työskentelevät naiset ovat keskittyneet koulutukseen, terveyteen ja ns. "naisasioihin." Westwoodin ja Radcliffen tutkimuksessa poliittisesta taistelusta ja genderistä latalaisessa Amerikassa ilmenee, että poliittisiin liikkeisiin osallistuvilla naisilla on vaikeata omaksua rooleja jotka eivät liity heidän sosio-taloudellisiin kokemuksiinsa. Naiset suuntautuvat usein kotitalouteen, kotiin sekä perhesuhteisiin liittyviin asioihin ja miehet suuntautuvat julkiseen elämään. (siteerattu Steansissa, 2004)

Naispuoliset parlamentin jäsenet ovat raportoineet, että heidän miespuoliset kollegansa sivuuttavat heidät ja että heidät nähdään "huonoina naisina". Naiset kertovat pelkäävänsä oman/perheensä turvallisuuden puolesta. Tämän takia he rajoittavat liikkeitään, sensuroivat itseään ja vähentävät osallistumistaan julkiseen elämään. He ovat varsinkin varovaisia sanomaan mitään uskonnollisista asioista. Yksi naispuolinen edustaja sanoi että "suurimman osan aikaa naiset eivät uskalla sanoa sanaakaan herkistä islamilaisista asioista koska he pelkäävät että heidät leimataan Jumalaa pilkkaaviksi."

Naispuoliset kansanedustajat raportoivat myös jatkuvasta häirinnästä. Maaliskuun vuosittaisessa ihmisoikeusraportissaan 2009 YK huomioi, että uhkailu ja pelottelu kodin ulkopuolella työskenteleviä naisia kohtaan oli lisääntynyt dramaattisesti viimeisen vuoden aikana. Suurin osa naisista ajatteli että valtio ei pysty/halua suojella heitä. Valtio joka ei halua suojella naisia joita uhataan viestittää että naisten elämä ei ole suojelemisen arvoinen. Tämän takia voikin kyseenalaistaa miten halukas Afganistanin hallinto oikeasti on edistämään naisten tasa-arvoa. Julkinen väkivalta yhteiskunnassa korkeissa asemissa olevia naisia kohtaan voi myös pysäyttää hankkeita ja tehdä naisten oikeuksia ajavien työn vaikeammaksi. Unifemin suunnitelmat mennä Kandahariin työskentelemään naisten oikeuksien puolustajien kanssa kariutuivat kun Sitara Achakzai murhattiin ja yhteistyökumppanit pakenivat tai menivät maan alle. Toimittajien järjestössä työskentelevä nainen sanoi, että "Afganistanissa kukaan ei ole turvassa. Jos minä lähden, ne alkavat jahdata seuraavaa. Sitten hänkin lähtee, ja pian kaikki naiset on vaiennettu." (siteerattu Armstrongissa, 2009)

Wordsworthin (2008) mukaan monet tekijät vaikeuttavat naisten mahdollisuuksia tuoda esiin naisten ja tasa-arvoasioita Wolesi Jirgassa. Nämä ovat:

- negatiiviset näkemykset kiintiöstä. Miesten ja naisten välisiä eroja ja jakatumista painotetaan myös vahvasti.
- tiettyjä asioita ajavia poliittisia ryhmiä ei ole muodostunut.
- vaalipiirien edustus on erittäin heikko ja kansanedustajien mahdollisuudet edustaa vaalipiirinsä intressejä ovat hyvin rajalliset. Käytännölliset tarpeet priorisoidaan joka vahvistaa jakoja.
- hallitus ei ole tarpeeksi kiinnostunut gender-asioista joten, vaikka näistä huolista keskusteltaisiin parlamentissa, ne eivät siirry lainsäädäntöön.
- hallituksessa on liian vähän naisia.

Armstrongin mielestä naispuoliset kansanedustajat ovat erittäin aktiivisia toimijoita jotka ajavat uudistuksia ja työskentelevät rohkeasti vaikeissa olosuhteissa. He ovat myös hänen mielestään

koulutetumpia ja pidetympiä kansan keskuudessa kuin miespuoliset kansanedustajat. Tutkimuksen mukaan 80% afgaaneista tuki naisia parlamentissa vuonna 2006. (GSDRC, 2009)

Niillä aloilla joilla naiskiintiöitä ei ole, naisia ei ole paljon, ja määrä on laskenut entisestään viimeisten parin vuoden aikana. Vuonna 2006 naiset muodostivat 31% valtionhallinnosta joka edusti uskomatonta kehitystä talibanien ajasta. Mutta kolme vuotta myöhemmin tämä luku oli laskenut 21,4 %:iin.

Unifemin mukaan (2008) naisia oli seuraavasti:

	Miehet	Naiset
Tuomareita	95,8%	4,2%
Korkeimman oikeuden jäseniä	100%	0%
Syyttäjiä	93,6%	6,4%
Puolustajia	93,9%	6,1%
Poliisin työntekijöitä	99,6%	0,6%
Armeijan työntekijöitä	99,4%	0,6%
Ns. Yhteisön kehitysneuvostoja (Community development councils)	76%	24%

Positiivisena kehityksenä voidaan pitää kansalaisyhteiskunnan ja naisasioita ajavien kansalaisjärjestöjen kasvua. Tätä kautta myös mielipiteisiin voidaan vaikuttaa, eritoten kaupungeissa asuvien koulutettujen naisten parissa. Kehitystä on vaikea määrittellä tai laskea tarkkaan, mutta yleinen tunne on, että naisiin kohdistuvista vääryyksistä puhutaan kasvavissa määrin. Naiset kapinoivat epätasa-arvoa vastaan, mutta ulkopuolisen on hyvin vaikeata havaita tätä vastarintaa tai laskea sitä. Esimerkkeinä mainittakoon ”5 miljoonan naisen kampanja” jonka tavoitteena oli kannustaa naisia ryhtymään ehdokkaiksi vuoden 2009 vaaleissa tai äänestämään. Naiset eivät ole voimattomia tai ei-poliittisia henkilöitä. Mutta naisten valta on kuitenkin hajaantuneempi ja yksilöity yhteiskunnan virallisten rakenteiden ulkopuolelle kun miesten valta on vahvemmin koordinoitu institutionaalisen raamin sisällä. (Steans, 2004)

3.1.1 Vuoden 2009 presidentin vaalit

Elokuussa 2009 Afganistanissa järjestettiin presidentinvaalit. Kaksi naista, Shahla Ata ja Frozan Fana, asettuivat ehdokkaaksi ja seitsemän naista asettui ehdokkaaksi vara-presidentiksi. Maakuntaneuvoston vaaleissa naiset muodostivat 10% kaikista ehdokkaista. Useimmissa maakunnissa naisehdokkaiden määrä on lisääntynyt. Naiset muodostavat 38% kaikista ensimmäistä kertaa rekisteröityneistä äänestäjistä ja IEC:n mukaan naiset muodostivat 38,75% kaikista äänestäjistä. Tätä lukua voi kuitenkin pitää kyseenalaisena, koska se ei ota mukaan korkeaa petostasoa.

Naisehdokkailla ei ole samoja mahdollisuuksia kuin miehillä kampanjoida vaaleissa. Haastatteluissa on selvinnyt, että naispuoliset ehdokkaat kävelevät ovelta ovelle ja puhuvat muiden naisten kanssa. Naisten heikompi koulutusaste kontribuoi myös naisehdokkaiden- ja äänestäjien määrään. Muun muassa Unifem tuki naisia antamalla heille rakennuksia käyttöönsä jossa he voivat työskennellä, tavata äänestäjiä, käyttää tietokoneita ja tulostaa materiaalia. Tätä kautta he myös validoituivat poliittisina toimijoina.

Naisten asemaa ja tarpeita ei huomioitu tarpeeksi presidentinvaaleissa. Tämä vaikutti myös naisten äänestysosallistumiseen. Naispuolisten ehdokkaiden turvallisuutta ei huomioitu riittävästi. Ehdokkaita uhkailtiin ja Sisäministeriö tarjosi henkivartijoita ehdokkaille liian myöhään tai ei ollenkaan. AIHRC:n mukaan vähintään 13 naispuolista ehdokasta pudottautui pois, jotkut turvallisuushuolien takia. Itsenäisen vaalikomission mukaan, jonka työntekijöistä noin 5% on naisia (Sida, 2009) riittävästi naispuolisia vaalivirkailijoita ei myöskään rekrytoitu äänestyspisteille. Miehet hoitivat noin 3 500 äänestyspaikkaa jotka oli varattu naisille. Suurin osa näistä sijaitti Paktian,

Paktia Khostin, Ghaznin, Ghorin ja Nangarharin lääneissä. Monet naisista eivät äänestäneet, koska he kokivat tilanteen turvattomaksi.

Suomi tuki Afganistanin vaaleja UNDP:n kautta 500 000 eurolla vuonna 2009. Hankkeen pääasiallinen tavoite oli demokratian, ihmisoikeuksien ja hyvän hallinnon edistäminen mutta merkittävä osatavoite oli myös sukupuolten välinen tasa-arvo sekä rauhantilan ja turvallisuuden edistäminen.

3.2 Naisten taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuurioikeudet

Taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuurioikeudet viittaavat tekijöihin jonka kautta ihmisten perustarpeet täytetään, esim. ruoka, suoja, koulutus, terveydenhuolto ja kannattava työnteko. Seuraavissa kappaleissa analysoidaan naisten mahdollisuuksia työntekoon, lapsityövoimaa, naisten terveyttä, naiseen kohdistuvaa väkivaltaa sekä pakko – ja lapsiavioliittoja.

Afganistanissa naisilla ja miehillä on hyvin eriävät taloudelliset oikeudet. Ideaalina pidetään että naiset työskentelevät kodin sisällä ja miehet kodin ulkopuolella. Afgaaninaiset nähdään usein kuluttajina ja tyttäret koetaan taloudellisena taakkana ja pojat taloudellisena valtana. Maaseudulla naiset eivät tiedä kotitaloutensa tuloista ja menoista ja miehet ovat vastuussa taloudellisista asioista. (OHCHR, 2010) Maailmanpankki arvioi yli 15-vuotiaiden naisten muodostavan 36% työvoimasta. (2007) Vuonna 2009 maan yleiseksi työttömyysasteeksi arvioitiin 42%, kaupungeissa asuvien naisten työttömyysasteeksi 54% ja maaseudulla asuvien 62%. (AIHRC, 2009) Naisten työttömyysaste oli 125% korkeampi kuin miesten. (UNDP NHDR, 2007). Tämä aiheuttaa ongelmia varsinkin naisten johtamille kotitalouksille. Epävirallinen sektori on laaja ja naisten hoitama vaihtokauppa ja sosiaalisten verkostojen ylläpito myötävaikuttaa sektorin ylläpitoon. (WB, 2005) Tämäkin vaikuttaa naisten taloudelliseen asemaan; naispuolinen maton kutoja käy usein vaihtokauppa tuotteellaan tai sitten mattojen markkinoinnin ja myynnin hoitaa naisen miespuolinen sukulainen jolloin tuotteesta saatava voitto myös helpommin jää miehelle. (WB, 2005)

Miesten ja naisten välisissä palkoissa on isoja eroja. UNDP:n arvion mukaan (2007) naisen ostovoimakorjattu ansiotulo on 442 USD/vuodessa ja miehen 1 845 USD/vuodessa. MoWA arvioi naisen ansaitseman palkan esim. sodankorjuutyöstä muodostavaan ainoastaan 61% miehen palkasta ja 50% muusta maataloustyöstä. Käsitöitä tekevä nainen ansaitsee ainoastaan 41% miehen palkasta samasta työstä. (MoWA, 2008)

Naisten kodin ulkopuolella työskentely on suoraan yhteydessä kotitalouden varallisuuteen; varakkaissa kotitalouksissa naiset useammin työskentelevät kodin sisällä ja köyhissä talouksissa naiset työskentelevät kodin ulkopuolella. Naisten ansaitsema palkka koetaan usein köyhien kotitalouksien viimeiseksi ratkaisuksi. Maailmanpankin mukaan 60% hyvin köyhistä naisista ja 46% paremmassa taloudellisessa tilanteessa olevista naisista työskentelee kodin ulkopuolella. Syyt siihen miksi naiset eivät työskentele kodin ulkopuolella ovat moninaisia. AREU:n tutkimuksessa, jossa haastateltiin naisia Badakhshanin, Bamyenin ja Kabuln lääneissä, naiset antoivat seuraavat syyt:

- perhe ei ollut antanut lupaa (58%)
- turvallisuustilanne sekä pelko tulla häirityksi (26%)
- lastenhoitoon liittyvät ongelmat; naiset tekevät suurimman osan hoitotyöstä (16%)

AREU:n tutkimuksessa 85% naisista sanoi työskentelevänsä yli 12 tuntia päivässä ja loput 15% yli 14 tuntia päivässä. Naisilla on siis hyvin pitkät työpäivät ja heillä on hyvin vähän mahdollisuuksia tehdä haluamansa asioita elämän muilla alueilla, ml. työskentely kodin ulkopuolella, kansalaistehtävät, hauskan pitäminen ja itsensä ilmaiseminen.

Arviolta 65% työvoimasta työskenteli maaseudun parissa vuonna 2003 (WB, 2007). Maaseudulla naiset usein työskentelevät miestensä rinnalla ja auttavat erinäisissä töissä. Tämä on tilanne

varsinkin pohjoisessa, koillisessa ja lännessä. AREU:n tutkimuksessa kaikki naiset kylissä tekivät kotitöitä, hoitivat karjaa, keräsivät polttoainetta ja rehua. Maa ja karja muodostavat maaseudun elinkeinon keskeiset varat. AREUn tutkimus totesi, että hyvin harvat naiset omistavat maan jota he hoitavat. Oikeuksiaan maahan puolustaneet naiset sanoivat tämän johtuvan köyhyydestä tai siitä, että he kokivat heidän perheensä laiminlyövänsä heitä. Kylissä ei usein ole monta tapaa naisille saada elinkeino maaelinkeinojen ulkopuolella. Miehet taas voivat työskennellä kylän ulkopuolella tai muuttaa työn perässä.

Etelä-Afganistanissa kotitöiden lisäksi naiset kutovat esimerkiksi mattoja. UNDP:n haastattelussa 56:sta naispuolisesta vangista Kabulissa selvisi että 44,6% kävi työssä ennen kun heidät pidätettiin. Naiset olivat toimineet Koraanin opettajana, konekirjoittajana, terveysopettajana, opettajana, räätälinä, toimistohenkilönä, palvelijana, pesijänä, leipurina, matonkutojana, kosmetologina ja turvallisuushenkilöstönä. (UNDOC, 2007) AREU haastatteli lähemmäs 3000 henkilöä ml. kodin ulkopuolella työskenteleviä naisia ja uskonnollisia johtajia. Työssä käyvät naiset työskentelivät muun muassa ompelijana, maton kutojana, viljelijänä, kampaajana ja leipurina.

Yleisesti yhteiskunta näkee jotkut ammatit enemmän sopivampana naisille kuin toiset. Hyväksyttäviä ovat esim. työskentely lasten kanssa tai terveys- tai koulutussektorissa. Äärimmäisissä tapauksissa naisia on tapettu, koska heillä on ollut "epäislamalainen" työ. Väkivalta työskenteleviä naisia kohtaan vaikuttaa myös naisten osallistumiseen kehitysprosessiin. Naispuolisia toimittajia vastaan tehdyt iskut johtavat esimerkiksi usein siihen, että toimittajat lopettavat työnsä tai eivät raportoi asioista jotka koskettavat maan tilannetta. Iskut naispuolisia terveydenhuollon ammattilaisia tai opettajia vastaan johtaa siihen, että naisilta ja tytöiltä evätään terveys ja mahdollisuus opiskella. Valtion virastoissa työskentelevät naiset raportoivat myös muusta syrjinnästä; esimiehet eivät arvosta heidän työtään, kunnia naisen tekemästä työstä annetaan usein miespuoliselle kollegalle ja naiset ovat hiljaa, koska he pelkäävät saavansa potkut. (AIHRC, 2009)

Naisten työ, sekä heidän rahana mitattu kontribuutio, koetaan usein näkymättömänä ja arvottomana yhteiskunnassa. Naisten taloudellinen itsenäisyys on ensiarvoisen tärkeätä naisten aseman kohentamiselle. AREU:n tutkimuksessa 32 % työssäkäyvistä naisista koki perheensä tukevan heitä ja 35% mielestä heidän perheensä ei tukenut heitä. Jos taloudellisesti itsenäinen nainen kokee esim. kotiväkivaltaa tai hänestä tulee leski, hänellä on suurempi mahdollisuus pitää lapsensa ja jatkaa yhteiskunnan jäsenenä. Taloudellisesti itsenäisellä naisella on enemmän päätösvaltaa kodin sisällä, koska rahaa kotitalouteen tuova henkilö saa myös enemmän päätösvaltaa. Työ ja yhteiskunnan arvostus tehdystä työstä vaikuttaa myös positiivisesti henkilökohtaiseen kehitykseen sekä myötävaikuttaa muiden ihmisoikeuksien edistämiseen, koska monet oikeudet ovat kytköksissä taloudellisten oikeuksien täytäntöönpanoon.

Taloudellisesti itsenäinen nainen myös myötävaikuttaa Afganistanin jälleenrakennukseen. Toisaalta yhteiskunnan teollinen kehitys voi myös myötävaikuttaa naisten aseman edistämiseen, koska kasvava työvoiman tarve voi tuoda naiset kodin piiristä julkiselle areenalle. Tämä ei tosin tule tapahtumaan niin kauan kuin lasten hoitoon ja naisten koulutukseen liittyvät asiat eivät ole selvitetty ja ainoastaan mies koetaan perheen taloudellisena elättäjänä. Abirafehin tutkimuksessa tämä kehitys on juuri tällä hetkellä havaittavissa Afganistanissa. Monilla paikkakunnilla naisilla on paremmat mahdollisuudet kuin miehillä työllistyä ja tämä johtaa turhautuneisuuteen sekä miesten että naisten joukossa koska he tuntevat että miesten pitäisi olla perheen elättäjä ja että naisen työskentely voi loukata naisen kunniaa. Kuitenkin taloudellinen välttämättömyys on osoittautunut tärkeämmäksi useammassa perheissä. (Abirafeh, 2009)

3.3 Lapsityövoima

Lapsityötä ilmenee Afganistanissa. Arvioiden mukaan joka neljäs 7-14-ikäinen lapsi tekee jonkinlaista työtä. (Unicef, 2006) Lapsityön määrän arvioimista vaikeuttaa kaikille hyväksyttävän määritelmän puuttuminen. ILO:n Convention on Minimum Age for Admission to Employment (1973) asettaa lapsityön rajaksi lapsen iän. 18 vuotta on laillinen minimi-ikä vaarallisen työn tekemiselle ja 15 vuotta kevyelle työlle. YK:n sopimus lastenoikeuksista (1990) määrittelee, että lapsia täytyy

suojella kaikesta työstä joka voi olla vaarallista tai häiritä lapsen koulutusta, terveyttä tai fyysistä, psyykkistä, henkistä, moraalista tai sosiaalista kehitystä. Afganistanissa työlaki käyttää ILO:n minimi-ikärajoitetta.

Monet tekijät vaikuttavat päätökseen lapsen työnteosta. Köyhät kotitaloudet lähettävät lapsensa mielummin kouluun kuin työnteokoon, jos he kokevat että koulunkäynnistä saatava hyöty on korkeampi kuin työnteosta saatava hyöty.

AREU:n tutkimuksessa ilmeni että lapset työskentelevät useimmiten niissä kotitalouksissa jossa perheen miespuolinen pää on kuollut tai ei pysty työskentelemään esim. ikänsä tai sairauden takia. Yhteiskunnan normit naisista kieltävät usein kotitalouksien naisten työnteon kodin ulkopuolella joten miespuoliset lapset naisjohtoisessa kotitaloudessa työskentelevät usein. Paljon poikkeuksia löytyy kuitenkin myös ja lasten työnteoko riippuu yksittäisten henkilöiden mahdollisuuksista, perheen mielipiteistä ja yhteiskunnan normeista. Tutkimus viittaa myös läheiseen yhteyteen lapsityövoiman ja perheiden huolen välillä. Monet vastaajista pelkäsivät vapaa-ajan olevan vaarallista aikaa lapsilleen ja sanoivat lähettäneensä lapsensa työnteokoon pitääkseen heidät poissa kaduilta. Toiset vastaajat, jotka eivät antaneet lastensa työskennellä, sanoivat taas että työnteoko oli vaarallista.

Päätöksenteko lapsen ajankäytöstä ja mahdollisesta työnteosta on hyvin riippuvainen lapsen sukupuolesta. AREU:n tutkimuksessa selvisi, että kaikissa kotitalouksissa sekä tytöillä että pojilla oli jonkinlaisia työvelvollisuuksia kodin sisällä ja/tai ulkopuolella. Tyttöjen odotettiin tekevän kotitöitä auttaakseen äitiään sekä valmistautuakseen roolinsa vaimona ja äitinä. Jotkut haastatelluista äideistä kertoivat yrittävänsä minimalisoida tyttäriensä työmäärän tekemällä itse niin paljon kuin mahdollista. Kotitalouksissa joissa ei ollut naispuolisia lapsia, pojat usein myös auttoivat kotitöissä. Poikien tehtävät sijoittuvat kuitenkin enemmän kodin ulkopuolelle; he hakivat vettä ja polttoainetta, juoksivat asioilla ja hoitivat eläimiä. Joissakin perheissä, jossa perhe omisti kaupan, pojat työskentelivät isänsä rinnalla kaupassa. Monissa perheissä lapset myös auttoivat vanhempiansa palkkatyössä ja myötävaikuttivat suoraan kotitalouden talouteen. Bamiyanissa ja Kabulissa sekä tytöt että pojat auttoivat mattojen kutomisessa, Heratissa tytöt auttoivat äitiinsä täkkin tekemisessä ja Kabulissa ja Nangarharissa pojat myivät katuruokaa. Useimmissa tapauksissa työ oli osa-aikaista ja lapset kävivät myös koulua.

3.4 Naisten ja tyttöjen koulunkäynti

Tyttöjen koulunkäynti on ollut tabu Afganistanissa jo pitkään. Kuningas Habibullah joutui lähtemään maanpakoon, kun hän perusti ensimmäisen tyttökoulun maahan vuonna 1924. Ilmaiseista perusopetuksesta tehtiin pakollinen 1935 mutta koulutus ei siirtynyt maaseudulle ennen 1960-lukua. Kommunistivallan aikana maassa aloitettiin laaja koulunkäyntikampanja. Sodalla ja konflikteilla oli kuitenkin negatiivinen vaikutus kampanjan onnistumiseen. Afganistanin koulutuksen kapasiteetti on vielä alhainen ja koulutus tarvitsee paljon kansainvälistä tukea.

Koulutus on ensiarvoisen tärkeätä naisten tilanteen edistämiseksi ja maan kehitykselle. Tyttöjen koulunkäynti edistää heidän henkilökohtaista henkistä ja sosiaalista kehitystä, itsenäisyyttä ja mahdollisuutta käyttää ja ymmärtää ihmisoikeuksia sekä työskennellä tulevaisuudessa. Jos tytöt eivät saa korkeampaa koulutusta, maa joutuu huonoon kierteseen koska naisia ei voi palkata korkeampiin virkoihin ja työpaikkoihin.

Tyttöjen koulunkäynti vaikuttaa myös suoraan seuraavan sukupolven käyttäytymiseen ja mahdollisuuksiin Afganistanissa. Sima Samar, AIHRC:n johtaja sanoo kärjistetyksi että "kun koulutetaan nainen, koulutetaan koko perhe. Kun koulutetaan mies, koulutetaan vain yksi ihminen." (siteerattu Armstrongissa, 2009) Tyttöjen koulunkäynti vähentää lapsi-avioliittoja, lapsien raskauksia ja riskiä kuolla raskauden/synnytyksen aiheuttamiin komplikaatioihin. Naisten lukutaito kytkeytyy myös lasten parempaan ravinnon saantiin ja korkeampaan mahdollisuuteen että nainen myös laittaa lapsensa kouluun.

Tyttöjen koulunkäynnissä voidaan havaita kehitystä taliban-hallinnon ajasta. Opetusministeriön mukaan 7 milj. kouluikäistä lasta opiskelee 12 600 koulussa. Kuusi vuotta sitten ainoastaan 1 milj. lasta kävi koulua. Vuonna 2005 37,7,% kaikista lapsista jotka aloittivat ala-asteen myös kävivät sen loppuun.

Toisaalta ainoastaan 34% Afganistanin väestöstä on lukutaitoisia (UNAMA, 2009) ja 42% kouluikäisistä lapsista ei käy koulua. (Unicef, 2009) UNAMA:n laskelmien mukaan jopa 90% naisista maaseudulla ovat lukutaidottomia. Sukupuolten väliset erot jatkuvat myös korkeina. Tytöt muodostavat 35,5% kaikista oppilaista. (Afganistanin opetusministeriö, 2008/09) Vaikka tyttöjen koulunkäynti on lisääntynyt, edistys on kuitenkin huomattavasti hitaampaa kuin poikien. Toisella astella tyttöjen määrä laskee 200 523:ta oppilaasta kuudennella luokalla 97 310:een oppilaaseen seitsemännellä luokalla. 11% yläaste,- ja lukioikäisistä tytöistä on ilmoittautunut luokille 7-9 ja ainoastaan 4% luokille 10-12. (Afganistanin opetusministeriö, 2007) Tämä korreloitu murrosiän saavuttamiseen; yhteiskunnan mukaan työstä tulee tällöin nainen ja hänet täytyy eristää kodin sisäpuolelle.

Afganistanissa on 19 yliopistoa joista 7000 opiskelijaa (23% naisia) valmistuu vuosittain. Badakhshanin ja Faryabin yliopistoiden opiskelijoista naiset muodostavat noin 50% kun taas Paktian ja Khostin yliopistoissa ei ole yhtään naispuolisia opiskelijoita. (MoWA ja Unifem, 2008 siteeraatu Sidassa, 2009)

Tällä hetkellä indikaattorit keskittyvät kvantitatiivisiin lukuihin mutta tärkeätä olisi myös analysoida opetuksen laatuista ulottuvuutta. Opettajien määrä on kasvanut, mutta kukaan ei ole analysoinut jos opettajat osaavat opettaa, ja mitä he opettavat tytöille. On esimerkiksi hyvin mahdollista, että tytöille opetetaan sulautumista perinteisiin rooleihin äitinä joka pysyy kotona ja ei työskentele. Tämä ei pitkällä tähtäimellä mullista naisten asema eikä täysin hyödynnä koulutuksen suomaa mahdollisuutta tilanteen kehittämiseksi. AIHRC:n tutkimuksessa ilmeni että oppilailla on hyvin erilainen pääsy koulutiloihin, materiaaliin ja opiskeluun. Monista kouluista puuttuu ammattitaitoinen opettajakunta. Unicefin arvion mukaan noin 40- 50 000 opettajasta on pula. Vuonna 2007 72% opettajista oli miespuolisia ja yhdeksässä provinssissa naispuoliset opettajat muodostivat alle 10% opettajakunnasta. (Afganistanin opetusministeriö, 2007)

Kehityksen hitaudelle ja tyttöjen poissaoloon koulusta on monia syitä. Eteläisessä ja itäisessä Afganistanissa turvallisuustilanne on ollut suurin este tyttöjen koulunkäynnille. Afganistanin koulutusministeriön mukaan huhtikuun ja elokuun 2009 välillä, 102 kouluun hyökättiin räjähteillä tai tuli-aseilla ja 105 opettajaa ja opiskelijaa kuoli. Vuoden 2009 aikana oli myös monia myrkytyshyökkäyksiä jotka kohdistuivat varsinkin tyttöjä kohtaan. 200 myrkytetystä oppilaasta 196 oli tyttöjä. Opetusministeriön mukaan 380 koulua suljettiin heikentyneen turvallisuustilanteen takia.

Mutta tyttöjen koulutus on horjunut myös relatiivisen turvallisisissa maanosissa. Kansalliset tutkimukset osoittavat suurimman osan perheistä haluavan kouluttaa tyttärensä mutta koulunkäynnin täytyy olla turvallista ja sujuu hyväksyttävien yhteiskunnassa vallitsevien normien mukaisesti. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tyttöjen turvallisuudesta koulutiellä sekä koulussa täytyy huolehtia, naispuolisten opettajien määrää täytyy kasvattaa ja tytöille täytyy rakentaa enemmän koulutiloja. Ainoastaan 19% kouluista ovat tyttöjen kouluja ja 29% koulupiireissä ei ole yhtään tyttöjen koulua. (Unifem, 2008) Pitkät välimatkat ovat myös ongelmallisia. Ylä-asteet ja lukiot ovat enimmäkseen provinssien pääkaupungeissa ja pitkät välimatkat (jopa kuuden tunnin kävelymatka päivässä) koetaan vaarallisiksi tytöille, koska he voivat joutua seksuaalisen väkivallan tai häirinnän kohteiksi. AREU:n tutkimuksessa jotkut vastaajista olivat myös sitä mieltä, että tyttöjen koulunkäynti on turhaa koska he menevät tulevaisuudessa naimisiin ja muuttavat pois kotoaan. Yksi isä Heratissa sanoi, että "tyttöjen täytyy mennä aviomiestensä kotiin yhtenä päivänä tulevaisuudessa, joten jos me käytämme rahaa heidän opiskeluunsa, mitä me hyödyimme siitä? Ei mitään. Eli on parempi pitää heidät kotona tekemässä kotitöitä." AIHRC:n mukaan vanhemmat eivät tiedä koulunkäynnin tärkeyttä tai lasten oikeuksista.

AREUN:n tutkimuksessa lasten koulunkäynnistä ilmeni, että kotitaloudet analysoivat tarkkaan miten lasten ajan voi käyttää parhaiten ja he asettavat vastakkain koulunkäynnin ja työnteon, tai

yrittävät yhdistää ne. Hinta-hyötyanalyysia tehdessään kotitaloudet harkitsevat kolmea tekijää: laatu, hinta ja lapsen mahdollisuus työllistyä tulevaisuudessa. 23% pojista ja 10,1% tytöistä eivät käy koulua, koska he tekevät töitä. (AIHRC, 2009) AREU:n mukaan koulunkäynnin laatu on monelle perheelle ensiarvoisen tärkeitä. Lapset ja vanhemmat valittivat huonoista tiloista, täpötäysistä luokkahuoneista ja epäpätevistä opettajista. Koulunkäynnin piilokustannukset olivat myös tärkeitä. Ala-aste ja ylä-aste ovat periaatteessa ilmaisia mutta käytännössä perheet usein joutuvat maksamaan koulupuvuista, paperitavaroista ja lahjuksista opettajille.

Monet kv-yhteisön hankkeet yhdistävät naisille annettavan luku- ja kirjoitusopetuksen käytännölliseen koulutukseen, esimerkiksi kädentaitokoulutukseen. Tämä antaa naisille sekä koulutuksen että mahdollisuuden elättää itsensä ja mahdolliset lapsensa ja tätä kautta saavuttaa vahvemman itsenäisyyden.

On myös tärkeää huomioida, että sukupuoli ei ole ainoa koulunkäyntiä rajoittava tekijä. Esim. vammaiset lapset tai etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla lapsilla on hyvin vähäisiä mahdollisuuksia käydä koulua. Kucheille on maanlaajuisesti ainoastaan 70 koulua. (AIHRC, 2009)

3.5 Naisten terveys

Afgaaninaisten terveysindikaattorit ovat maailman heikoimpien joukossa ja maa ei ole nauttinut samankaltaisesta dramaattisesta terveyden kehityksestä joka on kohdannut monia muita kehitysmaita. Afganistan on myös yksi niistä harvoista maista joissa miehet elävät kauemmin kuin naiset. Miesten eliniänodote on 47 vuotta ja naisten on 45 vuotta (Afganistanin terveysministeriö, 2008). Ero johtuu naisten heikosta terveystilanteesta, varsinkin lisääntymisterveydestä, sekä kulttuuri-sosiaalisista rajoitteista. Naisia ja tyttöjä syrjitään vahvasti tällä sektorilla ja kehitys, vaikkakin positiivista, ei ole onnistunut muuttamaan hyvin huonoa tilannetta tarpeeksi. Afganistanin terveystilanne vaikuttaa suoraan naisten asemaan ja perheiden köyhyyteen. Vastavuoroisesti terveys on myös rauhan komponentti.

Afganistanin terveysministeriön mukaan ainoastaan 9%:lla maaseudulla asuvista afgaaneista oli pääsy perusterveydenhuoltoon vuonna 2001. Seuraavan viiden vuoden aikana "Basic Package of Health Services"-strategian kautta 85% maaseudun väestöstä oli katettu. Kuitenkin 15%:lla maaseudun väestöstä, eli noin 5 milj. henkilöllä, ei ole minkäänlaista perusterveydenhuoltoa. (Afganistanin terveysministeriö, 2008) Heinäkuussa 2007 maassa oli 2 750 lääkäriä ja 2 189 hoitajaa valtion palveluksessa. Lääkäreistä 21,9% ja hoitajista 17% olivat naispuolisia. 98% kättilöistä olivat naispuolisia. (Unifem) Tällä hetkellä hoitajien ja lääkärien määrä on epätasapainossa ja hoitajia (ml. kättilöitä) pitäisi olla kaksin verroin. (WHO, 2010) Huhtikuussa 2009 avattiin maan ensimmäinen HIV hoitoklinikka Kabulissa.

Naisten lisääntymisterveysongelmat ovat erityisen heikkoja ja tilanne ei ole kehittynyt sitten vuoden 2002. (MSI, 2010) Afganistanin hedelmällisyysluku on 6,51 ja väestö kasvaa 3,4 % vuosivauhdilla. (UNFPA, 2009) Luku on laskenut hienoisesti; vuonna 1990 se oli 8,0. (Unicef, 2008) Ainoastaan 16% pariskunnista käyttää jotain modernia ehkäisymenetelmää. Tämäkin luku on kohonnut vuoden 2003 5%:sta (Afganistanin terveysministeriö, 2008) Korkea hedelmällisyysluku myötävaikuttaa erinäisiin kehitysongelmiin maassa. Lapsia hoitavat äidit eivät pysty käymään koulua, työskentelemään tai nauttimaan vapaa-ajasta produktiivisesti. Nuori väestö yhdessä köyhyyden kanssa johtaa myös lapsityön lisääntymiseen. (UNDP, 2007) Vaikka vanhemmat usein toivovat vastasyntyneen olevan poika, maassa ei ole havaittavissa samanlaista sukupuoleen perustuvaa hedelmöityssyrjintää kuin monessa Aasian maassa. Monen lapsen saanti nähdään siunauksena ja sosiaalisena turvaverkostona. Lapset voivat myös olla äitien statussymboli jonka kautta naisen valta perheen sisällä kasvaa. Toisaalta naista syytetään usein avioparin lapsettomuudesta ja tämä voi olla riittävä syy aviomiehelle vaatia avioeroa.

Äitiyskuolemat ovat varsinkin korkeita. Joka kahdeksas nainen Afganistanissa kuolee synnytyksen tai raskauden aiheuttamiin komplikaatioihin ja noin neljännes lapsista kuolee ennen viidettä ikävuottaan. (UNFPA, 2009) Useimmat synnytyksen aiheuttamat äitiyskuolemat voitaisiin estää:

37% menehtyy synnytyksen jälkeiseen verenvuotoon, 25% kuolee tukkeutuneen synnytykseen ja raskausmyrkytys aiheuttaa 10% kuolemista. (IRIN, 2009) Nämä kaikki ovat tilanteita jotka voisi hoitaa hätä-obstetriikkahoidon kautta. Sosiaaliset ja poliittiset syyt vaikuttavat myös äitiys- ja lapsikuolemien määrään. Näitä ovat esim. epävakaa turvallisuustilanne, puutteellinen infrastruktuuri (ei teitä tai kuljetusmahdollisuuksia), koulutettujen lääkäreiden ja hoitajien puute, yhteiskunnassa vallitsevat normit naisten 'oikeista' tehtävistä, terveyspalvelujen,- ja tiedon puute, huonot hygieeniset olosuhteet sekä miesten ja naisten väliset valtasuhteet joka usein hidastaa perheiden sisäistä päätöksentekoa.

Afganistanin kotitaloustutkimuksessa (2006) ilmeni että 32% vastaajista, jotka olivat olleet raskaana vuosien 2004-2006 välillä, olivat olleet raskaudenaikaisessa terveystutkimuksessa, 17% olivat olleet perinteisen synnytysavustajan luona ja 51% ei ollut ollut missään tutkimuksessa raskautensa aikana. 15% oli synnyttänyt sairaalassa tai muussa laitoksessa. Sairaalassa synnyttämiseen vaikuttivat ikä (alle 20-vuotiailla naisilla oli hieman suurempi todennäköisyys synnyttää sairaalassa), koulutus (30% koulutetuista mutta vain 14% ei koulua käyneistä naisista synnytti sairaalassa) sekä välimatka (20% vastaajista jotka asuivat alle kahden tunnin päässä sairaalasta synnyttivät siellä verrattuna 1%:iin vastaajista jotka asuivat yli kuuden tunnin etäisyydellä sairaalasta). (Afganistanin terveysministeriö, 2008)

3.6 Naisiin kohdistuva väkivalta

Naisiin kohdistuva väkivalta on yleisesti hyväksyttävää Afganistanissa perheissä, yhteisöissä sekä virallisessa ja epävirallisessa oikeusjärjestelmässä. Naisia kohtaava väkivalta heikentää naisten sekä Afganistanin kehitystä, naisten aktiivista ja tehokasta osallistumista yhteiskuntaan ja naisten terveyttä. (Abirafeh, 2009) Väkivaltaa on endeemistä; Global Rightsin kansallinen tutkimuksessa (2008), jossa haastateltiin 4 700 naista, ilmeni että 87,2% naisista oli kokenut jonkinlaista väkivaltaa (fyysistä, seksuaalista, psykologista, pakko-avioliitto) elämänsä aikana. AIHRC rekisteröi n. 2000 väkivaltaista tapausta jotka kohdistuivat naisia kohtaan 2009.

Unifemin tutkimuksessa (2006) naisia kohdanneesta väkivallasta Afganistanissa 30,7% liittyivät fyysiseen väkivaltaan (fyysinen väkivalta, häirintä ja murha), 30,1% psykologiseen väkivaltaan (ruoan tai muiden perustarpeiden evääminen, kommunikoinnista kieltäytyminen, lapsen ja äidin yhdessäolon estäminen, fyysisestä väkivallasta uhkaileminen, suullinen halventaminen), 25,2% seksuaaliseen väkivaltaan (pakko-avioliitto, lapsiliitto, pakotettu prostituutioiminen, raiskaus, erosta kieltäytyminen) ja 14% olivat yhdistelmä yllämainittuja sekä sieppaus. MoWA:n rekisteröimissä tapauksissa vuosina 2005 ja 2006 kaikista naisista kohdanneista väkivallan muodoista, naiset olivat kohdanneet eniten pahoinpitelyä (47,4%), pakko-avioliittoja (36,1%) sekä aviomies oli evännyt vaimoltaan taloudellisen tuen (4,7%). (MoWA, 2008)

Statistiikan mukaan väkivalta naisia kohtaan on kasvanut viime vuosien aikana. Kasvava määrä raportoituja tapauksia ei kuitenkaan tarkoita että määrä olisi kasvussa. Se voi myös olla merkki siitä, että tabu väkivallasta puhumisesta on heikkenemässä ja että naiset uskaltavat puhua heitä kohtaan kohdistuvasta väkivallasta useammin. Tätä voidaan pitää tervetulleena kehityksenä. Myös Ertürkin ja PRT MeS:n gender-neuvonantajan haastatteleminen afgaaninaisten mukaan heidän tilanteensa on parantunut talibanien jälkeen.

Tilanteen analysoimista vaikeuttavat raportoinnin ongelmat. UNAMA:n ihmisoikeusvirkamies Kaakkois-Afganistanissa sanoi, että ”syy siihen ettei meillä ole yhtään dokumentoituja tapauksia naisia kohdanneesta väkivallasta on, että emme näe yhtään naisia. Naiset eivät yleensä pysty menemään kotinsa ulkopuolelle joten heillä ei ole pääsyä toimistoillemme tai muihin instituutioihin.” (VAW, 2006) Tilastointien pitämistä vaikeuttaa myös se, että uhrin ei aina näe itseään väkivallan uhreina. AI:n tutkimuksessa selvisi (2004), että kotiväkivallan uhrin ei usein identifioineet itseään uhreina koska heidän mielestään väkivalta oli normaalia ja kuului jokapäiväiseen elämään. AIHRC:n naisprojektia johtava Homa Sultani sanoo, että ”useimmat naiset luulevat, että afgaaninaisen kuuluukin joutua miehensä hakkaamaksi ja synnyttää monta lasta.” (siteerattu Armstrongissa, 2009)

HRW:n haastattelema (2009) tohtori Soraya Sobhrang, joka on AIHRC:n naisten suojelu – ja kehitysedustaja (Women's Protection and Development Commissioner) kertoi, että ”poliisi ja tuomarit pitävät väkivaltaa naisia kohtaan oikeutettuna, ja siksi he eivät syytä rikollisia.” WCLRF:n tutkimuksessa vuodelta 2008 ilmeni, että ainoastaan 15% oli sitä mieltä, että väkivallasta vammautuneen naisen pitäisi hakea poliisin apua. Tutkimuksen osallistujilta kysyttiin milloin heidän mielestään nainen voi nostaa syytteen fyysisestä väkivallasta:

- 36,6% vastaajien mielestä nainen voi nostaa syytteen, jos fyysinen väkivaltaa johtaa luun murtumiin
- 15,2% mielestä nainen voi nostaa syytteen, jos väkivaltaa johtaa vammautumiseen
- 40% mielestä nainen voi nostaa syytteen, jos hänet raiskataan

Sima Samar, AIHRC:n johtajan mukaan, ”ero huonon ja hyvän naisen välillä on tässä maassa se, että huono nainen ei siedä väkivaltaista kohtelua vaan häipyä. Hyvä nainen on hiljaa ja kestää kaiken valittamatta. Siihen on saatava muutos.” (siteerattu Armstrongissa, 2009)

YK on myös varoittanut raiskausten muodostavan huomattavan ongelman Afganistanissa. Naiset ovat vaarassa sekä kodeissaan että ulkona. Afganistanin rikoslain mukaan raiskaus ei ole rikos. Raiskaajaa voi ainoastaan syyttää ns. ”pakotetusta *zinasta*” eli avioliiton ulkopuolisesta sukupuolisuhteesta, mikä joskus johtaa siihen että raiskauksen uhria syytetään *zinasta*.

UNAMA:n ihmisoikeusyksikön tutkimus totesi, että Pohjois-Afganistanissa 39%:ssa kaikista heille tietoon tulleista raiskaustapauksissa tekijä oli suoraan yhteydessä vallanpitäjiin ja tämän takia käytännössä lain yläpuolella. Usein naisen kohtaamalle väkivallalle siis löytyy monia syyllisiä, kun alkuperäisen väkivallan jälkeen uhri vielä kokee väkivaltaa yhteisön tai valtion puolelta. VAW:n tutkimuksessa ilmeni, että 94%:ssa tapauksissa jolloin nainen on kohdannut väkivaltaa, tekijä on ollut naiselle läheinen henkilö, esim. perheenjäsen (isä, äiti, veli, sisko), elämäkumppani (avomies, kihlattu, ex-mies, poikaystävä), uuden perheen jäsenet tai muut sukulaiset. (VAW, 2006) On tärkeää huomioida, että myös naiset syyllistyvät väkivaltaan. Global Rightsin tutkimuksessa (2007) ilmeni, että 30%:ssa raportoiduista väkivallanteoista syyllinen oli samassa taloudessa asuva nainen, useimmiten anoppi.

Tutkimusten mukaan miehet usein käyttävät väkivaltaa naisia kohtaan luodakseen ja ylläpitääkseen valtasuhteita ja strukturaalisia eriarvoisuuksia. Konfliktin jälkeen humanitaariset järjestöt usein keskittyvät naisten voimaannuttamiseen joka voi etäännyttää miehiä. Monet miehet yrittävät turvata voimassa olevaa gender-järjestystä ja vahvistaa miehisyyttä väkivallan kautta. Militarisoituneen miehishyden, konfliktin ja gender-sorron välillä on vahva yhteys. Usein kotiväkivaltaa kasvaa konfliktin päätyttyä virallisesti. (Abirafeh, 2009)

Kansainvälinen yhteisö on rakentanut turvakoteja väkivaltaa pakeneville naisille. Kriitikoiden mielestä turvakodit ovat ulkopuolisten interventio, ei-afganilainen paikka joka johtaa 'epämoraaliseen' ja 'epä-islamilaan' käytökseen. Yhteiskuntaa näkee turvakodeista suojaa hakevat naiset kodinrikkojina jotka ovat rikkoneet perinteisiä naisten käyttäytymisnormeja. Heidän käytöksensä koetaan myös vaikuttavan vaarallisesti toisiin naisiin, jotka tästä innostuneena sitten jättävät kotinsa ja perheensä. Syrjäisillä seuduilla asuvilla naisilla on heikommat mahdollisuudet päästä turvakoteihin tiedon puutteen sekä kulttuuristen ja turvallisuusrajoitteiden takia. (GSDRC, 2009) Tällä hetkellä ei ylipäättänsä ole paljon tietoa siitä miten paljon eri naisiin kohdistuvat väkivallan vähentämiseen tähtäävät hankkeet ovat saavuttaneet tai mitkä strategiat ovat toimivia. (GSDRC, 2009)

Mediaa palon kiinnostaneet polttoitsemurhat ovat tilastojen mukaan lisääntyneet viime vuosina. Tosin tämäkin voi johtua yllämainituista syistä. Selvää on kuitenkin että 80% uhreista ovat naisia. Tilastojen mukaan polttoitsemurhia tapahtuu eniten Heratin läänissä, mutta myös tämä voi johtua läänin tehokkaasta kirjanpitomenetelmästä. Unifemin mukaan statistiikan pito polttoitsemurhista on vaikeaa koska kaikki tapauksia ei raportoida, viranomaiset eivät pidä tyydyttäviä arkistoja tapauksista ja jotkut polttoitsemurhat ovat perheenjäsenten toteuttamia murhia jotka piilotetaan itsemurhan alle.

Länsimaisissa medioissa polttoitsemurhat kuvataan brutaalina ja kivuliaana kuolemana, jossa uhri menehtyy hitaasti sen jälkeen kun hänen huono asema naisena on ajanut hänet epätoivoiseen toimeen. Uhria vähättelemättä on kuitenkin huomioitava, että naiset tekevät itsemurhia maailman ympäri. Afganistanissa poltto-itsemurha on tilanteeseen ja kulttuuriin 'sopivin' muoto koska naisilla on helppo pääsy polttoaineeseen. Uhrit myös menehtyvät useimmin kuin lännessä itsemurhaa yrittäneet Afganistanin heikkojen terveystalveluiden takia. Itsemurhien vähentämiseen voitaisiin panostaa tehostamalla naisten oikeudellista turvaa, antamalla parempi suoja kotiväkivaltaa pakeneville naisille, tuomalla oikeuteen ne jotka ovat väkivaltaisista naisista kohtaan sekä kehittämällä sairaaloiden palovammayksiköitä. Itsemurhan tehneiden tilastitikka on aina traagista, maasta riippumatta, mutta Afganistanin naistilannetta ei pidä karakterisoida ainoastaan polttoitsemurhien kautta.

Lapsiin kohdistuva väkivalta Afganistanissa on myös hyvin yleistä. AREU:n tutkimuksessa haastateltiin yli 200 miestä ja naista 61:sta perheestä. Tutkimus päätteli ihmisten pitävän väkivaltaa lapsia kohtaan jotakuinkin hyväksyttävänä. Samaan aikaan monet haastatelluista kuitenkin myös kertoivat, että he eivät kokeneet lastensa lyömistä hyvänä tapana. Vanhempien mukaan he löivät lapsiaan, koska he kokivat tämän hyvänä tapana kasvattaa lapsia, he eivät tienneet muita tapoja tai he pitivät sitä hyvänä tapana kannustaa lasta tekemään jotain joka tulevaisuudessa voisi hyödyntää lasta (esim. läksyjen teko). Haastatellut kokivat, että miehillä (varsinkin lapsen enolla/sedällä, veljellä, isällä ja isoisällä) oli suurin oikeus olla väkivaltaisista lapsia kohtaan. Monet sanoivat, että väkivalta lapsia kohtaan oli väärin mutta heidän toimintansa oli kuitenkin päinvastaista. Lapset ovat myös seksuaalisen väkivallan uhreja. Aseelliset ryhmät käyttävät varsinkin poikia hyväkseen. "Baccha Baazi" ("boy plays") – ilmiö on tabu yhteiskunnassa ja käytännön lopettamiseen tähtäävät toiminnot ovat harvassa.

3.7 Pakko-avioliitot ja alaikäisten avioliitot

Naisten ja miesten välistä valtaa tutkivat henkilöt ovat analysoidessaan perhettä huomauttaneet kotitalouksien ja perheiden myös muodostavan valtakeskuksen. Becker kehitti ns. yhtenäisyyslähestymistavan ("unitary approach"), jossa kotitaloutta kohdellaan yhtenäisenä ryhmänä joka tekee 100% yhteistyötä ja yksilöiden omat intressit sulautuvat yhteen perheen intressiksi. Yksilöiden intressien, valintojen ja mieltymysten yhdistäminen maksimoi kaikkien perheenjäsenten yhteisen edun ja tämän kautta perheen kokonaishyvinvointi kasvaa. Yksilöiden intressien yhteensulautuminen tapahtuu epäitsekkään perheen johtajan, "diktaattorin", kautta. Tämä johtaja on yleensä aviomies ja isä.

Feministit ovat kritisoineet Beckerin mallia; kotitaloudet eivät ole unitaarisia entiteettejä jotka toimivat epäitsekäiden periaatteiden mukaan. Kotitaloudet muodostuvat kilpailevista yksilöistä joilla on enemmän tai vähemmän valtaa riippuen mm. sukupuolesta. Kotitalouksien henkilöillä on esim. erilainen pääsy resursseihin ja ruokaan riippuen siitä kuinka paljon valtaa heillä on perheen sisällä. Käytännössä tämä usein tarkoittaa sitä, että pojille ja miehille annetaan etuoikeus ruokaan köyhissä perheissä. Miehille tarjoillaan ruoka ensin ja he saavat laadukkaimmat palat. OHCHR:n tutkimuksessa (2010) vastaaja Ghaznin läänissä kysyi, että "mitä me annamme miehille, lapsille ja vieraille jos nainen juo maitoa?" Perheen epäitsekäs johtaja ei aina toimi epäitsekäästi ja jos perheen varallisuus mitataan ainoastaan kotitalouden kautta perheen sisäiset varallisuuserot eivät näy. Naiset voivat esim. olla köyhiä myös rikkaissa kotitalouksissa jos mies kontrolloi kaikkea varallisuutta.

Amartya Sen on kehittänyt yhteistoiminnallisen ristiriitamallin ("Cooperative Conflict") jossa kotitalouksien jäsenet eivät tee Beckerin kuvailemaa täydellistä yhteistyöstä mutta eivät myöskään elä feministien kuvaamassa täydessä konfliktissa. Tämän sijaan he sekä tekevät yhteistyötä että ovat ristiriidassa toistensa kanssa erinevissä määrin. Tämä lähestymistapa kuvaa ehkä parhaiten todellisuutta. Haastattelemani afgaaninainen kertoi keskiluokkaan kuuluvien vanhempiansa elämästä Kabulissa ennen sotaa. Isä oli professori yliopistolla ja äiti oli kotona lasten kanssa. Viikon päättyessä isä toi palkan kotiin vaimolleen joka piti tiukkaa kuria tuloista ja menoista. Äiti teki käytännön tasolla kaikki kotitalouteen liittyvät päätökset mutta muodostaessaan päätöksiään hän

myös kuunteli aviopuolisoansa ja ei kertaakaan tehnyt päätöstä joka olisi ollut ristiriidassa miehensä toivomusten kanssa.

Samantyyppinen yhteistoiminnallinen ristiriitamalli Afganistanissa voidaan havaita avioliiton instituutiossa joka muodostaa yhteiskunnan keskeisen elementin ja mekanismin lisääntymiselle ja sosiaaliselle kanssakäymiselle. Perheen kunniaa- ja tämän kautta perheen statusta- ylläpidetään avioliiton kautta. Instituutio kontrolloi sekä miesten että naisten käyttäytymistä. Avioliittosopimus nähdään miehen ja naisen välisenä asiana mutta monet muut henkilöt osallistuvat myös päätöksentekoon. Avioliitto on usein kahden perheen väliseen keskusteluun perustuva sopimus. Avioliitot ovat riippuvaisia taloudellisista ja sosiaalisista tarpeista ja strategioista sekä yksilöiden toiveista. Suurperheen sisäinen avioliitto on yleistä, koska naisen luovuttaminen perheen sisällä nähdään suotuisampana vaihtoehtona, kun naisen avioliitto vieraille. (AREU, 2009)

Toisaalta pakkoavioliitot eivät sovi Sennin malliin. AIHRC:n tutkimuksen mukaan 59% naisista elää pakkoavioliitoissa. Pakkoavioliitot ovat yleisimpiä etelässä ja itäisessä Afganistanissa mutta eroja on myös läänien välillä. Vähiten pakkoavioliittoja esiintyy Daikundissa (20,5%) ja eniten Khostissa (91,6%). On tärkeää huomioida että pakkoavioliitto on eri asia kuin järjestetty avioliitto, ja että sekä miehiä ja naisia, poikia ja tyttöjä, pakotetaan avioliittoihin.

AREU:n tutkimuksessa haastateltiin yli 200 miestä ja naista vuosien 2006-2007 aikana Bamyenin, Heratin, Kabuln ja Nangarharin lääneissä. Tutkimuksessa ilmeni, että avioliittopäätöksissä oli hyvin paljon eroja sekä perheiden välillä että sisällä. Yhdessä esimerkissä perheen tytär naitettiin vastoin tahtoaan, kun taas perheen toinen tytär sai itse valita aviopuolisonsa. Naisten vaikutus päätökseen avioliitosta vaihtuu naisten elinkaaren aikana riippuen heidän statuksestaan perheen sisällä sekä kotitalouden struktuurista. Vanhemmilla naisilla tai leskillä on relatiivisen paljon valtaa avioliittopäätöksissä. Toteamus, että avioliitot ovat joko pakotettuja tai ei, ei siis ole tarpeeksi. Monet avioliitot sisältävät elementtejä sekä valinnasta että pakosta.

AREU:n tutkimuksessa ilmeni myös, että useimmat haastatelluista olivat tietoisia negatiivisista avioliittokäytännöistä, kuten *badalista* ja moniavioliitoista. Monet myös sanoivat, että nämä olivat islamin vastaisia. Tietoisuus ei kuitenkaan johtanut vaihtoehtoihin toimintatapoihin.

Tapa jolla avioliitot solmitaan vaikuttaa suoraan myös siihen, jos tulevassa perheessä koetaan väkivaltaa. Avioliittoon pakotetut miehet ja pojat voivat näyttää turhautumistaan olemalla väkivaltaisista vaimoan kohtaan tai ottamalla lisävaimon. Global Rightsin kansallisessa kyselyssä (2008) ilmeni, että pakko-avioliitolla oli vahva yhteys toisiin väkivallan muotoihin: 63,8% naisista jotka oli pakotettu naimisiin olivat myös kokeneet fyysistä väkivaltaa verrattuna 36,5%:iin niistä naisista jotka eivät olleet pakko-avioliitoissa. 21,6% pakko-avioliitossa olevista naisista kertoivat kokeneensa seksuaalista väkivaltaa, kun tämä luku oli 10,6% ei pakkoavioliitossa oleville naisille.

Naiset ovat keskimäärin 17,8 vuotta solmiessaan avioliiton ja miehet ovat 25,3 vuotta. (Unifem, 2010) Toisaalta noin 57% kaikista avioliitosta Afganistanissa ovat lapsi-avioliittoja (lapset ovat alle 16-vuotiaita) ja näistä 70-80% ovat pakko-avioliittoja. (Unifem, AIHRC) WCLRF:n tutkimuksen mukaan 38% tytöistä raportoivat, että he olivat menneet naimisiin kun he olivat 11-15-vuotiaita.

Neljä tekijää perheen/kotitalouden ulkopuolella painostivat perhettä naittamaan alaikäisen lapsensa:

- ydinperheen ulkopuolisten perheenjäsenten painostus
- sota ja maan sisäinen pakolaisuus- tytöille tämä nähtiin usein suojauksena seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan ja pojille suojauksena joutumasta sotimaan
- yleinen pelko että jos naimisiin ei mennä nuorena, ei ehkä mennä naimisiin ollenkaan
- kotitalous tarvitsi tytön tekemään kotitöitä
- taloudelliset syyt

Morsiamesta saatavat rahat ja huono taloudellinen tilanne kasvattavat lapsiavioliittojen määrää.

Al:n mukaan köyhät perheet hyväksyvät avioliittoehdotuksia tyttärilleen rahapulassa. Heikko turvallisuustilanne, laittomuudet ja rankaisemattomuuden kulttuuri johtavat myös ajatukseen, että tytöt täytyy naittaa ennen kuin on liian myöhäistä.

Liian aikaisin solmitut avioliitot vaikuttavat negatiivisesti tyttöjen elämään. Naimisissa olevilta tytöiltä evätään usein koulunkäynti ja he tulevat raskaaksi ja saavat lapsia aikaisemmassa iässä ja enemmän. Naimisissa olevalla työllä on huomattavasti suurempi riski lopettaa koulunkäynti kesken kuin ei-naimisissa olevalla. Vaikka tytön miehen perhe hyväksyisi tytön koulunkäynnin, hänen tulevat raskaudet ja lapsenhoito useimmiten kuitenkin pakottavat tytön lopettamaan koulunkäynnin. Lapsensaanti liian aikaisessa iässä vaikuttaa myös negatiivisesti sekä äidin että lapsen terveyteen. Tytöillä jotka synnyttävät lapsen ennen kuin he ovat täyttäneet 15 vuotta, on viisi kertaa isompi riski kuolla synnytyksessä kuin naisella joka synnyttää täytettyään 20 vuotta (UNFP). Lapsella jonka äiti on alle 18 vuotta on 60% isompi mahdollisuus kuolla ensimmäisenä elinvuotenaan verrattuna lapseen jonka äiti on yli 19-vuotias. Tämä johtuu osittain fyysisestä kehittymättömyydestä.

Lapsiavioliitot ja pakkoavioliitot vahvistavat myös eriarvoisia valtasuhteita perheiden sisällä sekä yhteiskunnassa. YK:n raportin mukaan (heinäkuulta 2009) nuorten tyttöjen pakkoavioliitot johtavat usein raiskauksiin avioliiton sisällä. Korrelaatio pakkoavioliiton ja väkivallan välillä on erityisen vahva, kun puhutaan nuorista tytöistä. Global Rightsin mukaan avioliitossa olevilla 10-14 vuotiailla tytöillä on huomattavasti suurempi mahdollisuus kokea väkivaltaa (33,3% kertoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa, 62% fyysistä väkivaltaa) kuin avioliitossa olevilla yli 15-vuotiailla (15% kertoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa, 52,3% fyysistä väkivaltaa)

Pakkoavioliitto on rikos Afganistanin laissa, mutta laki kattaa ainoastaan lesket ja alle 18-vuotiaat naiset. Lapsiavioliitto ei ole rikos mutta siviililaki kieltää sen. Pykälä 70:n mukaan avioliitto on hyväksyttävää ainoastaan kun tyttö on 16 vuotta vanha ja poika 18; pykälä 71 määrää että alle 15-vuotiaan tytön naimisiinmeno on kiellettyä. 15:sta ja 16:sta ikävuoden välissä oleva tyttö joka haluaa mennä naimisiin tarvitsee isänsä tai tuomioistuimen luvan. Lainrikkajille ei ole erikseen säädetty rangaistuksia joten käytännössä ne eivät vaikuta käytökseen.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus vahvistavat, että jokaisella on oikeus itse päättää naimisiinmenostaan. The Convention for the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), jonka Afganistan ratifioi 2003, takaa naisten ja miesten välisen tasa-arvon avioliittoon liittyvissä asioissa ja nimeää lapsiavioliitot laittomiksi. Afganistan on myös allekirjoittanut yleissopimuksen lapsen oikeuksista (CRC), joka määrittelee lapsen alle 18-vuotiaaksi henkilöksi. CRC:n mukaan lapsella on oikeus kertoa mielipiteensä asioista jotka vaikuttavat häneen, oikeus tulla suojelluksi väkivallasta, ja oikeus koulutukseen ja terveyteen. Lapsi- ja pakkoavioliitto kieltävät nämä oikeudet.

Maaliskuussa 2008 AIHRC ja naisministeriö suostuttelivat ylimmän korkeuden hyväksymään uuden avioliittorekisteröintitodistuksen joka sisältää sekä morsiamen ja sulhasen suostumuksen sekä todistuksen siitä, että he ovat yli 16-vuotiaita. Ikätodistuksen saaminen voi osoittautua hankalaksi, koska syntymätodistuksia ei myönnetä yleisesti. Todistus ei myöskään ole pakollinen.

3.8 Naiset ja kansalaisuus

Kansalaisuus on keskeinen käsite puhuttaessa valtiosta, ihmisoikeuksista ja naisten tilanteesta ja se määrittelee valtion ja yksittäisen henkilön välistä suhdetta. Kansalaisuutta käytetään päättämään kuka sisällytetään ja kuka suljetaan pois. Marginaaliset ryhmät käyttävät usein kansalaisuutta instrumenttina saadakseen enemmän sosiaalista oikeutta ja se voidaan nähdä sekä aktiivisena toimintatapana että listana oikeuksia. (Lister)

Kansalaisuuden kautta valtiot eivät ainoastaan myönnä oikeuksia ja velvollisuuksia henkilöille valtion sisällä vaan kansalaisuus toimii myös identiteetin, uskollisuuden ja kuuluvuuden ilmaisuna. Gender on keskeinen käsite 'sisäpuolisten' ja 'ulkopuolisten' ryhmien rajaamiselle. Nämä rajaukset perustuvat usein kansalaisuus-oikeuksiin. (Steans, 2004) Historiallisesti naiset on suljettu kansalaisuudesta patriarkaalisten käsitteiden määrittäessä käsitystä politiikasta ja läheisestä linkistä kansalaisuuden ja sotimisen välillä. (Steans, 2004) Kansalaisuuden kuvitteleva tasa-arvo käyttää miestä mallina ja normina ja tämän takia naiset eivät aina sovi määritelmään. Toisaalta kansalaisuus käsitteenä vaatii samanlaiset oikeudet kaikille ja jos naisten kansalaisuus luodaan erilaisena on riskinä että heistä tulee toisarvoisia. (Afshar, 1998)

Käytännössä afganistanilaisilla naisilla ja miehillä on eriarvoinen kansalaisuus. Afgaanin naisilta evätään esim. pääsy ruokaan, resursseihin, turvallisuuteen, henkilökohtaiseen autonomiaan ja itsenäisyyteen. Pascal ja Lewis huomioivat myös naisten eriarvoiset oikeudet työhön, hoitoon, tuloihin, aikaan ja ääneen. Heillä on sekä materiaalisia että immateriaalisia esteitä kansalaisuuden täydelliseen toimeenpanoon. Naiset nähdään usein ainoastaan arvokkaina kansalaisina heidän äiti-roolinsa kautta; he kasvattavat maan tulevia kansalaisia. Miehiä toisaalta arvostetaan sotilaina ja perheen elättäjinä. Naiset myös kuvataan passiivisina kansalaisina ja miehet aktiivisina kansalaisina jotka kontribuoivat maan kehittämiseen. Naisten mahdollisuudet toimia julkisessa elämässä ovat heikot ja enemmistö naisista osallistuu yhteiskuntaan lastenkasvattamisen ja kotitöiden kautta.

Moghadamin mielestä gender jakaa valtaa kaikissa yhteisöissä mutta monessa islaminuskoa seuraavassa maassa naisten toisen luokan kansalaisuus kodifioidaan sharialaissa. Uskonnollinen laki nostetaan siviilioikeuden tasolle ja uskonnosta tulee kansalaisuuden edellytys. (Moghadam, 2003) Susan Mueller Okin käyttää John Rawlsin oikeudenmukaisuusteoriaa keskustellessaan oikeuksista. Jos kuvittelemme että tiettyjen henkilöiden pitäisi luoda oikeudet kokonaiselle yhteiskunnalle ja ryhmänjäsenet tiedostaisivat että myös heidän itse pitäisi asua tässä yhteiskunnassa, mutta he eivät tietäisi jos he tulisivat olemaan naisia tai miehiä, he perustaisivat oikeusjärjestelmän joka olisi tasa-arvoisempi.

4.0 NAISTEN TILANTEESEEN VAIKUTTAVAT (TAUSTA)TEKIJÄT

Ertürkin, YK:n erityistiedottaja naisiin kohdistuvasta väkivallasta, mukaan neljä tekijää ovat pohjana naisten heikolle tilanteelle:

- perinteinen patriarkaalin gender järjestys
- suojelevien sosiaalisten mekanismien häviäminen
- oikeusvaltio puuttuu sekä
- maan köyhyys ja epäturvallisuus.

Afganistanin ainoan naispuolisen suurlähettilään, Manizha Bakhtarin mielestä, syyt naisten heikolle tilanteelle ovat moninaiset; perinteinen patriarkaalin sukupuolijärjestys, oikeusvaltion puuttuminen, köyhyys, ihmisoikeuksien heikko toimeenpano, heikko lisääntymisterveys, klaanien valta ja epävakaa turvallisuustilanne.

Tämä osio analysoi sodan, köyhyyden, heikon oikeusvaltion, kulttuurin ja vallan vaikutusta naisten tilanteeseen.

4.1 Sota ja konflikti

Afganistanin on ollut sotatilassa vuodesta 1979 asti. Vuosi 2009 oli siviilien turvallisuuden kannalta heikoin sitten 2001. Unama rekisteröi yht. 2 412 siviilikuolemaa joka on 14 % kasvua edelliselle vuodelle. Kapinalliset olivat vastuussa 67 %:sta näistä kuolemista (1 630 henk.) ja hallitusten puolella taistelevat joukot olivat vastuussa 25 %:sta (596 henk.). Loput 8 % ovat epäselviä. (UNAMA, 2009) AIHRC:n haastatteluissa 34,5% vastanneista kertoi nähneensä murhaan liittyvän tilanteen viime vuonna. Arvioiden mukaan aseelliset konfliktit ovat vaikuttaneet 96%:n maan väestöstä jollakin tavalla. (OHCHR, 2010)

Jatkuvat konfliktit aiheuttavat mielenterveydellisiä ongelmia, köyhyyttä ja estävät kehitystä. Konfliktitilanteessa eläminen voi myös aiheuttaa väkivaltaista käytöstä. (OHCHR, 2010) AIHRC:n Soraya Rahim Sobhrangin mukaan ”ihmiset käyttäytyvät kuin eläimet. Ihmiset eivät väistä lapsia. Miehet hakkaavat vaimojaan ja lapsiaan. Ovea ei avata, kun naapuri tarvitsee apua. Afganistanin rakennukset voidaan kyllä kunnostaa, mutta jonkun pitäisi korjata myös ihmismielet, ja se kestää kauan.” (siteerattu Armstrongissa, 2009) Wickford et al:n tutkimuksessa (2008) ilmenee, että sotatila voi johtaa kasvavaan määrään mielenterveydellisiä ongelmia, esim. masennukseen, pelkoon ja levottomuuteen. Trauman jälkeinen stressi ja itsemurha-ajatukset ovat myös yleisempia henkilöissä jotka ovat eläneet sodassa. Väkivalta juoksee koko yhteiskunnan läpi. Tämän takia koulutusta ja terveydellistä apua tarvitaan myös mielenterveydellisellä tasolla.

Heikko turvallisuustilanne aiheuttaa myös kuolemia ja vammoja, maan sisäistä pakolaisuutta, omaisuuden tuhoamista ja sosiaalisten turvaverkkojen hajoamista. Jo heikot peruspalvelut heikkenevät entisestään ja humanitaarisen avun perillepääsy vaikeutuu myös. Kapinallisryhmät voivat myös käyttää humanitaarisen avun eväämistä osana toimintatapaansa.

Sota vaikuttaa myös negatiivisesti miesten ja naisten välisiin suhteisiin. Olemassa olevat syrjivät käytännöt ja rakenteet vahvistuvat kriisitilanteessa. Epäturvallinen ympäristö pahentaa epätasa-arvoa samalla kuin oikeusperiaatteet heikkenevät. OHCHR (2010) raportoi tapauksesta jossa paikallinen komentaja Faryabin läänissä vaati 100 USD jokaiselta naimisiin menevältä ja myös päätti aviopuolisoista. Hallitus ei pystynyt puuttumaan tilanteeseen, koska alue oli epäturvallinen.

Sotatilassa naisten symbolinen rooli vahvistuu. Heistä tulee äitejä ja vaimoja joiden tehtävänä on synnyttää ja kasvattaa tulevan sukupolven taistelijat. Naiset nähdään maan, kulttuurin ja yhteisön edustajina ja heidän käytöksensä kuvitellaan peilaavan maan tilaa. Identiteettien lisääntyessä kotia ja naisten käyttäytymistä vahditaan kasvavissa määrin. (Kanditoya, 2005) Konfliktieissa naiset usein myös joutuvat väkivallan kohteiksi, joiden seurauksena voi olla epätoivottuja raskauksia ja

naisten sairastumista erilaisiin tauteihin. Konfliktit luovat myös maaperää naiskaupalle ja prostituutiolle.

Maassa arvioidaan olevan noin 1 milj. leskeä joista valtaosa on lukutaidottomia ja heillä on lapsia. (Unifem, 2010). Leskeksi jääneellä perheellisellä naisella voi olla erityisen paljon ongelmia, koska perheenelättäjän kuolema voi johtaa perheen kasvavaan köyhyteen.

Sotatilan loppuminen ei tarkoita, että militarismi myös loppuisi. Konfliktin jälkeinen turvallisuus on naisille usein ihan yhtä turvatonta kuin tilanne itse sodan aikana. Sodan aikana monista miehistä on esim. tullut väkivaltaisia. Konfliktin jälkeisessä ajassa huomiota täytyy kiinnittää muun muassa naisten turvallisuuteen kodeissa sekä mahdollisiin oikeudenkäynteihin naisten oikeuksia rikkoneita vastaan. Tässä yhteydessä on huolestuttavaa, että Afganistanin hallitus on hyväksynyt armahdulain joka myöntää koskemattomuuden talibantistelijoille, sotapäälliköille ja eri ryhmien sotaherroille valtion syyteistä. Yksityishenkilöt voivat teoreettisesti vielä nostaa syytteen mutta tämä on Afganistanin tilanteessa hyvin epätodennäköistä.

Bakhtarin mielestä ei voida sanoa, että tämän hetkinen sotatila olisi yksinään syytä naisten heikolle tilanteelle koska sotatila on jatkunut viimeiset 30 vuotta.

4.2 Köyhyys ja kehitys

Afganistan kuuluu maailman köyhimpien valtioiden joukkoon. UNDP:n HDI-vertailussa 2009 Afganistan sijoittui toiseksi viimeiselle sijalle 182:ta maasta. Afganistanilaisten eliniänodote on ainoastaan 43,6 vuotta, 28% yli 15-vuotiaista väestöstä on lukutaitoisia, kansalaisilla on 40,7%:n todennäköisyys, että he eivät elä 40-vuotiaiksi, 78% väestöstä ei ole pääsyä puhtaaseen vesilähteeseen ja 39% lapsista ovat alipainoisia. (UNDP, 2009)

Amartya Senin kehittämä ns. kykykehys ("capabilities framework") käyttää köyhyydestä, kehityksestä ja hyvinvoinnista muita indikaattoreita kuin henkilön varallisuus. Senin määritelmä huomioi ihmisten monipuolisuuden ja lopputulosten tärkeyden. Kykykehyksessä hyvinvointi määritellään henkilön kykyä saavuttaa toimintoja ("functionings"). Toiminnot ovat kaikki asiat joita yksilö tarvitsee voidakseen elää. Henkilön kyky ("capability") on mahdollisuus saavuttaa nämä toiminnot ja henkilön hyvinvointi mitataan henkilön kykyjen mahdollisuuksissa saavuttaa toiminnot. Vaikka Senin lähestymistapa ei huomioi naisia tarpeeksi, se kuitenkin edesauttaa analyysiä köyhyydestä ja hyvinvoinnista ja tuo esiin miten eri tekijät vaikuttavat köyhyteen.

OHCHR:n raportin (2010) mukaan köyhyys Afganistanissa ei ole sattumanvaraista tai väistämätöntä. Köyhyys Afganistanissa on sekä syy että seurausta maan heikolle ihmisoikeustilanteelle, ml. rankaisemattomuuden kulttuurille ja oikeuksien puutteelliselle huomioonottamiselle. Vallan väärinkäyttö on myös yksi köyhyyden suurimmista aiheuttajista. Turvallisuustilanteen heikkeneminen on pahentanut köyhyyttä. Toisaalta köyhyys voi myös johtaa turvallisuuden heikkenemiseen ja kehityksen hidastumiseen. Kapinallisryhmiin liittyminen tai huumeiden tuotanto voi olla rahallisesti tuottoisampaa lyhyellä aikavälillä kuin esim. maaseudulla työskenteleminen. Nuoret Kuchit Khostin läänissä kertoivat tutkijoille, että tiemiinojen piilottamisessa tienaa noin 16-80 USD päivässä, kun päivätyöläisen palkka on 4 USD. (OHCHR, 2010)

Köyhyyden vähentäminen on riippuvainen ihmisoikeuksia loukkaavien valtionrakenteiden vähentämisestä ja köyhien mahdollisuuksista tehdä vapaita ja tietoisia päätöksiä. On myös tärkeätä, että maan päätöksentekoprosessit ovat läpinäkyviä ja vastuuvellollisia, että kansalaiset luottavat valtion laitoksiin ja että elinympäristö on turvallinen.

Rahoituspäätöksissä keskitytään turvattomuuteen mutta kestävän rauhan saamiseksi myös sosiaalinen ja taloudellinen turvallisuus täytyy huomioida. OHCHR:n mielestä ANDS ei täysin kuvaa ihmisoikeuksien ja kehityksen välistä yhteyttä, koska useimmat ANDS:n kriteereistä liittyvät kansalaisoikeuksiin ja poliittisiin oikeuksiin.

OHCHR:n mukaan tehokas lähestymistapa köyhyyden vähentämiseen edellyttää laajaa ymmärtämistä jatkuvasta, kroonisesta ja syvästä köyhyydestä joka ei ainoastaan johdu tulojen puuttumisesta vaan myös ihmisoikeuksien huonosta tilasta. Köyhyyden vähentämiseen tähtäävien strategioiden pitää keskittyä köyhyyden aiheuttajiin, ei ainoastaan köyhyyden seurauksiin.

Köyhyys on myös läheisesti yhteydessä epätasa-arvoon, avuttomuuteen ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämiseen. Köyhyys heijastaa yhteiskunnan järjestämistapaa, päätöksentekoa sekä varojen kohdentamista tietyille ryhmille. Köyhyyden ja heikon ihmisoikeustilanteen yhteiset vaikutukset voimistuvat naisten, maattomien, vammaisten ja Kuchien kohdalla. Köyhillä kansalaisilla ei esim. ole mahdollisuuksia lahjoa julkisia palveluja (terveys-, koulu-, ja oikeusviranomaiset). (OHCHR, 2010) Tutkijat ovat huomioineet huomattavan eron naisten ja miesten pääsyssä ruokaan jota köyhyys, naisten syrjiminä ja kulttuuriset käytännöt voimistavat. Toisaalta on myös huomioitava että köyhyyden vähentäminen ja kehitys eivät automaattisesti takaa tasa-arvon kasvua.

4.3 Heikko oikeusvaltio

Naisten heikkoon tilanteeseen vaikuttaa myös Afganistanissa vallitseva heikko oikeusvaltioperiaate. Suomen Afganistanin toimintaohjelman mukaan ”hyvän hallinnon, oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien kehittäminen ovat keskeisiä Afganistanin demokraattisen kehityksen turvaamiseksi, turvallisuuden takeiden pystyttämiseksi ja afgaanien aseman sekä osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi. Hyvä hallinto, oikeusvaltiokehitys ja ihmisoikeudet parantavat lisäksi suoraan inhimillistä turvallisuutta Afganistanissa.”

Yhtenäisen oikeuskäytännön puuttuminen johtaa erinäisiin ihmisoikeuksiin. Maassa toimii viisi eri normatiivista oikeudellista järjestelmää: kansainväliset ihmisoikeusobligaatit, Afganistanin perustuslaki, virallinen sekulaarinen lakijärjestelmä, sharia, ja perinteinen heimolakijärjestelmä. Kaikki toimivat samanaikaisesti ja osittain päällekkäin. Sekä perinteinen lakijärjestelmä että virallinen oikeuskäytäntö tunnustavat koraanin ylimmäksi oikeuden asteeksi. Afganistanin perustuslain kolmannen artiklan mukaan ”mikään laki Afganistanissa ei saa olla ristiriidassa pyhän uskonnon islamin periaatteiden ja säännösten kanssa.” Ylimmällä oikeudella on valta tulkita tilanteita jolloin nämä kaksi voivat olla ristiriidassa. Keskusteltaessa naisten tilanteesta tämä voi muodostaa ongelman, koska Afganistanissa miehet dominoivat sekä uskonnollisten tekstien tulkintaa että oikeusjärjestelmiä ja yhteiskunta on vahvasti patriarkaalinen.

Käytännössä heimoperinteet muodostavat normatiivisen raamin ja sanelevat afganistanilaisten jokapäiväistä elämää, varsinkin maaseudulla asuvien. UNDP:n Afganistanin kehitysraportin mukaan 80% kaikista kiistoista ratkotaan virallisen oikeusjärjestelmän ulkopuolella. Perinteiset oikeuskäsittelymenetelmät syrjivät kuitenkin usein naisia. Naiset jätetään päätöksiä tekevien jirgojen ja shurojen ulkopuolelle. Miespuoliset vanhimmat (*rishsafidan*, *marakachian*) dominoivat kokouksia. Perinteisten päätöksentekojen instrumenttien joukkoon kuuluu myös *baad*, jota on kritisoitu vahvasti. Baad – käytännön kautta tyttö tai nainen syyllisen perheestä annetaan avioliitossa uhrin perheelle vahingonkorvauksena rikoksesta. Tuomioissa naisia kohdellaan miesten omaisuutena.

Raiskaus on toinen hyvä esimerkki. Raiskaus nähdään usein hyökkäyksenä uhrin perhettä vastaan – ei hyökkäyksenä naista kohtaan. HRW:n mukaan yli puolta vankiloissa olevista naisista ja tytöistä syytetään ’moraalirikoksista’, esim. sukupuolisuhteista avioliiton ulkopuolella (*zina*) tai kotoa karkaamisesta. HRW:n haastattelemien (2009) hallituksen edustajien ja asianajajien mukaan määrä naispuolisia raiskauksen uhria, joita syytetään *zinasta* on kuitenkin vähentymässä. Tämä johtuu kasvavasta ymmärryksestä syyttäjien ja tuomareiden kesken, että naiset ovat raiskauksen uhreja. Tämä taas juontuu naisjärjestöjen, naisministeriön, median ja kv-yhteisön rahoittamiin koulutusohjelmiin. Raiskauksesta puhuttaessa yhteys kehityksen, heikon oikeusvaltion, naisten koulutuksen ja naisten tilanteen välillä korostuu esim. naispuolisten koulutettujen lääkäreiden vähäisessä määrässä joka haittaa oikeustieteellisen lääketieteen kehittymistä maassa sekä

naisten mahdollisuuksia syyttää rikoksentekijää rikosteknisiä todisteita käyttäen.

Afganistanin laki ei myöskään kohtele ns. 'kunniamurhaa' yhtä vakavasti kuin muita murhia. Rikoslain pykälä 398:n mukaan 'kunniamurhasta' voidaan langettaa korkeintaan kahden vuoden vankilatuomio. Alhaiset tuomiot eivät estä mahdollisia rikoksentekijöitä ja ne signaloivat myös että naisen elämä on vähempiarvoisempi kuin miehen.

Vaikka muodolliset tuomioistuimet usein nähdään enemmän tasa-arvoa edistävänä, naiset kuitenkin myös kohtaavat vaikeuksia näissä. Naisilla on sosiaalisia, fyysisiä ja (esim. vaikeudet matkustaa tuomioistuimeen ilman miespuolista sukulaista) oikeudellisia esteitä, he kokevat oikeustoiminnan usein hyödyttömäksi ja pelkäävät kostotoimia, stigmatisointia ja mahdollisia syytteitä heitä vastaan. HRW:n haastattelemat naiset valittivat pitkistä viivästymisistä, korruptiosta, vallan väärinkäytöstä ja vihamielisistä asenteista heitä kohtaan. Ongelmaa ei helpota oikeusjärjestelmän parissa työskentelevien naisten vähäinen määrä.

Afganistanin korkeimman oikeuden ja oikeusministeriön tilastojen mukaan, tuomareiden, asianajajien ja syyttäjien sukupuolijakauma Afganistanissa oli seuraava vuosina 2006-2007:

	Naisia	Miehiä
Tuomareita	4,7%	95,3%
Asianajajia	6,1%	94,9%
Syyttäjii	6,4%	94,6%

(siteerattu Sidassa, 2009)

WCLRF:n tutkimuksessa suurin osa naispuolisista vastaajista kertoi, että syy miksi naiset eivät hae oikeutta oikeusteitse on koska he eivät luota asianajajiin, oikeuskäytäntöihin ja oikeudelliseen järjestelmään. 80% vastaajista koki että yhteiskunta suhtautui negatiivisesti naisiin jotka hakevat oikeutta oikeusteitse. 75,7% vastaajista oli kokenut ongelmia poliisin tai oikeuslaitoksen kanssa. Noin neljäsosa johtui siitä että he eivät uskoneet/kuunnelleet naisten kertomuksia.

Rankaisemattomuuden kulttuuri vaikuttaa myös negatiivisesti naisten oikeuksien edistämiseen. Transparency Internationalin Corruption Perceptions Indexissä, 180 maan vertauksessa, Afganistan on sijalla 179 (2009). Tuomioistuimet ja poliisi koetaan korruptoituneena, miesvaltaisina ja epäpätevinä. Lahjonta, uhkailu ja nepotismi ovat osa tuomioistuinten käytäntöä. Naisten alhainen asema ja taloudellisen itsenäisyyden puuttuminen moninkertaistavat näiden vaikutuksen naisten kohdalla. UNODC:n haastattelemista naisvangeista Pul-e-Charkin vankilassa monet kertoivat, että he olivat vangittuina, koska he eivät olleet pystyneet lahjomaan oikeusjärjestelmää. Jotkin vangeista sanoivat, että heidän perheensä miespuoliset jäsenet olivat vastuussa heidän pidätyksestään ja että he olivat maksaneet lahjuksia naista puolustavien todisteiden hävittämiseksi tai pitääkseen naisen vangittuna. (UNODC, 2007) YK:n ihmisoikeuskenttätoimihenkilöt totesivat myös että 39%:ssa raiskauksista, raiskaaja oli yhteisössään tunnettu henkilö jolla tiedettiin olevan valtaa ja joka käytännössä oli lain ulottumattomissa. (UNAMA ja OHCHR, 'Silence is Violence', 2009)

Pääsy oikeusjärjestelmän piiriin liittyy myös kehitykseen. Köyhillä ja näkymättömillä on vähemmän mahdollisuuksia, valtaa, tietoa ja resursseja hakea oikeudellista apua. WCLRF:n tutkimuksessa haastateltiin 450 miestä ja 900 naista Kabul, Balkhin, Badakhshanin, Nangarharin ja Parwanin lääneissä. Kaikista syytetyistä naisista 70%:lla ei ollut kuukausittaisia tuloja. 72,7% naispuolisista haastajista ja 57,3 % syytetyistä naisista ei käyttänyt asianajajaa, kun heidän asiaansa käsiteltiin oikeudessa. Toisaalta positiivista kehitystä on myös havaittavissa. UNODC:n naisvankien haastatteluissa joulukuussa 2006 selvisi, että vankien pääsy lainopilliseen apuun oli kasvanut huomattavasti sitten vuoden 2002 jolloin yksikään Kabul vankilan 30:stä naisvangista ei tavannut asianajajaa. Neljä vuotta myöhemmin 68%:lla 56:sta haastatellusta vangista oli asianajaja. (UNODC, 2007)

4.4 Kulttuuri, uskonto ja naisten ihmisoikeudet

Afganistanin 'kulttuuria' syytetään, ja käytetään usein selityksenä, naisten huonosta asemasta. Jokaisessa kulttuurissa on piirteitä jotka voivat olla halventavia naisia kohtaan ja jotka eivät edesauta tasa-arvon kehittämistä. Afganistanin valtavirtaa edustavassa kulttuurissa tällaisina piirteinä voidaan pitää esim. käsitystä siitä, että nainen ylläpitää koko perheen kunniaa. Afganistanin perhe määrittelee sukupuolten väliset suhteet täydentävyyten, ei tasavertaisuuteen, perustuen. Naiset ovat perhekunnian pääasialliset kantajat ja heidän eristyneisyys sekä siveys kuvaavat koko suurperheen kunniaa. Kunniakäsitys myös hallitsee ja rajoittaa naisten elämää. Naiset seuraavat *purdah*-normeja, jotka myös vaativat että mies suojelee ja elättää perheensä naiset jotka ovat hänen *nang* ja *namus* (kunnia ja maine). Suurperheellä ja esivanhemmilla on keskeinen rooli sosiaalisessa järjestyksessä ja sosiaalisten identiteettien muodostamisessa. Aviomies ja suurperhe hallitsevat yksilöiden elämää. Naisten elämässä tämä tarkoittaa aviomiehen ja suurperheen hallinnointia hänen omaisuudestaan, avioliittosuhteistaan ja lapsistaan. Afgaanisanonnat "miksi hoitaa toisen puutarhan kukkia?" ja "naiset on tehty koteihin tai hautoihin" kuvaavat perinteistä ja patriarkaalista yhteiskunnallista käsitystä naisista miesten – isän tai aviomiehen – omaisuutena. AREU:n tutkimuksessa sekä miehet ja naiset määrittelivät selkeät ja erilaiset roolit miehille ja naisille. Miehillä katsottiin olevan päävastuu perheen elättäjänä ja naisella kodin sisällä tehtävistä töistä. Moghadam (1993) käyttää termiä "patriarkaallinen gender-sopimus" havainnollistaakseen ihannetta miespuolisesta perheen elättäjästä ja naispuolisesta kotiäidistä. Moghadamin mukaan sopimus on erityisen hankala muslimiyhteiskunnissa jossa perhelaki, avioliittosopimukset ja kulttuurikeskustelu vahvistavat naisten valintoja, mahdollisuuksia ja osallistumista yhteiskuntaan. (2003)

Naisten kohtelu nähdään automaattisesti suhteessa kulttuuriin ja maan väestöön. Tämä näkemys kohtelee kuitenkin kulttuuria yhtenäisenä, muuttumattomana ja aitona. Puhuttaessa kulttuurista on tärkeää kyseenalaistaa *kuka* puhuu 'aidosta' kulttuurista. Kulttuuria selityksenä tai puolustuksena naisten huonolle kohtelulle käyttävät henkilöt ovat usein ryhmän vahvimmat ja äänekkäimmät; Afganistanissa miehet. Heillä on valtaa määrittellä sekä afganiyhteiskunnan sisällä että kv-yhteisölle mikä ns. "Afganistanin kulttuuri" on. Miehillä on myös parhaat resurssit ja mahdollisuudet vastustaa sekä naisryhmien protesteja kulttuurin määrittelemisestä ja hallituksen mahdollisesta kokeilusta myötävaikuttaa naisten aseman parantamiseen. Kandyoti (2005) huomauttaa, että naisten asemaa vastustavat hyväksyvät usein että sota on vaikuttanut sosiaalisten suhteiden ja talouden muutokseen mutta he eivät tunnusta sodan vaikutusta naisten tilanteen muuttumiseen. Naisista puhuttaessa he olettavat Afganistanin olevan muuttumattomien perinteiden ja liikkumattomuuden maa.

Kulttuuri on kuitenkin "elävä, hengittävä systeemi mahdollisuuksien, vallan ja etuoikeuksien jakelulle ja toteuttamiselle yhteiskunnan jäsenille ja ulkopuolisille" (Honig, 1999). Tämän tulkinnan kautta kulttuurista tulee ei-staattinen monitulkintainen järjestelmä jossa yhtä ainoata kulttuuria ei esiinny ja jossa hyödytön sukupuolten vastakkainasettelu lopetetaan. Näin kulttuuria ei enää voida käyttää tekosyynä patriarkaaliselle yhteiskunnalle, ja vastuu naisten huonosta asemasta siirtyy yksilöille teoreettisen ja abstraktin 'kulttuurin' sijaan. Jännitteet kulttuurin ja naisten aseman välillä eivät johdu naisia kaltoin kohtelevasta 'huonosta ja kehittymättömästä' kulttuurista vaan erinäisistä tekijöistä (esim. sota, köyhyys, heikko oikeusvaltio) ja ideasta että naispuolinen subjekti on yhtenäinen ja että maan sisällä toimii ainoastaan yksi kulttuuri. Näin naisten kokemukset oletetaan olevan identtisiä riippumatta naisen tilanteesta yhteiskunnassa.

Naisten voimaa ja toimintatapoja ei huomioida, jos miesten harjoittaman väkivallan ja alistamisen oletetaan olevan ainoa asia joka vaikuttaa naisten elämään. Tällöin myös miehet ja naiset asetetaan turhaan vastakkain sekä muita tekijöitä (esim. etninen tausta, yhteiskuntaryhmä, ikä, mahdollinen vamma, uskonto) jotka vaikuttavat naisten elämään ei huomioida. Jos näitä ei myös sisällytetä analyysin naisten tilanteesta, tilanne vaikuttaa liian yksioikoiselta ja monen naisen tilannetta ei ymmärretä kokonaisuudessaan.

Kuuntelemalla naisia huomaamme, että Afganistanin kulttuuri ei ainoastaan ole patriarkaallinen ja että kaikki eivät ole fundamentalisteja. Tässä tilanteessa on myös tärkeätä, että naisille suodaan

mahdollisuus politiikassa ja että heille annetaan mahdollisuus käydä dialogia. Naiset eivät ole ainoastaan kulttuurinsa uhreja vaan he neuvottelevat aktiivisesti ja toimivat kulttuurina sisällä monitahoisin tavoin. Paikasta ja ajasta riippuen naiset voivat olla uhreja, sivullisia tai rikosentekijöitä. Myös valtio voi vaikuttaa kulttuurin määrittelemiseen ja tämän takia olisikin tärkeätä että Afganistanin hallintoa pyrittäisiin auttamaan kehittymään naisystävällisempään suuntaan.

Vastakkain asettelu 'meidän' ja 'heidän' välillä on myös hyödytöntä. Ongelmana on, että länsimaissa *meidän* kulttuuri kuvataan tasa-arvoiseksi ja naisystävälliseksi kun taas *heidän* kulttuuri, kehitysmaiden ja Afganistanin kulttuuri, esitetään kehittymättömänä, vaarallisena naisille ja miehet sortavina despootteina. Länsimaissa ainoastaan positiiviset ilmiöt liitetään kulttuuriin ja naisten huonosta kohtelusta puhutaan 'poikkeuksena' tai sairaiden yksilöiden tekoina, kun taas afgaaninaisten kohtelu Afganistanissa kuvataan kulttuuria luonnehtivaksi ilmiöksi.

Jos Afganistanin kulttuuri ainoastaan nähdään huonona ja epäkehittyneenä ilmiönä joka huonontaa naisten tilannetta, ulkopuoliset etäännyttävät afgaaninaisia enemmän ja konstruktivista dialogia ei synny. Ulkopuolisten kritisoinnissa on myös vaarana, että naisten oikeuksia vastustavien määrä kasvaa entisestään. Kulttuurinen relativismi luo myös Afganistanin kulttuurin totaalisen erilaisena 'meidän' kulttuurista ja yhtenäisenä, loogisena sekä eristäytyneenä ulkopuolisista vaikutteista. Jos lisäksi näemme 'meidän' kulttuurimme vähemmän patriarkaalisenä, on kyseenalaista, jos huomaamme naisia kohtaavat ongelmat länsimaissa.

Naisten ihmisoikeudet ja kulttuuri

Ihmisoikeuksia kritisoivat näkevät kv-ihmisoikeudet länsimaiden keksintönä jolla imperialismia jatketaan ja paikallisväestön tarpeet ja toiveet sivuutetaan. Tosiasiassa universaalisten ihmisoikeuksien olemassaolo on yksi vahvimmista instrumenteista joiden kautta naiset ja muut syrjityt ryhmät voivat vaatia tasa-arvoista elämää. Ihmisoikeudet luovat vapauksia, koskemattomuuksia, vaatimuksia, ja valtaa. (Kiss) Ihmisoikeudet muodostavat odotuksen ja vaatimuksen tulla autetuksi sekä auttaa toisia. Ne myös antavat luvan ihmisille muuttaa oikeudellisia ja moraalisia suhteitaan sekä toimivat runkona sosiaaliselle yhteistyölle. (Phillips)

CEDAW:lla on korkein määrä ennakkovaroituksia kaikista YK:n yleissopimuksista ja monet varauksista perustellaan viittauksilla uskontoon tai kulttuuriin. Naisten oikeuksia ei kuitenkaan voida sivuuttaa viittaamalla kulttuuriseen relativismiin. Jokaisella yksilöllä on oikeus tiettyihin oikeuksiin henkilön kulttuurista riippumatta. Näihin voidaan lukea tasa-arvo, mahdollisuus valita oma elämänsä ja miten sen haluaa viettää, oikeus turvallisuuteen ja materiaallinen hyvinvointi.

Feministit ovat kritisoineet ihmisoikeuskeskustelua siitä, että se esittää miesten kokemukset 'oikeana' ihmiskokemuksena ja naiset nähdään 'erityisten lisäoikeuksien' kantajina. Oikeuksienomistajat nähdään myös abstrakteina yksilöinä jotka eivät elä keskellä suhteiden verkostoa. Cynthia Enloe on huomionut, että "yksityinen on poliittista" ("The private is political"). Tällä hän haluaa kiinnittää huomion siihen, että oikeuksissa keskitytään usein miesten kokemiin valtion aiheuttamiin ongelmiin kodin ulkopuolella, kun taas naisten oikeuksia useimmin rikotaan kodin ns. näkymättömän "yksityisen alueen" sisällä. Kuitenkin ihmisoikeuksia on myös viime aikoina tulkittu uudestaan niin, että myös naisten kohtaamat vaikeudet huomioidaan. Tällä sektorilla tosin ei vielä ylipäättänsä olla käsitelty esim.sitä, että monet naiset viettävät suuren osan ajastaan muiden henkilöiden hoidossa ja tämä vaikuttaa heidän mahdollisuuksiinsa nauttia poliittisista, taloudellisista ja sosiaalisista oikeuksistaan.

Ongelmallista on myös, että usein keskitytään poliittisiin ja kansalaisoikeuksiin jolloin sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet jäävät vähemmälle huomiolle. Vahva jako eri oikeuksien välillä on valitettavaa, koska käytännössä eri oikeudet ovat kytketty toisiinsa. Oikeudessa tulla suojatuksi väkivallalta on esim. vahvoja taloudellisia piirteitä. Nämä epäoikeudet voidaan korjata ainoastaan, jos myös keskitytään parantamaan naisten taloudellista ja sosiaalista tasa-arvoa. Vapaus ei liity vain oikeuksiin, vaan myös siihen, että henkilö on taloudellisesti asemassa harjoittamaan

oikeuksiaan.

Negatiivista on myös ero retoriikan ja toiminnan välillä joka Afganistanin tapauksessa on varsin laaja. Oikeuksia täytyy myös toimeenpanna jotta niistä hyödyttäisiin. Toisaalta liiallinen keskittyminen oikeuksiin ei myöskään ole suotavaa koska oikeudet itsessään eivät ole tarpeeksi jos niistä ei seuraa yhteiskunnallista muutosta joka antaa kansalaisille mahdollisuuden muuttaa tilannettaan. Oikeudet ovat tämän takia myös sosiaalisia suhteita jotka täytyy perustaa ja vakiinnuttaa. Jotkut feministit kyseenalaistavat oikeuksien käytännöllisen arvon. Jos politiikka ainoastaan keskittyy oikeuksien saamiseen, naisten voimaannuttaminen systemaattisen sukupuolten välisen epätasa-arvon vähentämiseksi ei onnistu.

Uskonto

Joissakin tulkinnoissa Afganistanin valtavirtauskontoa islamia, tai miesten tulkintaa ja toimeenpanoa islamista, syytetään naisten huonosta asemasta. Abirafehin (2009) mukaan afgaaninaisten oikeuksien nimissä islaminvastustajat ajattelevat, että 'vapauttamisen' jälkeen naiset luopuvat uskonnostaan ja afgaani-identiteetistään ja heistä tulee sekulaarisia. ANDS:n mukaan "islam perustuu ihmisoikeuksiin, ml. naisten, orpojen ja lasten oikeuksiin. Perusihmisoikeudet ja vapaus ovat välttämättömiä vahvaan vapaan markkinatalouden rakentamisessa sekä olennainen osa demokratiaa."

Kansainvälinen länsimainen media käyttää usein huntua, yhden toimittajan mielestä "elävää ruumispuussia", symbolina naisten kohtelusta ja mittarina tilanteen kehittymisestä. (Abirafeh, 2009) Afgaaninaiset nähdään uhreina ja tätä kautta koetaan myös, että kansainvälisellä yhteisöllä on moraalinen velvollisuus auttaa heitä. Monet afgaaninaiset kuitenkin haluavat itse päättää hunnun käytöstä ja se koetaan itsenäisen toiminnan ja kulttuurisen loukkaamattomuuden symboliksi. Huntua käyttävien naisten määrä ei automaattisesti signaloi sosiaalisesta muutoksesta. Abirafeh huomauttaa, että koska monet afgaanimiehet pukeutuvat länsimaalaisiin vaatteisiin voisimme samaa logiikka noudattaen olettaa, että miehet ovat hyväksyneet länsimaisen ajatustavan. Kuitenkin miesten kohdalla näin ei ajatella. Abirafehin haastattelema 36-vuotias Kabulissa asuva Mariyam valaisee monitahoisia syitä hunnun käytölle; "Ulkomaalaiset sanovat 'poistakaa burkanne, bourka kharab' [burka on huono], mutta minä sanon Afganistan kharab. Afgaanimiehet kharab. Kunnnes muutamme tämän – ja emme ikinä tule muuttamaan sitä – chaddarini suojelee minua. Puen sen päälleni ja 'missä on Mariyam?' Kukaan ei tiedä. Ja Mariyam menee ja tulee ja pysyy turvassa. Mitä vaihtoehtoja minulla on?"

Islaminvapaisuus on ongelmallista, koska se heikentää yrityksiä voimaannuttaa naiset ja ei huomioi muita, analyttisesti erillisiä tekijöitä jotka myös vaikuttavat naisten tilanteeseen. Näitä ovat esim. naisten gender-aseman epätasa-arvo, elinkeinojen ja talouden heikkeneminen, kasvava köyhyys ja heikko turvallisuustilanne. Tietyt kombinaatiot näistä uusista painopisteistä (esim. köyhyys, velkaantuminen ja paikallisten päällikköiden predaatio) sekä jo olemassa olevat käytännöt (esim. lapsiavioliitot) luovat lopputuloksen joka helposti nähdään paikallisen "kulttuurin" ja uskonnon käytäntöinä. Tämäntapainen analyysi sisällyttää kuitenkin ainoastaan jotkin naisten ja tyttöjen asemaan vaikuttavat tekijät. (Kandiyoti, 2005)

Islamilainen feminismi on valaiseva esimerkki tärkeydestä määritellä kulttuuri monipuolisesti ja antaa naisille mahdollisuus tulkita islamia naisystävällisempään suuntaan. Islamilaiset feministit jakautuvat kahteen ryhmään; oikeudenmukaisuus-lähestymistavan kannattajat (equity approach) ja tasa-arvon kannattajat (equality approach). Molemmat lähestymistavat yrittävät kohentaa naisten asemaa perheen sisällä, kehittää perhelakia ja he uskovat 'oikean' islamin arvostavan ja kunnioittavan naisia. Islamilainen feminismi voidaan nähdä sekä aitona osoituksena uskonnollisesta vakaumuksesta että strategisena yrityksenä hankkia legitimitettä miesvaltaisessa yhteisössä.

Oikeudenmukaisuus- lähestymistapa tavoittelee relatiivisen konservatiivista tulkintaa koraanista ja Sunnasta. Miehillä ja naisilla on erilaiset luonteet ja tämän takia myös sukupuolilla on erilaiset roolit. Naiset ovat äitejä ja vaimoja, miehet elättäjiä. Naisten ja miesten oikeudet ovat erilaisia

mutta samanarvoisia. Tulkinnan kannattajat eivät haasta status quota ja tämän takia he pystyvät usein säilyttämään miesten tuen. Kannattajat ovat vastahakoisia tarttumaan ongelmiin jotka juontuvat sukupuolistereotyyppioista tai patriarkaalisesta perherakenteesta. Aktivistit ovat kuitenkin muunnelleet näkökantaansa niin että naisilla koetaan olevan oikeus työskennellä kodin ulkopuolella, jos työ on *halal* (islamin sallima), se sopii naisten äitirooliin, se ei ole fyysisesti vaativaa, se ei aseta naista vaaraan tulla herjatuksi, se ei johda naisen kotitöiden laiminlyöntiin ja naisella on huoltajansa suostumus työhön. Ongelmana on, että naiset kuitenkin tässäkin skenaariossa ovat täysin vastuussa kotitöistä ja heille ei suoda julkista valtaa. Se ei myöskään kyseenalaistaa olemassaolevaa valtastruktuuria.

Tasa-arvo lähestymistapa perustuu moderniin tulkintaan uskonnollisista teksteistä ja se vaatii täyttä tasa-arvoa miesten ja naisten välillä. Miehet ja naiset koetaan samanarvoisiksi kaikilla elämän osa-alueilla ja vastuut ovat jaettuja, ml. kodin sisäiset työt. Uskonnolliset tekstit perustellaan ihmisten tekemiksi ja tämän takia ne eivät ole jumalallisia joten niitä voi muuttaa. On positiivista, että yhteiskuntaa vahvasti ohjaavat uskonnolliset tekstit luetaan uudestaan tasa-arvo näkökulmasta. Tämä on historiallisesti välttämätön harjoitus ja strategia naisten aseman edistämiseksi ja uskonnollisten ajatusten modernisoimiselle. Ongelmana on, että vallassa olevat vanhoilliset miehet eivät aina salli uusia tasa-arvoystävällisiä tulkintoja perinteistä tai koraanista sekä siitä, että naisia ei kohdella yhteiskunnan tasa-arvoisina jäseninä. Heitä ei kunnioiteta tarpeeksi ja heiltä puuttuu usein itsearvo. Naiset voidaan vaimentaa jos heidän uusi tulkintansa koetaan uhkaavana. Naisten täytyy myös pysytellä islamilaisen järjestelmän sisällä ja kritisoida ainoastaan uskonnollisten tekstien tulkintoja, ei itse uskontoa.

Islamilaista feminismiä voidaan kuitenkin pitää mahdottomuutena ja ristiriitana. (Shahidian). Islamilaiset feministit eivät siirry islamilaisen kehikon ulkopuolelle taistellakseen oikeuksistaan. Heidän pyyntönsä vaikuttavat loogisilta mutta he eivät pysty määrittelemään naisten etuja patriarkaatin ulkopuolella ja tämän takia koko harjoitus perustuu mahdottomuuteen. Uudistukset eivät ole mahdollisia järjestelmässä jota miehet valvovat ja jossa he ovat täysin vallassa. (Kia) Islamilainen feminismi ei myöskään ole laatinut näkökulmaa kehitykseen, talouteen, köyhyyteen ja kansalaisyhteiskuntaan. Afganistanin kaltaisessa maassa islamilainen feminismi on erityisen hankala käsite, koska uskonto ei ole ainoastaan yksilön vapaaehtoinen hengellinen päätös. Moghadam kyseenalaistaa miten tasa-arvo voi toteutua islamilaisessa oikeusjärjestelmässä joka perustuu miesten ja naisten välisiin eroihin. Oikeuksia suojellaan parhaiten ympäristössä jossa on sekulaariset toimielimet, mukaan lukien valtio joka aktiivisesti suojelee kaikkien kansalaistensa oikeuksia riippumatta uskonnosta.

4.5 Valta ja miesten rooli

Tutkimuksessa naisten tilanteesta on ensisijaisen tärkeitä huomioida miehet sekä heidän roolinsa. Afgaanimiehet ovat naisten lailla myös hyvin heterogeeninen ryhmä mutta he muodostavat etupäässä yhden valtatekijän joka kontrolloi naisten tilannetta. Abirafeh (2009) sanoo jopa että jos kansainvälinen yhteisö todella haluaa auttaa naisia, heidän pitäisi aloittaa miehistä. Walby on kehittänyt neljä vaihetta keskusteltaessa naisista, genderistä ja kansainvälisistä apuinterventioista. Ensimmäisessä vaiheessa gender laiminlyödään kokonaan tai naiset mainitaan nopeasti alaviitteessä. Toisessa vaiheessa huomataan ja analysoidaan ensimmäisen vaiheen laiminlyönti. Kolmannessa vaiheessa naiset sisällytetään erikoistapauksena, jotta aiempi laiminlyönti kompensoitaisiin. Miehiä ei sisällytetä. Neljännessä vaiheessa gender sisällytetään täydellisesti. Afganistan sijoittuu kolmanteen vaiheeseen (Abirafeh).

Miesten sisällyttäminen on tärkeitä, koska naisten tilanteeseen ei tule muutosta ennen kuin miesten mielipiteitä muutetaan. Heille täytyy kertoa miksi on myös heidän intressiensä mukaista että naiset sisällytetään tasa-arvoisina toimijoina maan kehittämiseen. Ihmisten mielipiteisiin vaikuttavien uskonnollisten johtajien tulisi myös tukea puhumaan naisten aseman puolesta. Robert Watkins, YK:n edustaja Afganistanissa (Deputy Special Representative of the Secretary-General for Afghanistan), sanoi että ”me tarvitsemme miehiä sanomaan, että väkivalta naisia kohtaan ei ole

hyväksyttävää tai anteeksi annettavaa.” (2009)

Miehen lupa on hyvin usein edellytys naisen työskentelyyn kodin ulkopuolella, koulunkäyntiin ja osallistumiseen kansalaisyhteiskuntaan. Miesten kouluttaminen on tärkeää, koska he päättävät mitä naiset saavat/eivät saa tehdä.

Haastatteleman Suomessa asuva afgaaninainen kertoi, että naisten kouluttaminen Afganistanissa ei auta yksinään vaan aiheuttaa ainoastaan turhautumista, väkivaltaa ja enemmän konflikteja koska naisten kouluttaminen ei muuta miesten mielipiteitä ja miehillä on valta. Rostami-Poveyn (2007) haastattelemat naiset Mazar-e-Sharifissa tukivat myös tätä väitettä. Naiset eivät pitäneet siitä, että kansainvälinen yhteisö kehotti heitä työskentelemään mutta ei auttanut miehiä löytämään työtä. Naiset haluavat ”työskennellä yhdessä miesten kanssa. Emme voi jättää miehiä huomioimatta. Miehet tarvitsevat myös koulutusta ja töitä.” (2007) Abirafehin haastattelut vahvistavat saman käsityksen. Miesten mielestä heidän kunniaansa on loukattu, koska he ovat ”työttömiä kerjäläisiä” ja heidän työskentelevä vaimonsa elättää perheen. Miehet olivat myös huolissaan, että kansainväliset avustusjärjestöt kannustivat naisia puhumaan miehiään kohtaan ja tahallaan häiritsivät kotitalouden hierarkiaa ja he olivat vihaisia että naisille oli luvattu dramaattisia elämää kohentavia parannuksia mutta nämä eivät kuitenkaan olleet toteutuneet. Yhden miehen mukaan ”he ovat keskittyneet ainoastaan naisiin ja unohtaneet miehet” ja viittasi tässä yhteydessä miehiin joilla ei myöskään ollut ihmisoikeuksia.

Huntin (2002) mielestä afgaanimiehet kuvataan barbaarisina petoina ja heidät asetetaan vastakkain sivistyneiden länsimaalaisten miesten kanssa. Alla olevana ajatuksena on, että afgaaninaisten huono asema johtuu afgaanimiehistä. Miehet kokevat usein sukupuolten välisen tasa-arvon nollasummapeliksi peläten, että heidän etuudet häviävät naisten tilanteen kohentuessa. Konfliktitilanne vahvistaa myös hegemoonista miehisyyttä. Konfliktin jälkeen miehet yrittävät ylläpitää maskuliinisuuttaan peläten heidän perinteisen roolin hävinneen. Naisille suunnattujen interventioiden täytyy myös sisältää jotain miehille koska tällä hetkellä suurin osa kansainvälisen yhteisön ja järjestöjen tarjoamista harjoittelu-, työllistämisen-, ja koulutusohjelmista ovat ainoastaan naisille. Työttömien ja ammattitaidottomien miesten ja poikien suuri läsnäolo luo kuitenkin vakausriskien sekä naisille että yhteiskunnalle. (Abirafeh, 2009) Abirafehin haastattelemat naiset sanoivat myös, että heillä olisi enemmän vapautta ja he eivät tuntisi itseään vaivaantuneiksi jos myös miehille suunnattaisiin avustusohjelmia. Monet naiset kertoivat, että heidän miehet olivat kasvavissa määrin vihaisia ja agresiivisia ja että kotiväkivallan määrä oli kasvanut.

5.0 AFGANISTANIN HALLITUKSEN TOIMET NAISTEN ASEMAN EDISTÄMISEKSI

Tämä osio keskittyy Afganistanin hallituksen toimintaan naisten tilanteen edistämiseksi keskittyen naisministeriöön, ANDS:iin ja sukupuolivaltavirtaistamiseen. Afganistanin hallitus on sitoutunut edistämään naisten asemaa ja kehitys taliban-hallinnon ajalta on positiivista. Toisaalta paperilla mainitut sitoumukset eivät edesauta naisten asemaa, jos ne eivät myös johda tuloksiin. Viime aikoina on ollut havaittavissa hyvin huolestuttavaa kehitystä Afganistanin hallituksen puolelta. Tästä on esimerkkinä esim. Shiiperhelain toimeenpano.

McIntoshin mukaan valtiolla ei voi olla suora rooli naisten sorrossa mutta epäsuorasti valtio vaikuttaa naisten asemaan tukemalla tiettyä kotitalouden muotoa. Toisaalta Standt väittää, että valtion rakenteet institutionalisoivat miesten etu-oikeudet ja Connell on samoilla linjoilla sanoessaan, että valtio ei ole luontaisesti patriarkaalinen vaan enemmänkin "valtasuhteiden ja poliittisten prosessien kokoelma jossa patriarkia sekä rakennetaan ja siitä taistellaan." Moghadamin (2003) mukaan "neopatriarkaalista" valtiota voi syyttää naisten heikosta asemasta. Neopatriarkaalinen valtio jatkaa perinteisen järjestyksen ylläpitoa (esim. syrjivät perhelait, suvun ja sosiaalisten asioiden kontrolli naisista) modernissa asiayhteydessä. Neopatriarkaalinen valtio on autoritaarinen ja miehillä on vähän poliittisia oikeuksia ja naisilla vielä vähemmän. Steans käyttää termiä "valtion maskuliinistetty identiteetti" selittäessään yhteyttä itsehallinnon, kansalaisuuden, valtion ja miesmääritelmän välillä.

Afganistanin uusi perustuslaki otettiin käyttöön tammikuussa 2004. Se vakiinnuttaa Afganistanin islamilaiseksi tasavallaksi ja toteaa kaikkien kansalaisten – sekä miesten että naisten – olevan tasavertaisia lain edessä ja perustaa naiskiintiön parlamenttiin. Parlamentissa on 25%:n naiskiintiö ja senaatissa naisille on varattu 17% paikoista. Kiintiöistä poikkeaminen tai niiden täyttämättä jättäminen ei johda sanktioihin (Dahlerup et al, 2004) ja esitystä antaa miesten käyttää täyttämättömät naispaikat voidaan pitää hyvin huolestuttavana. Suurlähettiläs Bakhtarin mukaan maan perustuslaki on yksi alueen moderneimmista. Laki takaa naisille ja miehille yhtäläiset oikeudet. Heikko oikeusvaltio, josta suurlähettiläs syyttää heikkoa rahoitusta, kv-yhteisön piittaamattomuutta, sotaa, naisten vähäistä määrää oikeuslaitoksessa ja perheiden luottamusta epävirallisiin konfliktinratkaisumekanismiin, kuitenkin heikentävät perustuslain toimeenpanoa.

Afganistan on osallinen CEDAW:iin (2003) mutta hallitus ei kuitenkaan vielä ole jättänyt ensimmäistä raporttiaan jonka määräaika oli 2004. Heinäkuussa 2009 Unifem ilmoitti tukevansa hallitusta raportin laatimisessa mutta asia ei ole edennyt.

Hallituksella on 10-vuotinen suunnitelma, NAPWA (National Action Plan for the Women of Afghanistan) joka kuvaa keinoja joilla naiset nostettaisiin tasa-arvoiseen asemaan miesten kanssa. NAPWA keskittyy kuuteen sektoriin:

- turvallisuus
- oikeudellinen turva ja ihmisoikeudet
- johtajuus ja poliittinen osallistuminen
- talous, työ ja köyhyys
- terveys
- koulutus

ANDS:n mukaan NAWPA tullaan toimeenpanemaan vuoden 2010 loppuun mennessä. Hallitus laittaa vireille lakisäädännön naisten osallistumismahdollisuuksien lisäämisestä, varaa tietyn prosentin paikkoja naisille vaalipiireissä, kyläneuvostoissa ja valtion hallinnossa sekä aloittaa naisille kohdennetut koulunkäynnin uudistukset. ANDS:n mukaan "naisten kouluttaminen auttaa sukupuolisyrittäjien rikkomisessa ja valmistaa naiset huomattavampaan osallistumiseen hallituksessa."

NAPWA kehitettiin MoWA:n johdolla ja se voidaan nähdä hyvänä esimerkkinä siitä, miten politiikka ja toimintatavat siirtyvät kansainvälisten konferenssien, YK:n, kansainvälisten feministijärjestöjen ja kansallisten toimijoiden välillä. Afganistanin delegaatio osallistui Pekingin sekä YK:n Naistenkonferenssiin New Yorkissa 2005. Kansallinen delegaatio, jota johti silloinen MoWA:n ministeri Masooda Jalal, ajoi vahvasti kansallista toimintaohjelmaa naisille ja konferenssien kautta tätä tavoitetta tuettiin. NAPWA:n aikataulua voidaan kuitenkin pitää epärealistisena ja enemmän toivelistana kuin strategiana. (AREU)

Niin kuin useimmissa muissa maassa, huomattavaa horisontaalista ja vertikaalista syrjintää on huomattavissa myös hallituksen työntekijöiden sukupuolijakaumassa. MoWA:ssa on korkein määrä naisia (67% virkahenkilöistä). Ainoa toinen ministeriö, jossa on naispuolinen enemmistö, on työllisyydestä, sosiaalisista asioista, marttyyreistä ja vammaisista vastaava ministeriö. Noin puolella ministeriöistä on alle 10% naispuolista henkilökuntaa. (Sida, 2009)

Vakinaiset hallituksen työntekijät (ei sisällä ANA:ta tai ANP:tä) 2006

Ministeriöt ja osastot	Naiset, %	Miehet, %
MoWA	67	33
Työllisyydestä, sosiaalisista asioista, marttyyreista ja vammaisista vastaava ministeriö	56	44
Opetusministeriö	25	75
Maatalous ja kasteluministeriö	4	96
Huumeiden vastainen ministeriö	3	97
Sisäasiainministeriö	2	98
Yhteensä	22	78

(Lähde: Afganistanin tilastollinen vuosikirja 2007, siteerattu Sidassa, 2009)

Pystysuoraa syrjintää katsottaessa naiset muodostavat 49% toimistohenkilökunnasta. (Civil Service Commission, 2008). Johtoportaissa miehet muodostavat 91% henkilökunnasta. (MoWA ja Unifem, 2008 siteerattu Sidassa, 2009)

5.1 Naisministeriö MoWA

Naisministeriö (MoWA, Ministry of Women's Affairs) perustettiin Bonn-konferenssin sopimuksen mukaan. Ministeriön edeltäjinä voidaan pitää naisten suurta organisaatiota (Women's Grand Council), naisten yleistä neuvostoa (Women's General Council) ja naisten keskeistä klubia (Women's Central Club) jotka perustettiin jo 1940-luvulla. Ministeriö on osa hallituksen toimeenpanevaa elintä. Sillä on yhdeksään pääosastoa ja 34 osastoa lääneissä.

MoWA toimii valtion johtavana naisten asemaa edistävänä virastona Afganistanissa. Ministeriön tehtävänä on myös kasvattaa ministeriöiden välistä yhteistyötä, rakentaa hallituksen kapasiteettia sisältämään ja ymmärtämään naisten ja miesten elämää sekä tarpeita.

MoWA:n perustaminen signaloi, että naisten asiat hyväksyttiin poliittiselle agendalle. (Ayub, Kouvo ja Sooka, 2009) Naisministeriöllä on kuitenkin ollut paljon vaikeuksia. Se on kohdannut hiljaista poliittista vastusta hallituksen sisältä ja ministeri vaihtui neljä kertaa vuosien 2004-2009 välillä. Tämä vaikeutti ministeriön työtä ja institutionaalista muistia. MoWA ei ole pystynyt täyttämään rooliaan naisten asioiden puolestapuhujana ja johtajana vaan sen sijaan sillä on toissijainen rooli naisasioiden tukijana. Nämäkin asiat ovat tärkeitä, mutta ministeriö ei pysty rakentamaan asiantuntijuutta ja lujittamaan rooliaan hallituksen osana joka systemaattisesti pitäisi naisten asiat hallituksen agendalla. MoWA:n perustamisen kautta tasa-arvoasiat on marginalisoitu yhteen, huonosti toimivaan, ministeriöön.

Haastattelemani ruotsalaisen PRT MeS:n gender-neuvonantajan mielestä, jonka tehtäviin kuuluu koordinointi MoWA:n ja kansalaisjärjestöjen välillä, naisministeriö ei toimi. Heiltä puuttuu aloitekyky

ja rahoitus ja he eivät uskalla painostaa Kabulin hallintoa riittävästi varojen saamiseksi, joihin heillä on perustuslaillinen oikeus. Taustalla kytee myös ajatus siitä, että ”naisten asiat” eivät ole ensiarvoisen tärkeitä, mutta että naisministeriön perustaminen näyttää hyvältä kansainvälisissä piireissä ilman, että hallinnon täytyy muuttaa toimintatapojaan.

Ongelma on osittain ministeriön tehtävänkuvauksessa. Se perustettiin tekemään käytäntöjä ja auttamaan muita ministeriötä valtavirtaistamaan sukupuoliasiat. Sillä siis ei ollut implementaatio- tai palveluosuutta. Tämän takia se usein nähdään toimeentona ja kykenemättömänä tekijänä joka ei saavuta kouraantuntuja saavutuksia naisten parantamiseksi. Ministeriöt jotka pystyvät todistamaan visuaalisia, käsin kosketeltavia saavutuksia nähdään usein kansalaisten keskuudessa positiivisemmassa valossa.

MoWA:lla on heikko kotimainen kannatus ja se on riippuvainen kansainvälisestä tuesta. Yksi MoWA:n isoimmista haasteista on kehittää institutionaalista, regularitiivista ja henkilöstökapasiteettiaan. Sidan haastattelemat henkilöt sanoivat, että alhainen kapasiteetti johtuu alhaisesta lähtökodasta ja henkilöstön korkeasta vaihdosta osittaisesti, koska osa henkilöstöstä on kiinnostunut kansainvälisten järjestöjen korkeammasta palkasta ja arvovaltaisemmista paikoista. Yhden haastatellun mukaan ”MoWA:a on ohjeistettu olemaan aiheuttamasta häiriöitä ja pitämään status quo.” (Sida, 2009)

5.2 ANDS

Joulukuussa 2008 julkistettu Afganistanin kehitysstrategia ANDS (Afghanistan National Development Strategy) linjaa kehitysyhteistyön tärkeimmiksi painopisteiksi 1) turvallisuustilanteen parantamisen 2) hyvän hallinnon kehittämisen ja 3) taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen ml. yleisen infrastruktuurin, energiasektorin ja maaseutusektorin kehittämisen. Piste 2 alle sisältyy myös sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja ihmisoikeuksien parantaminen. Sukupuolten välinen tasa-arvo on myös yksi ANDS:n kuudesta läpileikkaavasta teemasta.

ANDS määrittelee sukupuolten välisen tasa-arvon ”tilanteeksi jossa sekä naiset että miehet nauttivat täydellisesti oikeuksistaan, osallistuvat ja nauttivat tasavertaisesti kehityksen eduista ja kumpikaan sukupuoli ei ole estetty tavoittelemaan asioita jotka ovat oikeudenmukaisia, hyviä ja välttämättömiä täyden ja tyydyttävän elämän elämiseksi.”

Strategia pyrkii saavuttamaan kolme lopputulosta:

1. Huomattava määrä hallituksen entiteeteistä hyväksyvät ja toimeenpanevat sukupuolille oikeudenmukaisia toimenpiteitä. Tämä voidaan nähdä genderin sisällyttävissä politiikassa, strategioissa, budjetoinnissa ja ohjelmissa; sukupuolten oikeudenmukaisuuteen panostetaan rahallisesti enemmän, ja ministeriöissä on kasvava määrä toimivia mekanismeja ja teknisesti kykeneviä ammattilaisia jotka ymmärtävät sukupuolten välisiä oikeudenmukaisuusasioita.
2. Mitattavissa oleva parannus naisten asemassa joka voidaan todentaa siitä, että naisten ja tyttöjen lukutaito kasvaa, enemmän tyttöjä ilmoittautuu kouluun, naiset kontrolloivat enemmän tuloja ja saavat saman palkan samasta työstä kuin miehet, äitiyskuolemat vähenevät, naiset ovat useammin johtajia, heillä on paremmat taloudelliset mahdollisuudet sekä kontrolloivat produktiivisia tuloja, heillä on riittävä pääsy oikeudellisiin järjestelmiin jotka huomioivat sukupuolen, sekä naisiin kohdistuva väkivalta julkisilla paikoilla ja kodeissa vähenee.
3. Suurempi sosiaalinen hyväksyntä tasa-arvosta joka voidaan todeta tuesta naisten osallistumiseen julkisiin asioihin, kasvaneessa hyväksynnässä naisten ja tyttöjen koulutukseen, kasvavassa määrässä miehiä ja instituutioita jotka tukevat sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta ja naisten osallistumisessa politiikkakeskusteluihin.

ANDS identifoi kolme välitöntä tavoitetta: 1) saavuttaa Afganistan Compactin/I-ANDS:n 13 gender-spesifistä kriteeriä, ml. NAPWA:n 5-vuotis prioriteetit; 2) toimeenpanna gender-lupaukset jotka

valtavirtaistetaan kaikissa ANDS:n sektoreissa ja 3) kehittää ministeriöiden ja hallitusten toimijoiden kapasiteettia valtavirtaistaa sukupuoliasiat.

"Gender Equity Cross Cutting"-strategia on ensisijainen tapa jolla ANDS pyrkii muuttamaan naisten tilannetta. Strategian tiekartan kautta erilaiset sektorit voivat muuttaa naisten yhteiskunnallista ja sosio-ekonomista tilannetta ja heidän pääsyään kehitysmahdollisuuksiin. Tiekartta pyritään valtavirtaistamaan kaikkien ANDS:n sektorien kautta.

JCMB:n tehtävänä on valvoa ANDS:n täytäntöönpanoa. Auybin, Kouvon ja Soukan mielestä JCMB ei ole onnistunut valvomaan tasa-arvon toteutumista. ANDS:n mukaan MoWA:n statusta "johtoministeriönä naisten aseman edistämiseksi" vahvistetaan. Kaikkien hallitusten tasojen pitäisi myös edistää työ-ympäristöä joka tukee tasavertaista suhdetta miesten ja naisten välillä; perustaa sisäiset voimaannuttavat mekanismit sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden saavuttamiseksi ja tukea naisten shuroja. Eri tahojen kapasiteettia sukupuolten välisestä tasa-arvosta vahvistetaan myös ja Gender Studies- laitokset perustetaan tiettyihin yliopistoihin. Kansainvälisiä järjestöjä rohkaistaan käyttämään sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta kaikissa toiminnoissaan paikallisryhmien kanssa ja kansalaisjärjestöjä kannustetaan ottamaan naisia projekteihin sekä organisaation johtoon. Julkinen kommunikaatiostrategia, jonka tarkoitus on muuttaa negatiivisia käsityksiä naisista, toimeenpannaan. Gender sisällytetään myös hallituksen ja ministeriöiden monitorointiin ja statistiikan keruuseen.

5.3 Sukupuolivaltavirtaistaminen

Sukupuolivaltavirtaistaminen on ANDS:n mukaan Afganistanin hallituksen pääasiallinen strategia saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo. Monet kansainväliset järjestöt ja Afganistanissa läsnäolevat maat käyttävät myös sukupuolivaltavirtaistamista. Valtavirtaistamisen tarkoitus on suunnitella ja löytää sukupuolistrategia, kehittää struktuureita, työkaluja ja vastuustrumentteja niin, että sukupuoli huomioidaan kaikkien asioiden suunnittelussa, implementaatioissa ja evaluaatioissa. Tämän kautta sukupuolten välisen tasa-arvon pitäisi kehittyä. Valtavirtaistamisen kautta kaikki politiikka ja käytännöt tutkitaan tarkoin tasa-arvosilmäläsi päällä ja genderistä voi puhua kaikilla tahoilla. Teoriassa valtavirtaistaminen vaikuttaa toimivalta instrumentilta. Se voi johtaa institutionaaliseen muutokseen, muodostaa uusia toimintatapatyökaluja, luoda uutta tietoa, sisällyttää laajan määrän toimijoita ja kehittää sosiaalista dialogia. (Daly)

Ongelmana on kuitenkin, että valtavirtaistamisen toimimisen edellytyksenä on, että olemassaolevien instrumenttien, valtarakenteiden ja henkilöiden täytyy toteuttaa valtavirtaistamista. Valtavirtaistaminen toimii ainoastaan niin pitkälle kuin yksityiset henkilöt ovat halukkaita valtavirtaistamaan. Sukupuolivaltavirtaistamisen Afganistanin kontekstissa voi jakaa kahteen ryhmään: paikallistoimijoiden (ml. hallitus, kansalaisjärjestöt) harjoittama valtavirtaistaminen, ja kv-yhteisön (ml. eri maat, YK, kansainväliset kansalaisjärjestöt) harjoittama valtavirtaistaminen.

Afganistanin paikallistoimijoiden valtavirtaistaminen, ja sukupuoli-näkökulmat, eivät ole tarpeeksi kehittyneitä Afganistanissa, jotta näkökulma automaattisesti muistettaisiin sisällyttää kaikkialla. Jos 'gender' on kaikkialla, riskinä on myös, että se ei oikeastaan ole missään. Vaarana on että hallituksen sanoessa käyttävänsä valtavirtaistamista, kv-yhteisö ja hallitus näkevät tekevänsä 'jotain' sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi mutta tosi asiassa tasa-arvo ei kehity. Näkökulma pitää rakentaa sisään alusta asti ja se pitää institutionalisoida, ei lätkäistä päälle lopussa. Koska Afganistanin tasa-arvo tilanne vielä on niin heikko, on hyvin kyseenalaista jos tilanteessa, jossa suuri enemmistö päättäjistä, suunnittelijoista ja toteuttajista ovat miehiä, valtavirtaistaminen voi tapahtua kunnolla.

AREU:n tutkimus (2008) tukee tätä. Selvityksessä pääteltiin, että Afganistanin hallinto ei oleellisesti toimeenpane valtavirtaistamista. Valtionhallinto kokee valtavirtaistamisen ulkopuolelta tuotuna menettelytapana. Valtavirtaistaminen edellyttää jo olemassa olevia rakenteita joiden kautta voidaan valtavirtaistaa. Näitä ei kuitenkaan ole ollut Afganistanissa. Tämän takia YK-järjestelmä (varsinkin Unifem ja Unama) ovat ottaneet toimeenpanevan roolin joka on johtanut siihen että

valtavirtaistamisesta on tullut kokonaan kv-yhteisön johtama. Tämä johtaa siihen riskiin, että valtavirtaistaminen nähdään lyhytaikaisena, kestäättömänä toimenpiteenä. Kansallisia neuvonantajia ei kouluteta tarpeeksi ja valtavirtaistamisella ei ole afgaani-omistajuutta.

Valtavirtaistamisessa ministeriöt käyttävät gender-yksiköitä, naisten shuria, työryhmiä, ministeriöiden välisiä mekanismeja sekä teknisiä neuvonantajia. Gender-yksiköt toimivat ministeriöiden virallisten rakenteiden sisällä ja niiden tehtävät perustuvat usein tiedonantoon ministeriön sisällä sekä ministeriön toimintatapojen tekemiseen gender-sensitiiviseksi. Yksiköt voivat myös koordinoita tehtäviä muiden ministeriöiden gender-yksiköiden- tai kansainvälisten neuvonantajien kanssa. Yksiköt ovat uusi lisä ministeriöiden struktuureihin. Gender-yksiköt ovat vielä liian heikkoja vaikuttaakseen valtionhallintoon. (Sida, 2009) Naisten shurat ovat epävirallisia ministeriöiden henkilöstöjärjestöjä naisille jota johtaa valittu naisten edustaja. He tapaavat keskustellakseen "naisten ongelmista" ja ovat usein vastuussa naistenpäivän (8.3.) järjestämisestä. Shurat toimivat monissa ministeriöissä ja ne perustettiin jo neuvostoaikana. Shurat keskittyvät usein hyvinvointikysymyksiin ja niiden valta vaikuttaa ministeriön johtoportaan on pieni. Sekä yksiköt että shurat vaihtavat usein 'tasa-arvon' sanoihin 'naisten ongelmat' joka on yleisluontoinen käsite joka ei viittaa molempien sukupuolien rooliin tasa-arvon saavuttamisessa ja aikaansaa sen, että naiset nähdään joko ongelmallisina erikoistapauksina tai uhreina.

Hallinnossa työskentelevät ymmärtävät valtavirtaistamisen teknisenä instrumenttina, ei holistisena lähtötapana. Jos valtavirtaistamista ainoastaan käytetään teknisenä instrumenttina, sosiopoliittisia normeja ei kyseenalaisteta. Valtavirtaistamisesta tulee työkalu jolla työ tehdään paremmin ja tasa-arvon saavuttamista ei koeta hyväksyttävänä saavutuksena itsessään. (Stratigaki) Valtavirtaistamisesta tulee pragmaattinen instrumentti, lista josta ruksataan tehdyt kohdat. Afganistanissa valtavirtaistaminen voidaan nähdä strategisena ja käytännönläheisenä tapana työntää tasa-arvo asioita hellästi eteenpäin. Mutta näin valtavirtaistaminen ei kuitenkaan muuta tilannetta ollenkaan. (Daly)

AREU:n tutkimuksessa ilmeni myös, että ministeriössä työskentelevien sukupuoli, työtehtävät tai ministeriö eivät vaikuttaneet huomattavasti siihen, miten paljon vastaajat tiesivät tasa-arvosta. Vastaajien tietotaito riippui enemmän heidän työhistoriastaan ja kokemuksestaan, esim. siitä, jos he olivat työskennelleet kansainvälisessä järjestössä tai jos he olivat saaneet gender-koulutusta. Vastaajat olivat saaneet tietoa tasa-arvosta ANDS:stä, kursseilta ja perheenjäseniltä jotka työskentelivät ministeriössä. Heidän tietonsa olivat kuitenkin hyvin puutteellisia ja perustuivat usein siihen, että he olivat "kuulleet" genderistä mutta eivät tieneet sen enempää.

Mary Daly, joka analysoi EU-jäsenmaiden valtavirtaistamista, päätteli että valtavirtaistamisessa keskitytään liikaa toimintatapojen tekemiseen, taitojen saamiseen ja tiettyjen tapojen implementaatioon. Valtavirtaistamisesta tulee liian teknokraattinen ja se vaikuttaa enemmän tekniseltä toimintatavalta kuin projektilta omassa oikeudessaan. Eri maat ja henkilöt maiden sisällä kokevat ja määrittelevät myös valtavirtaistaminen hyvin erilaisin tavoin. Koska itse käsite on vielä niin uusi, epäkehittynyt ja epämääräinen, sitä voidaan käyttää hyväksi poliittisiin tarkoituksiin. Se vaikuttaa kuitenkin modernilta tekovalta joka sanomansa mukaan sisällyttää gender-asiat ja siksi sitä on usein vaikea kritisoida. Valtavirtaistaminen ei myöskään ylipäätänsä tunnusta, että valtio itse on myös vallan ja konfliktin sijaintipaikka, joka johtaa epätasa-arvoon. Sen sijaan se kuvaa valtavirtaistamisen yhteisymmärrykseen perustuvana toimintatapana. Ideana on että kun toimijat ovat valaistuneet gender-asioista, tasa-arvo kasvaa automaattisesti. Tämä näkökulma ei ylipäätänsä näe yhteiskunnassa vallitsevia valtarakenteita.

Valtavirtaistaminen ei myöskään automaattisesti johda tasa-arvon kasvamiseen, koska toimintavat eivät koskaan suoraan tai täysin vaikuta yhteiskunnan muuttumiseen. Valtavirtaistaminen ei pysty selittämään miten muutos johtamistavoissa automaattisesti johtaisi yhteiskunnalliseen muutokseen. Irna van der Molen ja Irina Novikova, analyysissään Baltian maiden valtavirtaistamisesta, huomioivat että valtavirtaistaminen vaikeutui koska hallituksessa koettiin useita muutoksia nopeassa tahdissa, poliittisissa ja yhteiskunnallisissa piireissä naiskuva ei vastanut valtavirtaistamisen kuvaa naisroolista ja toimeenpanevista elimistä puuttui tieto ja taito. Todellisuus pysyi näin piilotettuna progressiivisilta vaikuttavien toimintatapojen alla. Voidaankin

kysyä, jos näin on tapahtumassa myös Afganistanissa. Abirafehin (2009) haastattelut tukevat tätä väitettä.

5.4 Shiialaki

Shiiperhelaki nousi otsikoihin 2009. Laki käsittelee shiiojen perhelakia ja vaikuttaa noin 6 milj. ihmisen elämään. Kannattajien mielestä laki edesauttaa naisten asemaa, koska se ohittaa tähän asti käytetyt perinteiset lait.

Laki toimii erinomaisena esimerkkinä siitä, miten haavoittuvia naisten ihmisoikeuksien edistykset vielä ovat ja miten Afganistanin hallituksen toimenpiteet naisten aseman edistämiseksi eivät ole riittäviä. Laki muun muassa epäsuorasti hyväksyy raiskauksen avioliiton sisällä, kieltää naisen koulunkäynnin tai työskentelyn kodin ulkopuolella ilman miehensä lupaa sekä kieltää naisen lähtemisen talostaan ilman miespuolista seuralaista tai miehensä lupaa. On myös mahdollista, että laki antaa lasten huoltajuuden ainoastaan isälle tai isoisälle.

Länsimaat ovat vastustaneet lakia vahvasti ja Suomi toi asian esiin Haagin huippukokouksessa. Protesteja esiintyi myös Afganistanin sisällä ja lain vastustajat sanoivat sen olevan ”pahempi kuin talibanien aikana.” (Guardian) Laki on kuitenkin hyväksytty ja erillistä perhelakia sunneille valmistellaan nyt myös. Afganistanin perustuslaki ylläpitää sukupuolten välistä tasa-arvoa mutta samalla perustuslaki myös sallii erillisen oikeuden sijoittaa islamilainen uskonto muiden käytäntöjen eteen.

6.0 AIHRC:N TOIMET NAISTEN ASEMAN EDISTÄMISEKSI

AIHRC (Afghanistan Independent Human Rights Commission) perustettiin 2002. AIHRC:n rakenne ja mandaatti on määritelty laissa vuonna 2005. Järjestön päätavoitteina on valvoa ihmisoikeuksien tilannetta maassa, edistää ja suojella ihmisoikeuksia, valvoa ihmisten perusoikeuksien ja –vapauksien toteutumista ja tilannetta, ihmisoikeusrikkosten tutkiminen ja todistaminen sekä toimenpiteisiin ryhtyminen ihmisoikeustilanteen kehittämiseksi ja edistämiseksi maassa. Suomi on tukenut AIHRC:tä 900 000 eurolla vuodessa vuodesta 2006 alkaen ja on yksi järjestön suurimmista rahoittajista. AIHRC:n tukemisen kautta voidaan painottaa afgaaniomistajuutta ihmisoikeuskehityksessä ja edesauttaa heikon ihmisoikeustilanteen parantamista. AIHRC:n mukaan ongelmia esiintyy varsinkin ihmisten oikeudessa käydä koulua, valita aviopuolisonsa sekä oikeuskäytännöissä, henkilökohtaisessa koskemattomuudessa, oikeudessa vapautteen ja omaisuuden ja väkivallassa naisia ja lapsia kohtaan.

AIHRC:llä on kuusi aihe-kohtaista yksikköä joista yksi on naisten oikeuksien yksikkö (WRU, Women's Rights Unit). WRU edistää ja suojelee naisten oikeuksia tiedonannon ja koulutuksen kautta sekä monitoroi naisten asemaa. Yksikkö tekee läheistä yhteistyötä paikallisten vaikutusvaltaisten henkilöiden kanssa. Vuonna 2009 yksikkö järjesti 167 työpajaa ja 192 kokousta tietoisuuden kasvattamiseksi naisten kohtaamasta väkivallasta ja naisten oikeuksista. Näihin osallistui yhteensä 10 971 ihmistä joista miehet muodostivat noin 4 000 henkilöä. Vuonna 2009 keskityttiin myös erityisesti vaaleihin ja naisten oikeuteen äänestää ja osallistua vaaleihin. Heratin alueellisen toimiston WRU suoritti kampanjan avioliittorekisteröinnin hyödyistä. AIHRC huomioi kolme erityisen menestyksekkästä tapausta vuonna 2009 joissa järjestön toiminta ja koulutus on vaikuttanut naisten aseman edistämiseen. Ulama-neuvosto Shibarin piirikunnassa Bamyanin läänissä julkaisi julkilausuman jossa pakko-, ja alaikäisten avioliitot tuomittiin ja kiellettiin, Balkhin läänissä mullahit kaikissa moskeijoissa pitivät puheita kahtena perjantaina naisten oikeuksista ja Khostin, Paktian ja Paktikan lääneissä ns. ”huonojen avioliittojen” määrä on vähentynyt.

AIHRC:n 2009 vuosiraportin mukaan rankaisemattomuuden kulttuuri, oikeusministeriön välinpitämättömyys, ammattimaisen henkilöstön puute oikeushallinnossa, huono hallinto, heikko oikeusturva, epävakaa turvallisuustilanne (joka AIHRC:n mukaan johtuu sekä poliittisista ja sotilaallisista asioista että hallinnon korruptioista ja oopiuminviljelystä) sekä se, että hallitus ei ole myöntänyt kunnollista budjettia järjestölle ovat haitanneet tavoitteiden saavuttamista. AIHRC:lle ei ole vielä myönnetty rahaa hallitukselta vaikkakin hallituksen pitäisi rahoittaa 10 % järjestön budjetista. Vuonna 2005 presidentti Karzai lupasi myöntää 100,000 USD AIHRC:lle joka olisi vastannut 1 % järjestön vuosibudjetista. Tätä summaa ei ole kuitenkaan vielä maksettu. Vuoden 2009 raportti huomioi saavutuksia neljällä sarakkeella: instituution vahvistaminen ja ihmisoikeuksien edistäminen, suojeleminen ja monitorointi. Viime vuonna AIHRC opetti 17 217 ihmiselle ihmisoikeuksista, ml. naisten, lasten ja vammaisten henkilöiden oikeuksista. AIHRC kasvatti viestinsä lähettämistä radiossa ja TV:ssä 70%:lla verrattuna vuoteen 2008. Vuonna 2009 4 283 henkilöä, joista 883 oli naista, lähestyivät AIHRC:tä. 824 valituksesta, 99% tutkittiin ja näistä 62% ratkaistiin. AIHRC antoi oikeudellista neuvonantoa 716:a naiselle sekä toimi sovittelijana 60 perheriidassa. Ihmisoikeuksien monitoroinnissa järjestö teki yhteistyötä YK:n kanssa sekä suoritti haastatteluja ja tutkimuksia maakunnissa. Järjestön mukaan edistystä elinolosuhteissa ja vankien kohtelussa oli havaittavissa 60%:ssa vankiloista. Kidutus ja vankien pahoinpitely oli myös vähentynyt 34 %:lla.

AIHRC:n tehtävät, henkilömäärä ja rahoitus kasvavat koko ajan. WCLRF:n mukaan AIHRC:llä on merkittävä rooli tutkia ja monitoroida oikeuksien rikkomista oikeusprosesseissa. AIHRC:llä on valtaa varsinkin kun järjestöt tai yksityiset henkilöt valittavat rikkomuksesta. Järjestön toiminta on tosin antanut tulta kritikoille parlamentissa, hallituksessa ja korkeimmassa oikeudessa jotka väittävät ihmisoikeuksien ja AIHRC:n olevan ulkomaalaisten keksintö ja anti-islamilainen. AIHRC onkin haavoittuvainen koska se on riippuvainen presidentin nimityksistä. Tämä ilmeni esim. vuonna 2007 kun presidentillä oli erimielisyyksiä AIHRC:n kanssa kuolemantuomiosta ja siirtymävaiheen oikeudesta ja komissaarien nimittäminen siirtyi. On myös ongelmallista, että järjestö on niin riippuvainen johtajastaan Sima Samarista.

7.0 KV-YHTEISÖN TOIMET NAISTEN ASEMAN EDISTÄMISEKSI

Afganistan on erittäin riippuvainen kansainvälisen yhteisön avusta ja toiminnasta ja ennen vuotta 2002 maassa toimi hyvin harvoja avustusjärjestöjä. Maassa toimii tällä hetkellä muun muassa kansainvälisiä avustusjärjestöjä, bilateraalisia toimijoita, hallituksesta riippumattomia kansainvälisiä järjestöjä ja alueellisia järjestöjä. Tässä yhteydessä YK:n, EU:n, Yhdysvaltojen ja Pohjoismaiden toimintaa analysoidaan lyhyesti ja naisten rooli rauhanrakentamisessa huomioidaan. Rauhanturvaajien läsnäolon vaikutuksista keskustellaan myös.

Kansainvälisen yhteisön toimissa ilmenee erinäisiä ongelmia jotka vaikuttavat naisten aseman edistämiseen. Osittain tätä on mahdotonta ratkaista, koska kv-yhteisö on luonteeltaan hajanainen yhdistelmä eri vaikuttajia ja toimijoita jotka eivät aina voi vaikuttaa toistensa toimintaan. Koordinaatio tuottaa aina ongelmia varsinkin, kun tilanteen luonteen vuoksi on mahdotonta olla asiaa valvova kaikkia koskettava viranomainen.

Abirafeh (2009) on kritisoinut vahvasti kansainvälisten toimijoiden toimintaa afgaaninaisten puolesta. Hänen mielestään sotatilan loppuminen, ja avustusjärjestöjen saapuminen maahan, tapahtui niin nopeasti ja mainonta afgaaninaisista oli niin vahvaa, että monet järjestöt eivät huomioineet afgaaninaisten omaa näkökulmaa. Apu ei ole 'vapauttanut' naisia ja kansainvälinen yhteisö vihjaa usein epäsuorasti, että sosio-kulttuuriset tekijät ovat syy naisten huonolle tilanteelle.

Tämä näkökulma siirtää naiset paikaltaan, tekee heistä uhreja, kieltää heidän omat voimavarat ja ei suo naisille roolia omassa voimaannuttamisessaan. Naiset ovat myös aktiivisia tekijöitä jotka toimivat vahvasti epäarvoisissa valtasuhteissa. On siksi tärkeää, että avunsaajien voimavarat tunnustetaan ja että avunantajat näkevät roolinsa täydentävänä ja tukevana. Ollakseen kestävä muutosprosessin täytyy myös tulla yhteiskunnan sisältä. On selvää, että kv-yhteisön läsnäolo ei automaattisesti ratko kaikkia tasa-arvo ongelmia, edistä naisten asemaa tai edes ylläpidä naisten oikeuksia agendalla. Toisaalta on hyvin kyseenalaista jos naisten oikeuksia ylläpidettäisiin jos kansainvälinen yhteisö ei painottaisi niitä. Miten hyvin kansainvälinen yhteisö on onnistunut painostuksessaan on toinen asia mutta ponnistuksia ei pidä väheksyä akateemisen edun tai väitteen esilletuonnin takia.

7.1 YK

YK hyväksyi ensimmäisen Afganistanin ihmisoikeuksia koskevan päätöslauselman joulukuussa 1985. Päätöslauselmassa yleiskokous ilmaisi huolensa laajamittaisesta ihmisoikeuksien loukkauksista ja siviileihin kohdistuvista pommituksista.

Afganistanin, Pakistanin, Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen allekirjoittaessa sopimuksen Afganistanin tilanteesta huhtikuussa 1988, YK lähetti mission monitoroimaan ulkomaalaisten joukkojen vetäytymistä (UNGOMAP). YK avusti myös takaisin palaavia pakolaisia ja antoi humanitaarista apua. 1990-luvulla maataloudellista- ja ruoka-apua jaettiin Afganistanissa ja YK aloitti äitiysterveys- ja taloudellisen kehityksen hankkeet. Siviilisodan jatkuessa pakolaismäärät kasvoivat; vuonna 1990 Afganistanin ulkopuolella asui 6,3 miljoonaa pakolaista joista 3,3 milj. asui Pakistanissa ja 3 milj. Iranissa. UNHCR aloitti pakolaisten kotouttamisprojektin sekä avusti pakolaiskyltien rakentamisessa.

Joulukuussa 1993 pääsihteeri perusti UNSMA:n keskustellakseen eri afgaanijohtajien kanssa ja kuullakseen miten YK voisi edesauttaa Afganistanin uudelleenrakentamista ja kansallista sovinnontekoa. Talibanien saavuttaessa enemmän valtaa turvaneuvosto ilmaisi huolensa helmikuussa 1996 kiihtyvistä taisteluista Kabulien ympärillä jotka vaikuttivat humanitaarisen avun tuontiin. TN myös varoitti, että jatkuva konflikti edesauttaisi terrorismin kasvua ja huumeiden kuljetusta. Huhtikuussa 1998 TN ilmaisi huolensa siitä, että talibanit vastustivat humanitaarisia järjestöjä ja että tyttöjä ja naisia sorrettiin.

Elokuun 1998 pommihyökkäysten jälkeen Yhdysvaltojen suurlähetystöihin Nairobissa ja Dar-es-Salaamissa TN hyväksyi päästölauselman 1193 joka ilmaisi huolensa terroristien läsnäololle Afganistanissa. Lauselmasta tuomitsi myös YK:n henkilökuntaa vastaan kohdistuneet hyökkäykset Afganistanissa, jotka olivat johtaneet kuolemiin. Lokakuussa 1999 TN sovelsi laajoja sanktioita taliban-hallintoa vastaan. Vuosien 1999-2001 välillä YK:n työskentely Afganistanissa oli usein keskeytetty.

Tällä hetkellä UNAMA koordinoi kaikkia YK-järjestelmän toimintoja Afganistanissa. Mission prioriteetteihin kuuluu afgaani-instituutioiden vahvistaminen, hyvän hallinnon, oikeusvaltion ja turvallisuuden kehittäminen. UNAMA:n ihmisoikeusyksikkö suojelee ja edistää ihmisoikeuksia Afganistanissa sekä auttaa YK:ta integroimaan ihmisoikeudet järjestön työhön. Yksikkö keskittyy seuraaviin prioriteetteihin: siviilien suojeleminen, nauttiin kohdistuva väkivalta, siirtymävaiheen oikeus, ilmaisuvapaus, köyhyys ja AIHRC:n tukeminen. Yksiköllä on kahdeksan alueellista toimistoa (Kabulissa, Mazar-e-Sharifissa, Kunduzissa, Heratissa, Bamyanissa, Kandaharissa, Jalalabadissa ja Gardezissa) jotka monitoroivat ja tutkivat ihmisoikeusrikkomuksia sekä vahvistavat ihmisten tietoutta.

UNAMA:lla on myös gender-yksikkö joka valvoo ja tukee tasa-arvon toteutumista ANDS:ssa, rakentaa MoWA:n kapasiteettiä sekä tukee hankkeita, jakaa tietoa ja monitoroi rauhanturvaajien sukupuolijakaumaa.

Unifem Afganistan keskittyy seuraaviin prioriteetteihin:

- sukupuolten oikeusturva; naiset, rauha ja hallinto. Sukupuolten oikeusturvassa Unifemin tehtävänä on varmistaa että gender sisällytetään kaikkiin Afganistanin lakiuudistuksiin. Yksikössä on neljä hanketta: nauttiin kohdistuvan väkivallan poistaminen, sukupuolivaltavirtaistaminen, kasvattaa naisten pääsyä oikeuden piiriin ja naispuoliset johtajat politiikassa. Edistääkseen naisten sisällyttämistä rauhanrakentamiseen ja hallintoon, Unifem tukee naisia jotka yrittävät uudistaa oikeuksia jotka vahvistavat tyttöjen ja naisten oikeuksia, edesauttaa koordinaatiota kansalaisjärjestöjen välillä ja auttaa naisten äänen kuulemistä korkean tason poliittisissa keskusteluissa.
- MoWA:n kapasiteetin vahvistaminen. Unifem tukee ministeriötä organisaation kehityksessä, gender-koulutuksessa-, tutkimuksessa ja –suunnittelussa sekä rahoittaa ministeriön toimintaa.
- yhteisöjen vahvistaminen ja taloudellinen kehitys. (The Community Empowerment and Economic Development programme) Unifem tukee afgaaninaisten taloudellista kehitystä ja turvallisuutta. Unifem myöntää pieniä apurahoja kuudessa provinssissa toimiville kansallisille kansalaisjärjestöille joilla on hankkeita naisten elinkeinojen kehittämiseksi. Hanke myös tukee paikallisia ja kansainvälisiä mikroluottoinstituutioita antamaan lainoja köyhille naisille. Unifemin mukaan 12 660 naista ja tyttöä on hyötynyt hankkeista sitten vuoden 2003.

UNDP:n ohjelmat keskittyvät demokraattiseen hallintoon, köyhyyden vähentämiseen, kriisien ennaltaehkäisyyn ja ympäristöön sekä ilmastoon. Ensimmäisessä ohjelmassa nuoret ja naiset muodostavat erityisryhmän johon keskitytään. UNDP:n hanke institutionaalisen kapasiteetin rakentamisesta sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi on hanke UNDP:n ja Afganistanin hallituksen välillä. Hallituksen puolelta MoWA ja talousministeriö osallistuvat. Hankkeen tavoitteena on edesauttaa sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta ja naisten oikeuksia. Hanke pyrki kehittämään tehokkaita valtavirtaistamismalleja ja vahvistamaan ministeriöiden kapasiteettiä. Projektilla on kolme osa-aluetta: valtavirtaistamisen kehittäminen valituissa ministeriöissä, kestävän gender-tietotaidon ja käsittelyn kehittäminen sekä naisten voimaannuttamisen edesauttaminen. Vuonna 2009 Suomi tuki UNDP:n hallinnoimaa LOTFA:a (Law and Order Trust Fund for Afghanistan) 1 milj. eurolla. Poliisirahaston kautta rahoitetaan afgaanipoliisien palkkakuluja. Tällä tavoin tuetaan paikallisviranomaisia maan vakauttamisponnisteluissa. Suomen hankkeen tarkoituksena on turvallisuuden lisääminen, osallistuva kehitys, hyvä hallinto ja tasa-arvon lisääminen.

UNHCR:lla on ”ikä, gender ja monipuolisuus valtavirtaistaminen”strategia jonka kautta naisten voimaannuttamista ja sisällyttämistä yritetään edesauttaa. Noin viiden miljoonan pakolaisen takaisinmuutto Afganistaniin vuodesta 2002 lähtien on kasvattanut maan väestöä arviolta noin 20%:lla. Joillakin alueilla yksi kolmesta henkilöstä on paluumuuttaja. (UNHCR, 2009) Tämä rasittaa alueen sosiaalisia turvaverkkoja, infrastruktuuria ja turvallisuutta. Naispuoliset pakolaiset kohtaavat erityisiä vaaroja sukupuolensa vuoksi. Leireillä asuvien naisten vaarana on esim. leirin ulkopuolelle poistuminen joka voi johtaa raiskaukseen. Lapsiin keskitytään myös koska heitä kohtaavat riskit liittyen lapsityövoimaan, ihmiskauppaan ja lapsiavioliittoihin. UNHCR tukee myös turvataloja naisille.

UNFPA:n (United Nations Population Fund) apu suuntautuu hankkeisiin, joiden tarkoitus on parantaa naisten lisääntymiserveyttä. Kabulissa on esim. korjattu kolme synnytyssairaalaa ja sairaaloille on toimitettu lääkkeitä ja välineitä synnytyksiä varten ja jaettu tietoa lisääntymiserveydestä.

Unicef muun muassa kouluttaa turvakotien henkilöstöä, rakentaa kouluja tytöille ja pojille sekä toimittaa ruokaa ja vettä pakolaisille.

Päätöslauselma 1325: afgaaninaisten sisällyttäminen rauhanprosessiin sekä rauhanturvaajat

Lokakuussa 2000 TN hyväksyi naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan päätöslauselma 1325:n. Tämä oli ensimmäinen kerta kun TN oli käsitellyt aseellisten konfliktien epäsuhtaista ja ainutlaatuisesta vaikutuksesta naisiin, tunnustanut että naisten panoksia konfliktin estämiseen, rauhanturvaamiseen ja rauhanrakentamiseen ei arvosteta tai käytetä tarpeeksi, sekä painottanut tärkeyttä sisällyttää naiset tasavertaisina aktiivisina toimijoina rauhanrakentamisessa ja turvallisuudessa. Turvallisuuden määrittelemisen näkökulmasta avartaa käsitteen sisältöä, ml. turvallisuus miesten ja naisten välisissä suhteissa ja rakenteellinen turvallisuus. (Steans, 2004) Suomi ratifioi päätöslauselma 1325:n vuonna 2000 ja kansallinen toimintasuunnitelma valmistui 2008.

Kansainvälinen yhteisö on painottanut afgaaniomistajuuden tärkeyttä Afganistanin jälleenrakentamisessa ja rauhanprosessissa. 1325:tä ei kuitenkaan ole täydellisesti implementoitu Afganistanissa; naiset jätetään usein poliittisen vallan ja rauhanrakentamisen ulkopuolelle ja heitä kohdellaan tietyin tavoin eri avustusoperaatioissa- ja kehitysyhteistyöhankkeissa. Oatesin (2008) mukaan myös naisten asioita ajavat kansalliset kansalaisjärjestöt Afganistanissa eivät käytä 1325:n kieltä. Toisaalta kansalaisjärjestöt jo ajavat päätöslauselmassa mainittuja asioita ja 1325:een viittaaminen voi vahvistaa heidän uskottavuuttaan.

Feministiteoreetikot ovat huomauttaneet että tietyt henkilöt eivät voi puhua koko valtion puolesta koska valtio ei ikinä ole luonnollisesti yhtenäinen ja hyvin harvat naiset (ja miehet) saavat vaikuttaa 'kansalliseen' politiikkaan. (Steans, 2004) Keskusteluissa talibanien sisällyttämisestä sovitteluprosessiin ja reintegraatioon ei ole huomioitu riittävästi miten tämä vaikuttaisi naisten asemaan. Lyhyen aikavälin sopimukset talibanien kanssa eivät takaa pitkä-aikaista stabiilitteettia, jos naisten oikeuksia ei sisällytetä keskusteluihin. Suurlähettiläs Bakhtarin mukaan on tärkeää huomioida, että jos talibanit haluavat liittyä hallitukseen heidän täytyy hyväksyä maan perustuslaki, joka takaa oikeudet naisille. On myös ensisijaisen tärkeää että naiset sisällytetään ns. rauhanjirgaan ("Peace Jirga") ja heinäkuun Kabulin konferenssiin.

1325 peräänkuulutti myös tasa-arvokomponentin sisällyttämistä rauhanturvaamisoperaatioihin ja vaati rauhanturvaajia huolehtimaan naisten ja tyttöjen suojelusta sekä turvallisuudesta. Vuonna 2000 YK:n rauhanturvaoperaatioiden osasto päätti, että kaikissa rauhanturvaoperaatioyksiköissä pitää olla ns. "gender keskipiste." Gender tietoisuus on kehittynyt 2000-luvun aikana roimasti rauhanturvaoperaatioissa. Afganistanin, Kosovon, Itä-Timorin ja Kongon rauhanturvaoperaatiot ovat kaikki sisältäneet Gender Affairs-toimiston ja koulutusta tasa-arvosta ja 1325:stä annetaan nyt

myös paljon yleisemmin.

Suomen puolustusvoimat on pyrkinyt toimeenpanemaan päätöslauselma 1325:n toimintasuunnitelmassaan, koulutuksessaan, operaatioissaan ja henkilöstön lisäämisessä. Kriisinhallintatehtäviin lähtevät ovat saaneet koulutusta 1325:stä, paikallisen väestön kulttuurista ja toimintatavoista. Henkilöstön täytyy pyrkiä kunnioittamaan paikallista kulttuuria silloin kun nämä eivät ole ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeusperiaatteiden kanssa sekä edistämään tasa-arvoa ja ehkäisemään seksuaalista hyväksikäyttöä. Kuopion kriisinhallintakeskuksen koulutuksessa 1325 sisällytetään yhtenä kohtana koulutukseen. Koulutusta annetaan myös itse operaation aikana.

Toisaalta Terävän keskeneräinen tutkimus (2010) sukupuolikiusymysten käsittelystä suomalaisessa rauhanturvakoulutuksessa huomioi koulutuksen puutteet. Koulutus on edistynyt 2000-luvun aikana mutta naisten asemaa kriisitilanteissa käsitellään usein ainoastaan uhrina ja tästä syytetään paikallista kulttuuria. Terävän mielestä koulutuksessa ei myöskään huomioida vallan roolia; vallasta rauhanturvaajien ja paikallisväestön välillä, miesten ja naisten välillä sekä kouluttajien ja koulutettavien välillä. Pitkänen (2009) analysoi CMC:n sukupuolivaltavirtaistamista ja huomauttaa sen olevan rajallista. Tämä johtuu pitkälti siitä, että kriisinhallintakeskus keskittyy muuttamaan sukupuolijakaumaa henkilöstössään ja siviilikriisitehtävissä kasvattamalla naisten määrää, ei analysoimalla gender-näkökulmaa. Koulutuksessa painotetaan myös mahdollisia negatiivisia seurauksia ja riskejä, jos genderiä ei huomioida, esim. prostituution ja ihmiskaupan kasvu. Nämä ovat tietenkin todellisia uhkia mutta koulutusmotivaatio voi laskea, jos valtavirtaistamisen positiivisia seurauksia ei huomioida. Samoin koulutus ei aina suoraan yhdistä koulutettavan henkilöstön työtehtäviä gender-näkökulman sisällyttämiseen jolloin henkilöstö kentälle saapuessaan ei pysty implementoimaan oppimaansa teoriaa. (Pitkänen, 2009)

Ruotsin panostus naispuolisten rauhanturvaajien määrään voidaan huomioida positiivisessa valossa verrattuna muihin Pohjoismaihin. Ruotsin johtamaan MeS PRT:hen perustettiin gender-neuvonantaja vuonna 2008. Neuvonantajan tehtävänä on tunnistaa miten gender voidaan sisällyttää PRT:n jokapäiväiseen työhön. Hän pitää myös yhteyttä afgaaninaisiin ja MoWA:an sekä koordinoi eri naisjärjestöjen työtä. Neuvonantajan tehtäviin ei kuulu tasa-arvoisten mahdollisuuksien muodostaminen tai seksuaalihäirintävalitusten hoitaminen. Gender ”keskipisteitä” (focal points) on myös perustettu tukemaan neuvonantajan työtä. (Rosenskilde, 2009)

Sotilaiden koulutus on ensiarvoisen tärkeätä jos sotilaasta halutaan tehdä rauhan lähettiläs. Jos operaation halutaan onnistuvan, rauhanturvaajien täytyy olla hyvissä väleissä paikallisen väestön kanssa ja tämä vaati paikallisen kulttuurin ymmärtämistä. Galtungin ja Hveemin tutkimuksessa useimmat amerikkalaiset rauhanturvaajat oppivat kohdemaasta lukemalla lehtiä, katsomalla CNN:iä ja puhumalla toisten sotilaiden kanssa. Yhdysvallat kouluttaa myös muiden maiden rauhanturvaajia. Nigerianlaisia sotilaita haastateltiin saamansa amerikkalaisen koulutuksen jälkeen. He sanoivat, että he eivät olleet saaneet mitään koulutusta ihmisoikeuksista tai naisten oikeuksista mutta he tunsivat itsensä valmiiksi operaatioon. (Mazurana) Samantapaisesti Bangladesh, Pakistan, Intia ja Nepal lähettävät eniten rauhanturvaajia missioille. Kriitikot väittävät kuitenkin, että nämä maat eivät kouluta rauhanturvaajiaan riittävästi. (esim. Jett)

Toisaalta koulutuksen riskinä on, että genderistä tulee vain yksi lisäaihe koulutuksessa muiden aiheiden seassa ja että koulutuksen opettamia ideoita ei panna täytäntöön eikä toteuttamista monitoroida. Valtavirtaistaminen on käytännössä usein ainoastaan tarkoittanut gender-asiantuntijan sijoittamista missioon ja sitä, että pari lausetta naisista sisällytetään raportteihin. Syvempää analyysiä miehisyydestä, genderistä ja vallasta ei ole tehty. YK ei keskity siihen, miten isompi kuva ja koko olemassa oleva runko perustuu genderiin. Genderista tulee tämän takia ainoastaan instrumentti jonka kautta ratkotaan ongelmia, saavutetaan tavoitteita ja tehdään työ paremmin.

Olsson et al:n tutkimuksessa (2009) viiden PRT:n (Hollannin PRT Tarin Kowtissa, Italian PRT Heratissa, Uusi Seelannin PRT Bamymanissa, Norjan PRT Meymanehissa ja Ruotsin PRT Mazar-e-Sharifissa) tiedoista 1325:stä selvisi, että eri PRT:illä oli hyvin erilaiset tiedot sekä päätöslauselmasta että miesten ja naisten erilaisista turvallisuustarpeista ja riskeistä. PRT:t näkivät että 1325 olisi heille hyödyllinen päivittäisessä työssään esim. koska se lisäisi naispuolisia sotilaita

jonka kautta yhteyksiä paikallisväestöön voitaisiin kasvattaa, operaatioiden suunnittelun asiantuntijuus kasvaisi, tieto siitä miten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsiteltäisiin kasvaisi ja 'force protection' olisi tehokkaampaa. Myös Suomen Pääesikunta on huomionnut että 1325:n sisällyttäminen vaikuttaa sotilaallisen operaation vaikuttavuuteen ja tehokkuuteen. Olsson et al huomioivat että johtajuus ja asiantuntijuus ovat keskeisiä tekijöitä päätöslauseelman täydelliseksi integroimiseksi.

Tämänhetkiset normit sukupuolista, rauhanturvaajien puutteellinen koulutus genderista ja kulttuurista sekä naispuolisten rauhanturvaajien vähäinen määrä voi vaikuttaa negatiivisesti epävakaiden yhteisöjen suhteiden toipumiseen, paikallisväestön näkemyksiin YK:sta sekä rauhanrakentamisen menestymiseen. Huono käytös voi johtaa jännittyneisyyteen rauhanturvaajien ja paikallisväestön välillä sekä miesten ja naisten välillä yhteiskunnassa. Afganistanissa palvelleen suomalaisen rauhanturvaaja Elli Flenin mukaan paikalliset miehet kokivat "vieraan ulkomaalaisen sotilasjoukkueen" läsnäolon ja jatkuvan puheen "naisten vapauttamisesta riisumalla heidät burkhista" uhkaaviksi. Vahvimman esimerkin sukupuolen merkityksestä rauhanturvaoperaatioiden menestyksellisyyteen muodostaa UNTAC Kambodzassa (1992-1995) jonka jäsenet eivät noudattaneet rauhanturvaajien käyttäytymisnormeja (Code of Conduct). Normi kehottaa rauhanturvaajia olemaan "hyväksikäyttämättä tai pahoinpitelemättä seksuaalisesti, fyysisesti tai psykologisesti paikallista väestöä tai YK:n henkilöstöä, varsinkaan naisia ja lapsia." UNTAC:n toimintaa tutkineen YK:n raportin mukaan "joillakin yksilöillä UNTAC:n henkilöstöstä on yhteys khmernaisiin ainoastaan prosituution kautta ja näin tendenssi on syntynyt että he kohtelevat kaikkia naisia ostettavina. Ongelma ei ole ainoastaan khmernaisten ja UNTAC:n miespuolisen henkilöstön välillä, mutta on yleinen ongelma. Naispuolinen UNTAC:n henkilöstö on myös kertonut seksuaalisesta häirinnästä. Ongelma ei ole pieni." (Arnvig siteerattu Whitworthissa).

Armeijat ovat hyvin miehisiä työpaikkoja ja ympäristöjä. Alvesson ja Billing ovat tutkineet miten genderiä käytetään miesvaltaisissa työympäristöissä; naisista puhutaan usein seksuaalisin termein, miehet todistavat fyysistä staminää ja sivuuttavat sääntöjä. Tämän johdosta puolet Hollannin armeijan naispuolisista sotilaista on kokenut sukupuolista häirintää työpaikallaan. Tämä voi johtaa siihen että naisia hakeutuu vähemmän armeijaan töihin, huonoon työympäristöön sekä siihen, että rauhanturvaoperaatioissa on vähemmän naisia.

Vuonna 2008 maailmassa oli 38 500 rauhanturvaaja joista naiset muodostivat ainoastaan 25% yleisesikunnasta, 15% kenttähenkilöstöstä, 26% paikallisesti paikatuista väestöstä, 4% siviilipoliisista ja ainoastaan 2,6% sotilashenkilöstöstä. (Mazurana) Naiset ovat myös hyvin aliedustettuja DPKO:n korkeimmissa viroissa. (Hudson). Operaatioihin joihin Pohjoismaat, Yhdysvallat, Kanada, Ranska tai Australia osallistuvat, on yleensä enemmän naisia mukana. Mutta myös nämä kontribuutiot ovat hyvin alhaisia. Naisten prosentuaalinen osuus Suomen kriisinhallintasotilaista on häviävän pieni (noin 1%) varsinkin verrattuna Ruotsin henkilöstöön jossa naiset muodostavat noin 11%. (Brola, 2010; Rosenskilde, 2010) Enemmän naisia löytyy siviilikriisinhallinnan puolelta. Vuosina 2003-2004 naiset muodostivat 14% kaikista Suomen sekondeeraamista asiantuntijoista ja toukokuussa tämä oli noussut 27%:iin. Tavoite on 40% naisia. Noin puolet asiantuntijoista työskentelee poliisintehtävissä. Rajanvalvontatehtävissä naisia on ainoastaan pari prosenttia. (Pitkänen, 2009) Naiset muodostavat 11% ISAF:n henkilökunnasta Afganistanissa. (NATO, 2010)

Naisia löytyy tavallisesti enemmän niiltä missiolta missä mandaatti on laajempi ja siviilikomponentti on vahva. On positiivista että PLM järjestää tänä vuonna naisille suunnatun rekrytointikampanjan kriisinhallintatehtäviin. Mutta EU ja Suomi keskittyvät missioissaan tietyille alueille (esim. poliisi, rajavalvonta, vaalit) joissa myös Suomessa on hyvin vino sukupuolijakauma joten tällöin naisten hakeutumista näille aloille pitäisi vaikuttaa jo aikaisessa vaiheessa Suomessa.

Toisaalta ongelma ei ratkea ainoastaan tällä tavalla koska sotilaallisen kriisinhallinnan sukupuolijakaumaa on haasteellista korottaa, jos naispuolisten varusmiesten määrä ei kasva. Naiset muodostavat vähemmistön kaikissa kansallisissa armeijoissa. Kanadan armeijassa 15% on naisia, Iso-Britannian ja Ranskan armeijoissa noin 7-9%. Suomessa armeijan käy noin 500 naista vuodessa. (Puolustusvoimat, 2010) Verrattuna Ruotsiin, Suomi ei markkinoi

varusmiespalvelusta erikseen naisille. Useimmissa armeijoissa naiset ovat myös alimmissa asemissa. Hollannissa 66% naisista pysyvät alimmassa arvossa; miesten luku on 35%. (Bosch et al) Toisaalta Suomessa vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneista naisista noin 60% saa johtajakoulutuksen, miehistä vajaa kolmannes. (Puolustusvoimat, 2010)

Naisten vähäinen osuus kriisinhallintatehtävissä johtuu myös Ignatieffin sanoin ”myrkyllisestä testosteronista.” Akateemikot ja kv-yhteisö näkevät ja kohtelevat naisia usein haavoittuvaisina, heikkona, passiivisina ja suojauksen tarpeessa. Miehet sitä vastoin nähdään aktiivisina, produktiivisina, vahvoina ja kekseliäinä toimijoina jotka suojelevat naisia. Ideat maskuliinisuudesta ja naisellisuudesta ovat erityisen vahvoja sodissa, armeijoissa ja armeijakoulutuksessa. Asepalvelus edustaa monissa kulttuureissa yhtä yksi miehisyyden vahvimmista puolista. Kansalliset armeijat ovat kouluttaneet omat rauhanturvaajansa ja he ovat useimmiten miehiä. Koulutus vaikuttaa suoraan myös rauhanturvaajien käytökseen. Enloen mukaan seksuaalisuus ja militaristinen miehisuus on rakennettu yhdessä. Sotilaiden saama koulutus sekä se, että naisia on niin vähän armeijassa, vaikuttaa myös tähän. Seksuaalinen väkivalta ja prostituoitujen käyttö nähdään usein hyväksyttävänä tapana armeijassa ja sitä käytetään tapana vihkiä ja kiinnittää henkilö uuteen ryhmäänsä, armeijaan.

Naispuolisten rauhanturvaajien läsnäolo on tärkeä koska naiset usein vaikuttavat operaatioihin positiivisesti. (DPKO, 2000) Rauhanturvamissiot joissa on ollut enemmän naisia (yli 35%) ovat usein olleet myös menestyksekkäämpiä, esimerkkinä MINUGUA. Menestyksekkäänä operaationa voidaan pitää missiota joissa mandaatti täytettiin, paikallisväestö hyväksyi rauhanturvaajien toiminnan ja missio kontribuioi rauhanrakentamiseen. Jos naisia ei ole läsnä kv-joukoissa paikalliselle väestölle ei aseteta hyvää esimerkkiä tasa-arvosta ja ponnistelut vaikuttavat jopa tekopyhiltä. Kambodšalainen nainen sanoi UNTAC:sta että ”me yritämme sisällyttää naisia kaikkiin hallituksen tahoihin ja meitä vastustetaan...Viittaamme YK:hon saadaksemme tukea argumenteillemme...Mutta UNTAC:ssa ei ollut naisia korkeissa viroissa. Miksi paikalliset miehet antaisivat pois korkeat virkansa naisille, jos YK tuli tänne eikä itsekään tehnyt niin?” (Whitworth) Naisten läsnäolo myös korottaa ja usein parantaa miespuolisten rauhanturvaajien käytöstä ja tekee missiosta vähemmän maskuliinisen ja militarisoituneen. Jos miespuoliset sotilaat ovat tottuneita työskentelemään naisten kanssa armeijassa, on myös suurempi mahdollisuus että he kunnioittavat ja työskentelevät paikallisten naisten kanssa. YK:n UNTAC raportin mukaan ”vanhempien naisten läsnäolo mainitaan tärkeänä parannuskeinona ’mission vanhemman johtoportaan harjoittamalle johtamistavalle, joka perustuu machoiluun, miesten välisten suhteiden vahvistamiseen ja rankkaan alkoholinkulutukseen ja joka luontaisesti sulkee naiset ulkopuolelle.” (DPKO, 2000)

Paikallisväestö voi myös kokea helpommaksi lähestyä naispuolisia rauhanturvaajia. Afganistanissa naispuoliset sotilaat ovat ainoat jotka voivat suoraan olla yhteydessä paikallisiin naisiin. Suomalainen rauhanturvaaja Elli Flen on kertonut kokemuksistaan Afganistanissa. Hän huomasi konkreettisesti tasolla miten afgaaninaiset tarttuivat tilaisuuteen puhua naispuolisen rauhanturvaajan kanssa. Samoin italialaisten johtama PRT Herat vastasi paikallisten valituksiin siitä, että sotilaat näkivät sisään perheiden koteihin, laittamalla naispuolisia sotilaita vahtimaan näitä alueita. Näin välttyttiin potentiaalisen tilanteen kehittyminen jossa paikallisten mielipiteet sotilaita vastaan olisivat huonontuneet. Rosenskilde, ruotsalainen gender-neuvonantaja PRT MeS:ssä, uskoo että paikallisväestö näkee naispuoliset sotilaat sukupuolettomina olentoina. He herättävät uskomatonta mielenkiintoa sekä uteliaisuutta.

Voidaan myös kyseenalaistaa jos sotilaat ovat parhaat rauhanturvaajat. Kylmän sodan päättymisen jälkeen sotilaat ovat saaneet kasvavan määrän humanitaarisia tehtäviä ja jotkin maat (esim. Hollanti, Pohjoismaat) ovat myös löytäneet rauhanturvaamisesta uuden identiteetin kansallisille armeijoilleen sekä kansallisille identiteeteille. Operaatioiden kehittyessä myös sotilaiden rooli ja tehtävät ovat kasvaneet. Kuitenkin rauhanturvaajan ja kansallisen armeijan sotilaan työnkuvauksen välillä on ero. Perinteiseen sotaan verrattuna rauhanturvaajat eivät ole valloittajia, heidän taistelusaantönsä ovat läpinäkyviä, heillä ei aina ole selvää vihollista, konfliktin lieventämistä ja yhteistyötä painotetaan taistelun ja tappamisen sijaan, sotilaat voivat käyttää voimaa ainoastaan itsepuolustukseen ja määräyskomennot tulevat eri instansseilta. Rauhanturvaoperaatioissa ei myöskään aina ole selvää aikataulua tai tavoitteita. Whitworthin mukaan sotilaiden käyttö rauhanturvaoperaatioissa on paradoksi koska he ovat koulutettuja

väkivallan käytössä kun taas rauhanturvaoperaatiot painottavat epäsotilaallisia taitoja. Rauhanturvaajan kuuluu olla hyväntahtoinen, epäitsekäs, neutraali ja pystyä konfliktin resoluutioon kaikissa kulttuureissa. Kuitenkin sotilaat ovat myös tällä hetkellä ainoat henkilöt jotka pystyvät täyttämään mandaattien luomien suuren määrän tehtäviä. Dag Hammarskjöld ilmaisi dilemman osuvasti huomauttaessaan että ”rauhanturvaaminen ei ole työ sotilaille, mutta ainoastaan sotilas pystyy tekemään sen.”

7.2 EU

Sukupuoli muodostaa yhden EU:n Afganistan-maastrategian (2007-2013) läpileikkaavan teeman. Naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen on myös osa EU:n Afganistan-toimintaohjelmaa. EU:lla on ihmisoikeus- ja tasa-arvotyöryhmä Afganistanissa. Suomi on vuodesta 2004 lähtien lähettänyt EU:n erityisedustajan toimistoon (EUSR, European Union Special Representative) ihmisoikeusasiantuntijan sekä sekondeerannut EUPOL:iin tasa-arvo neuvonantajan.

Suomi osallistuu myös EU:n poliisioperaatioon EUPOL:iin (EU Police Mission in Afghanistan). Kesällä 2009 aloitettu toiminta kattaa rikostutinnan, sisäministeriön mentoroinnin, poliisi-, ja rikostutkintakoulutuksen, poliisitoiminnan linkit laajempaan oikeusvaltiosektoriin, rajakysymykset ja yleiset poliisiasiat sekä korruption vastaisen taistelun.

Afganistanissa on 78 500 poliisia, tosin YK laskelmoi luvun olevan lähempänä 57 000. Naispuolisia poliiseja on noin 1000. (NATO, 2010) Osa näistä 166 työskentelee FRU:ssa.¹ Hallituksen tavoitteena on korottaa naispuolisten poliisien määrää 6000:een vuoteen 2014 mennessä. Poliisiyhteisö on perinteisesti hyvin miespuolinen, niin kuin armeija, ja sukupuolista syrjintää esiintyy laajasti. Naiset eivät liity poliisiin monista eri syistä. Syrjintä ja uhkailu ovat hyvin yleisiä ja naispuoliset poliisit saavat tappouhkauksia. Naisten vanhemmat/perhe eivät aina pidä poliisintyötä kunniallisena ja turvallisena työnä naiselle. Tämä johtuu turvallisuustilanteesta (poliiseilla on korkeampi onnettomuus- ja kuolinaste kuin armeijalla), kansalaisten yleiskuvasta ANP:stä sekä siitä, että yhteiskunta ei koe että naisen pitäisi liikkua yksin. Lastenhoitoon liittyvät ongelmat ja kuljetuskysymykset estävät myös naisten liittymisen poliisiin.

Haastattelemani EUPOL:in Rule of Law-neuvonantaja kertoi Balkin maakunnassa työskentelevien naispuolisten poliisien ammatillisten ylennysmahdollisuuksien olevan vähäiset; jotkut naiset ovat työskennelleet poliisissa 10 vuotta ilman ylennystä. Naiset kertoivat hänelle pettymyksestään; monet lähtivät poliisista myös heti liittymisensä jälkeen. Naisille annetaan ainoastaan päivävuoroja, heillä ei ole aseita ja heitä ei rohkaista urheilemaan, koska naisten urheilua ei pidetä säädyllisenä. Miespuolisille poliiseille annetaan työvaatteet mutta naiset joutuvat itse ostamaan työpukunsa joka maksaa noin 50 USD. Poliisiin kuukausipalkka on 170 USD joten virka-asun osto on kallis investointi. Naispoliisit kokevat, että heidät suljetaan työyhteisön ulkopuolelle ja että miespuolinen johto ei tue heitä. Neuvonantajan mukaan hienoista kehitystä voidaan havaita joissakin suurissa kaupungeissa kuten Kabulissa ja Mazar-e-Sharifissa, jotka ovat hieman avomielisempiä naisten työssäkäyntiä kohtaan.

Neuvonantajan mielestä naispuolisten poliisien kannalta olisi tärkeää kehittää poliisilaitosten ilmapiiriä naisia kannustavaksi ja puuttua diskriminaatioon vahvalla kädellä. Rekrytointikampanjoiden lisäksi pitäisi kehittää naisten ammatillisia mahdollisuuksia ja työssä etenemistä. Rekrytointikampanjat voivat epäonnistua, jos naiset eivät viihdy poliisissa vaan jäävät mieluummin kotiin tai vaihtavat työtä. Tärkeää olisi myös panostaa riittäviä resursseja poliisien lukutaidon kehittämiseen ja sitä kautta lisätä ammattiosaamista poliisissa. Joidenkin tutkimusten mukaan poliisien lukutaidottomuus on lähes 70%.

¹ FRU on ns. Family Response Unit joka perustettiin vastaamaan naisista, kun he hakevat apua poliisilaitokselta. Tähän asti naiset ovat usein valittaneet huonosta kohtelusta. FRU:ssa on ainoastaan naispuolisia työntekijöitä. Yksiköiden toiminta ei ole kuitenkaan onnistunut täydellisesti. Ongelmia on ilmennyt yksiköiden täytäntöönpanemisessa, rekrytoinnissa, koulutuksessa ja tiloissa.

Neuvonantajien mukaan EUPOL:illa on tapahtunut paljon kehitystä viimeisen reilun puolen vuoden aikana koskien tasa-arvoasioiden huomioimista koulutuksessa, mentoroinnissa ja projektien suunnittelussa. Aikaisemmin gender-kysymykset olivat melko irrallinen osa poliisipilarista, mutta enenevässä määrin EUPOL pyrkii integroimaan gender- ja ihmisoikeusnäkökulman poliisiprojekteihin. Esimerkiksi Kabulissa kehitetty Kabul City Police Project, joka replikoidaan myös muissa kaupungeissa Afganistanissa kuten Mazar-e-Sharifissa (Mazar City Police Project), huomioi projektisuunnitelmassaan gender- ja ihmisoikeuskysymykset integroimalla ne kautta projektin. Tässä vaiheessa jää vielä nähtäväksi kuinka suunnitelmat toteutuvat käytännössä.

EUPOL tukee Afganistanin sisäministeriötä naispoliisien kouluttamisessa ja tasa-arvo näkökulman sisällyttämisessä poliisien rekrytointiin, kouluttamiseen ja toimintaan. EUPOL HQ:lla on ihmisoikeus – ja tasa-arvo yksikkö joka kehittää koulutusohjelmia tasa-arvosta ja rikosoikeudellisista tutkintatavoista jotka huomioivat naisten oikeudet. Konkreettisella tavalla EUPOL on ollut tukemassa naispoliiseille suunnatun Helpline perustamista sisäministeriön alaisuuteen. Helplineen voivat soittaa kaikki sisäministeriön ja poliisin palveluksessa työskentelevät naiset, jotka ovat saaneet uhkauksia työnsä puolesta tai kokeneet häirintää työpaikalla. Naispoliiseille järjestetään myös turvallisuus- ja ammutkursseja. Mazar-e-Sharifissa EUPOL on perustanut provinssi-tason työryhmän tarkastelemaan naispoliisien statusta ja tilannetta sekä kehittämään gender-strategiaa poliisille sisäministeriön linjausten mukaisesti. Tarkoituksena on kevään aikana luoda toimintasuunnitelma tasa-arvon edistämiseksi poliisilaitoksissa Balkhin provinssissa. Työryhmä koostuu kuudesta Afganistanin poliisin edustajasta ja kahdesta EUPOL:n edustajasta. Työryhmässä on puolet naisia ja puolet miehiä. On tärkeää saada miehet mukaan tasa-arvon edistämiseen tähtäävään työhön, sillä he ovat päättävässä asemassa poliisissa.

Neuvonantajien mukaan ongelmana on naispoliisien vähäisyys missiolla sekä riittämätön koulutus EUPOL:n miespuoliselle henkilöstölle tasa-arvokysymyksistä. Kansainväliset naispoliisit antaisivat hyvän esimerkin Afganistanin poliisilaitokselle.

7.4 Pohjoismaat

Pohjoismaat painottavat naisten oikeuksien edistämistä Afganistanissa. Naiset pitää sisällyttää sosiaaliseen, taloudelliseen ja poliittiseen elämään, heidän turvallisuutensa ja pääsy koulutukseen ja terveydenhuoltoon pitää taata ja heidät täytyy sisällyttää tuleviin re-integraatio- ja sovintoprosesseihin.

Afganistanin suurlähettiläs Pohjoismaihin Manizha Bakhtari toivoo afgaaninaisten ja pohjoismaalaisten naisten ja naisverkostojen välisten yhteyksien tiivistyvän. Bakhtari haluaa myös edistää afgaaninaisten koulutautumismahdollisuuksia Pohjoismaissa.

Ruotsi panostaa vahvasti Afganistaniin humanitaarisen avun, jälleenrakennustuen ja poliittisen rauhanprosessin tuen kautta. Näin halutaan edesauttaa Afganistanin vakauttamista, demokratisointia ja jälleenrakennusta. Afganistan on kauan ollut yksi Ruotsin avun pääsaajista Aasiassa. Vuonna 2008 Ruotsi antoi Afganistanille yhteensä yli 450 milj. kruunua. Tuen suunnitellaan kasvavan tulevien vuosien aikana. Ruotsalainen kehitysapu kohdennetaan YK-järjestelmän, yksittäisten järjestöjen ja multi-rahoitusmekanismien kautta. Tärkeimmät tavoitteet avussa on vähentää köyhyyttä ja vahvistaa demokratiaa sekä ihmisoikeuksia, ml. naisten asemaa yhteiskunnassa. Rauha nähdään ratkaisevana edellytyksenä tavoitteiden saavuttamiseksi. Ruotsi on osallistunut ISAF:n vuodesta 2002. Tällä hetkellä Ruotsilla on noin 500 henk. Vuodesta 2006 Ruotsi on johtanut alueellista yksikköä Mazar-e-Sharifissa. Henkilöstömäärän suunnitellaan kasvavan tulevien vuosien aikana. Ruotsi tukee myös EUPOL:ia.

Käytännön tasolla tuki suunnataan muun muassa koulutukseen (erityisesti tyttöjen), valtiollisten instituutioiden vahvistamiseen, infrastruktuurin (varsinkin teiden) rakentamiseen, miinanraivaukseen sekä ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Naisten asemaa edistävinä hankkeina voidaan pitää erityisesti Ruotsin maksamaa tukea Unifemille ja Sidalle. Sida tukee naisten

turvakoteja Women for Afghan Women:n kautta. Ruotsalaisen Afganistankomitean, SAK:n ja Unicefin kautta tuetaan tyttöjen koulunkäyntiä sekä naisten mikroluottohankkeita.

Norja on tukenut Afganistania jo vuosikymmenten ajan. Tällä hetkellä Norjan kontribuutio on noin 120 milj. USD vuodessa ja Afganistan on Norjan toiseksi suurin kehitysavun vastaanottajamaa. Norjalla on noin 500 rauhanturvaaja ISAF:ssa PRT Faryabissa. Noin 20% Norjan kokonaistuesta kanavoidaan Faryabiin. Norja on yksi ARTF:n päälahjoittajista ja maa tukee myös vahvasti EUPOL:ia. Norjan apu kohdentuu hyvän hallinnon kasvattamiseen, koulutukseen ja maaseudun kehitykseen. Maa tukee myös sukupuolivaltavirtaistamista ja humanitaarista avustusta.

Tanskan kehitysyhteistyöapu on vuositasolla noin 80 USD milj. Tanskan tavoitteet Afganistanissa ovat lisääntynyt turvallisuus ja vakauttaminen, valtionrakennus, ihmisoikeudet, koulutus ja elinolosuhteiden kohdentaminen. Läpileikkaavia teemoja ovat naisten oikeudet, hyvä hallinto ja huumeiden vastainen taistelu. Tanskalla on 750 sotilasta Helmlandissa. Tanska tukee vahvasti Afganistanin opetusministeriötä sekä naisten turvataloja ja naisten pääsyä oikeudelliseen apuun.

8.0 SUOMEN TOIMET NAISTEN ASEMAN EDISTÄMISEKSI

Suomen Afganistan toimintaohjelman mukaan ”Suomen toiminnan tavoitteena Afganistanissa on toimia kansainvälisen yhteisön vastuullisena jäsenenä ja tukea pitkäjänteisesti maan vakauttamista sekä poliittista, taloudellista ja sosiaalista kehitystä.” Demokratia, hyvä hallinto ja oikeusvaltiokehityksen edistäminen, ihmisoikeudet sekä naisten ja lasten aseman parantaminen muodostavat läpileikkaavat teemat.

Suomi tukee Afganistania kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun, poliittisten sitoumusten ja kriisinhallinnan kautta. Suomi on toimittanut humanitaarista apua Afganistaniin vuodesta 1990 YK-järjestelmän ja kansalaisjärjestöjen kautta. Vahvana avun kohteena ovat olleet varsinkin naiset ja lapset sekä pakolaiset. Suomi on YK:n vuosituhattulistuksen mukaisesti sitoutunut sukupuolten tasa-arvon edistämiseen ja naisten aseman parantamiseen kehitysyhteistyössään.

Tässä osiossa esitetään Suomen kehitysyhteistyö Afganistanissa kahdenvälisen hankkeiden, PRT-hankkeiden, PYM-hankkeiden ja kansalaisjärjestöhankkeiden kautta. Suomen poliittisista sitoumuksista ja kriisinhallinnasta keskustellaan osiossa 7.0 osana kansainvälisen yhteisön toimintaa. Joillakin toiminnoilla (esim. tuki Afganistanin poliisin kehittämiseksi) on synergioita sekä kriisinhallinnan että kehitysyhteistyön puolella. Poliisin kehittämisestä keskustellaan EU:n osion alla.

8.1 Kahdenväliset hankkeet

8.1.1 Afganistanin jälleenrakennusrahoitus: NSP ja MISFA

Suomi tukee Maailmanpankin hallinnoimaa Afganistanin jälleenrakennusrahoitusta ARTF:ää. Vuosien 2002-2010 välillä tukea on maksettu yht. 21,9 milj. euroa. Vuonna 2009 Suomi maksoi 6,4 milj. euroa. Tuella avustetaan Afganistanin hallituksen kansallisia ohjelmia. ARTF:n pääasiallinen tavoite on osallistava kehitys ja hyvä hallinto. Jälleenrakennusrahoitus painottaa afgaaniomistajuutta kehityksessä ja valtionrakennusprosesseissa. Rahoitus edesauttaa myös koordinoitua lahjoittajien välillä.

Suomi tukee ARTF:n kautta myös paikallistason kehitys- ja demokratiahanketta (NSP) sekä mikroluottohanketta (MISFA).

NSP:n (Afghan National Solidarity Programme) tavoitteena on kehittää afganistanilaisten yhteisöjen omistajuutta eri kehitysprojekteissa sekä vahvistaa hallintointia yhteisötasolla. Kyllissä valitaan ns. Community Development Councils (yhteisön kehitysneuvosto) jotka keskusteltuaan saavuttavat yksimielisyyden siitä, mitä alueita yhteisö haluaa kehittää ja mihin avunantajien rahat kanavoidaan. Afganistanin hallitus vastaa päärahoituksesta, kansalaisjärjestöt toteuttavat hankkeen käytännössä ja kansainvälinen yritys hallinnoi sekä valvoo ohjelmaa.

Naisilla on myös rooli kehitysneuvostoissa. Heinäkuusta 2009 lähtien 21 912 yhteisössä on valittu neuvostot. Noin 79% hankkeista perustuvat infrastruktuurin rakentamiseen, vedenjakelun järjestämiseen ja sanitaatioon, teiden rakentamiseen, kasteluun ja kylien sähköistämiseen. Afganistanin apulaismaaseutukehitysministeri Rahimin mukaan NSP-hanke on onnistunut hyvin, koska sillä on saatu paikallisten asukkaiden sydämet keskushallituksen puolelle ja se on vahvistanut afgaaniomistajuutta. Rahimin väitettä tukee mm. se, että talibanit eivät ole hyökänneet hankkeita vastaan.

ARTF rahoittaa myös Microfinance Investment Support Facility for Afghanistania (MISFA) joka koordinoi yhteistyökumppaneiden mikroluottohankkeita sekä antaa mikroluottoja afgaaneille. 60%

vastaanottajista on naisia (yht. 267 000 henk.). Mikroluotot edistävät naisten taloudellista itsenäisyyttä sekä vapautta. Laaja-mittaiset mikroluotto-ohjelmat aloitettiin Afganistanissa 2003 MISFA:n kautta. Sektori kasvoi vahvasti vuosien 2006-2008 välillä. Kehityksen takana oli ajatus siitä, että varsinkin maaseuduilla asuvilla afgaaneilla ei ollut pääsyä luottoon ja tämän asian helpottaminen myötävaikuttaisi maan rakentamiseen ja kehitykseen. MISFA:n käyttämät yhteistyökumppanit työllistävät 4 539 henkilöä joista naiset muodostavat 38% ja yksittäinen pienluotto luo keskimäärin 1,5 uutta työpaikkaa Afganistanissa. Suurin osa naispuolisista luotonsaajista perustaa uusia pienyrityksiä ja naiset astuvat ensimmäistä kertaa elämässään työelämään. Keskimääräisen lainan suuruus on 309 USD. AREU:n tutkimuksessa (2010) mikroluotoista haastateltavat kertoivat käyttävänsä luottoa perustarpeisiin sekä liiketoimintaan. Luottoa jaettiin epävirallisen kanavien kautta (naapurien, sukulaisten, kyläläisten, kauppiaiden) ja se muodosti keskeisen turvaverkoston.

AREU:n tutkimus kritisoi sitä, että luoton antamista ei harkita yhtenä sekvenssinä holistisessa lähestymistavassa kehitykseen ja että toimintaa ei koordinoita tarpeeksi muiden toimijoiden kanssa. Luoton antamista ei esim. yhdistetä riittävästi analyysiin infrastruktuurin olemassaolosta. Mikroluotto ei voi yksinään edistää maaseudun elinkeinoja tai tulojen kasvua. Mikroluoton kasvua maaseudulla täytyy tukea kokonaisvaltaisen lähestymistavan kautta joka sisältää esim. laajemman taloudellisen kehityksensä. Muuten mikroluotot ainoastaan auttavat asiakkaita väliaikaisesti.

Ongelmia ilmenee esim. lainojen takaisinmaksuissa. ARTF:n mukaan 95% lainan saajista maksavat takaisin lainansa. AREU suhtautuu kriittisemmin lukuun ja huomioi takaisinmaksun takana piilevän kehityksen. AREU:n haastatteluissa ihmiset kertoivat, että he halusivat maksaa takaisin lainansa sosiaalisten ja taloudellisten syiden takia; he eivät halunneet maksaa sakkoja tai kohdata kylän häpeää. Näiden asioiden välttely johti kuitenkin joissain äärimmäisissä tapauksissa siihen, että lainanottajat esim. myivät tyttärensä. Jotkin strategiat myös vaikuttivat negatiivisesti elinkeinojen turvallisuuteen. Asiakkaat lainasivat epävirallisista lähteistä (jonka kautta velka kasvoi), myivät omaisuuttaan tai pitivät osan lainasta lainan takaisin maksua varten. Nämä strategiat ja niiden vaikutukset eivät tue asiakkaan kestävästä taloudesta, vaikkakin takaisinmaksun määrä osoittaa mikroluottoinstituutioiden menestymiseen.

Käytännön tasolla naisten pääsyssä luottoon ilmeni myös ongelmia. Luoton myönnön laajuuden takia instituutiot rajoittavat investointejaan tuodessaan ohjelmiaan yhteisöille. Tutkimuksessa ilmeni, että instituutiot tutustuvat uuteen kylään ja kertovat ohjelmasta paikallisten kylänjohtajien kautta. He luottavat siihen että tieto siirtyy eteenpäin. Kokouksia järjestetään myös moskeijoissa. Tämä on kuitenkin hyvin mieskeskeinen tapa jakaa tietoa ja ei sisällä kaikkia mahdollisesti asiasta kiinnostuneita henkilöitä. Jotkin instituutiot lähestyvät myös naisia suoraan; tällöin tapaamiset usein järjestetään naisten kotona. Ongelmallista on myös, että vaikka tieto mikroluotoista tulee kylään, itse lainan otto usein sisältää matkan tekoa. Esimerkiksi Bamyaniassa tietoa ohjelmista jaettiin kylissä mutta lainanottajien täytyi matkustaa Bamyaniin keskustuomistoon lainan saamista varten. Mazarissa oli myös toimisto joihin mahdollisten lainanottajien täytyi tulla epävirallisiin kokouksiin, avatakseen tili ja saadakseen ja maksaakseen takaisin lainansa. Tämä muodosti esteen naisille sekä köyhille miehille.

Kelpoisuusstandardit muodostivat myös esteen luotonsaajille. Mikroluottoinstituutioiden täytyy toisten pankkien tavoin hoitaa mahdollinen altistuminen huonoille luottoriskeille, mutta heidän täytyy myös varmistaa, että riskin käsittelymekanismit eivät ole liian tiukkoja niin että jotkut asiakkaat eivät karsiudu tämän takia. AREU:n tutkimat mikroluottoinstituutiot luottivat kaikki sosiaaliseen lainatakaukseen käyttämällä ryhmälainoja. Kylän vanhimpien tai shuran hyväksyntää, omaisuustodistuksia ja henkilökohtaisia takuunantajia käytettiin myös. Nämä kuitenkin voivat jättää naiset ulkopuolelle. Naiset saivat helpoimmin sosiaalisen lainatakauksen ns. solidaarisuusryhmien kautta. Näiden ryhmien jäsenet toimivat takuunantajina toisilleen.

8.1.2 Miinanraivaus

Afganistan on yksi maailman tiheimmin miinoitetuista maista ja yli 4 milj. afgaania asuu miinoitetuilla alueilla. Noin 40 afgaania loukkaantuu tai kuolee miinojen takia kuukausittain (UNAMA, 2010) ja puolet miinoissa loukkaantuneista on alle 18-vuotiaita ja 90% on miehiä tai

poikia. (MoWA, 2008) Ottawan maamiinoja käsittelevän sopimuksen mukaan Afganistanin täytyy olla vapaa miinoista ja räjähtämättömästä materiaalista vuoteen 2013 mennessä. Afghanistan Compact on myös asettanut rajan; 70% miinoitetusta maasta pitäisi olla puhdistettu vuoteen 2011 mennessä.

Suomi tukee sekä UNMAS:n että HALO Trustin miinanraivaustoimintaa. HALOn työ keskittyy Pohjois- ja Keski- Afganistanin maakuntiin. Tavoitteena on tukea maan hallitusta ja kansalaisia muun muassa mahdollistamalla maa-alueiden ja infrastruktuurin ottaminen uudelleen käyttöön.

Halolla on yli 20 vuoden kokemus miinanraivaustyöstä Afganistanissa. Tällä hetkellä maassa toimii yli 160 miinanraivaustiimiä. Vuosien 1988 ja 2008 välillä Halo on tuhonnut yli 692 000 miinaa ja 45,4 milj. luotia.

Järjestö painottaa yhteistyötä paikallishallinnon ja paikallisten asukkaiden kanssa kaikista etnisistä ryhmistä. Tällä hetkellä Halo työllistää 3 500 afgaania; Suomen tuki maksaa 265 henkilön palkan. Halo kouluttaa palkkaamansa henkilökunnan miinanraivaustyöhön. Suurimmalla osalla työntekijöistä ei ole sotilastaustaa ja työ tehdään usein käsin ilman koneita. Paikallisen henkilökunnan palkkaaminen antaa palkan perheille sekä mahdollisuuden tehdä laillista työtä esim. kapinallisiin liittymiseen sijaan. Järjestö pyrkii myös työllistämään naisia.

Miinanraivaus vaikuttaa suoraan naisten asemaan ja sukupuoli täytyy huomioida miinojen raivauksessa, uhrien avustuksessa ja miinatietoisuuden levittämisessä. YK:n yleiskokouksen päätöslauselma ”avustus miinatoiminnassa” (2000) mukaan, sukupuolen huomioiminen on hyvin tärkeää. Päätöslauselman mukaan sukupuoli täytyy huomioida paikallisväestön tiedottamisessa ja koulutuksessa miinojen riskeistä sekä kuntoutuksessa. UNMAS:n miinanraivaustoiminnassa ’gender’ muodostaa läpileikkaavan teeman.

Naisilla ja miehillä on eri työtehtävät ja vastuut. Tämän takia miinat myös vaikuttavat miehiin ja naisiin eri tavoin. Miesten ja poikien arvioidaan muodostavan suurin osa miinauhreista koska miehet ja pojat liikkuvat enemmän kotien ulkopuolella. Toisaalta naiset ovat usein vastuussa kotitöistä sekä miinoissa loukkaantuneiden perheenjäsenten hoidosta. Naisilla on usein myös heikompi pääsy terveyspalveluihin, joten jos he loukkaantuvat miinaräjähdyksessä heidän selviytymisensä ja tervehtymismahdollisuutensa ovat heikompia kuin miesten. (Wickford et al, 2008) Vammaisilla naisilla on myös heikompi mahdollisuus mennä naimisiin tai, jos he jo ovat naimisissa, heidän miehensä voi jättää heidät tai ottaa lisävaimon. Loukkaantuneella naisella on myös vaikeampaa hoitaa lapsiaan ja saada rahaa tai työskennellä. Heihin kiinnittyy usein sosiaalinen stigma.

Wickford et al:n tutkimuksessa psykoterapian muodoista Afganistanissa käy ilmi, että monelle psykoterapiaa tarvitsevalle naispotilaalle kuljetus muodosti ison ongelman, jos he asuivat kaukana klinikasta tai sairaalasta ja monet tunsivat myös että he eivät voineet jättää vastuuta kodistaan lähteäkseen hoitoon. Naispuoliset terapeutit, jotka hoitavat naispuolisia potilaita, sanoivat myös että heillä oli vaikeampaa kuin miespuolisilla kollegoillaan matkustaa potilaidensa kotiin tai koulutukseen. Naispuolisten potilaiden hoitoon vaikutti myös säädyllisyysäännöt joiden mukaan naispuoliset potilaat eivät poistaneet vaatteitaan. (Toisaalta miehet eivät myöskään saaneet poistaa housujaan). (Wickford et al, 2008)

8.1.3 Maakuntien huumekontrollin vahvistaminen

Suomen maakuntien huumekontrollin vahvistamishankkella Nangarharissa, Heratissa, Mazarissa ja Badakshanissa on tavoitteena osallistava kehitys, hyvä hallinto ja köyhyyden vähentäminen. Hanke toteutetaan UNODC:n kautta ja vuonna 2009 Suomi tuki UNODC:tä 1 milj. eurolla. Gender-näkökulma on sisälletty Suomen aloitteesta hankkeeseen ja siitä on erillinen maininta hankesopimuksessa. Tasa-arvo näkökulma pyritään ottamaan huomioon niin hyvin kuin se haasteellisissa olosuhteissa on mahdollista. UNODC tarjoaa mm. koulutusta ja työpaikkoja naisille.

Haasteet ovat kuitenkin mittavat. Äärikonservatiivisissa eteläisissä provinseissa naiset eivät esim. saa oleskella samoissa tiloissa miesten kanssa ja naisten kouluttaminen mieskouluttajaa käyttäen vaatii aviomiehen luvan.

Helmikuussa 2010 julkistetun UNODC:n raportin mukaan oopiumin viljely on vähentynyt kolmanneksella viimeisen kahden vuoden aikana. UNODC ennakoi viljelyn stabilisoituvan tänä vuonna. Oopiumvapaiden läänien ennustetaan kasvavan 20:stä vuonna 2009 25:een vuonna 2010.

UNODC peräänkuuluttaa kehityksen, hyvän hallinnon ja avun tärkeyttä huumeidenvastaisessa taistelussa. Epäturvallisuuden ja huumeiden kasvattamisen välinen korrelaatio on vahva; 80% kylissä jossa on hyvin heikko turvallisuustilanne kasvatetaan unikkoo kun taas ainoastaan 7% kylistä joissa on rauha kasvatetaan unikkoo.

Huumeiden helppo saatavuus, alhainen hinta, rauhoittavien huono ja kallis saatavuus sekä jatkuva sotatila ovat johtaneet korkeaan huumeikäyttäjien lukuun Afganistanissa. Riskinä on myös, että HIV kasvaa kun huumeiden käyttö injektoiden kautta kasvaa. Ruiskeiden käyttö on vahvassa kasvussa varsinkin maan sisäisten pakolaisten ja entisten pakolaisten joukossa. Huumeiden käyttö pahentaa perheiden tilannetta entisestään ja tekee heistä vielä köyhempiä sekä heikentää reintegraatiomahdollisuuksia.

Naisten huumeiden käytöstä on hyvin vähän tietoa. Tiedetään, että naispuolisten käyttäjien parissa monen eri huumeiden käyttö samanaikaisesti on yleistä, varsinkin oopiumin ja lääkkeiden yhdistetty käyttö. Oopiumia käytetään myös kipulääkkeenä tai rauhoittavana lääkkeenä. Naisten huumeiden käyttö vaikuttaa myös tuleviin sukupuoliin. Oopiumin polttamisen kautta vauvat ja lapset altistuvat – ja tulevat itse riippuvaiseksi - huumeista. Vanhempien huumeikäyttö voi myös johtaa siihen, että heillä ei ole mahdollisuutta lähettää lapsiaan kouluun. On myös esiintynyt tapauksia joissa äidit ovat yrittäneet myydä lapsiaan saadakseen rahaa huumeisiin. Naispuolisten riippuvaisten hoito on erityisen vaikeata, koska maaseudulla asuvat naiset eivät usein pääse ulos taloistaan. Yhteiskunta usein myös halveksii hoitoa hakevia naisia.

UNODC:llä on tällä hetkellä erinäisiä hankkeita jotka tähtäävät naispuolisten huumeikäyttäjien hoitoon. Hankkeet koostuvat HIV/AIDS ehkäisystä, huumeruiskuja käyttävien naisten hoidosta, huumeita käyttävien naisvankien auttamisesta sekä vankilasta vapautuvien naisten ja tyttöjen mahdollisuuksien kehittämisestä. Vankilahanke aloitettiin 2006 ja sen tarkoituksena on kehittää kuntoutusohjelma naispuolisille rikoksentekeijöille sekä kehittää kansallinen ohjelma joka keskittyisi naispuolisten vankien sosiaalisen reintegraation sekä vankiloissa että vapauduttuaan.

Marraskuussa ja joulukuussa 2006 UNODC haastatteli 56 naispuolista vankia Pul-e Charkin ja Kabuln vankiloissa. Vangit muodostavat 22% kaikista maan aikuisista naispuolisista vangeista. Enemmistö naisista oli vankilassa, koska he olivat rikkoneet sosiaalisia ja uskonnollisia käyttäytymisnormeja. 50% oli vangittuna moraalirikoksista (ml. karannut kotoa, aviorikos, aviorikoksessa avustaminen, moraalinen rikos) ja 28.5% oli vangittuna murhasta. Vangeista 23% oli Pashtuneita, 2% Sharee, 18% Hazaroita ja 57% Tajikkeja. Suurin osa oli 18-45 vuoden välillä, ainoastaan 3.5% oli alle 18-vuotiaita. 76,8% oli hyvin köyhyä.

66% vangeista uskoi, että heidän perheensä hyväksyisi heidät takaisin vapauduttuaan ja 76,3% halusi palata perheensä luo. Tutkimus havaitsi että ”moraalisista rikoksista” vangitut olivat usein hyvin köyhiä ja he eivät olleet käyneet koulua. Ero oli hyvin suuri varsinkin vankeihin jotka olivat vangittuina murhasta. UNODC:n mukaan tämä voi johtua siitä, että korkeammin koulutettujen ja varakkaampien naisten miehet ja perheenjäsenet syyttävät naisia harvemmin moraalisesta rikoksesta, koska he ovat ehkä itsekin korkeammin koulutettuja tai koska korkeasti koulutetut naiset pystyvät paremmin puolustamaan itseään syyttöksiä vastaan. Köyhien naisten vangitseminen huonontaa sekä heidän että lastensa tilannetta entisestään; heidät suljetaan mahdollisuudesta ansaita elanto, heidän perheensä lopettaa usein heidän tukemisensa ja yhteisö voi hyljeksiä heitä.

Sekä Kabulissa että Pul-e-Charkin vankiloissa henkilöstö oli tyytymätön työhönsä, vankiloista puuttui erikoishenkilökunta (sosiaalityöntekijät, opettajat, psykologit), vankilan tilat ja turvallisuus olivat heikkoja, vankeja ei kohdeltu yksilöinä, kansalaisjärjestöt järjestivät kaiken toiminnan, äitien kanssa vankilassa olevien lasten tilat, opetus ja toiminnot olivat heikkoja, raskaana oleville vangeille ei annettu erikoisruokaa tai lääkäripalveluja ja vapautumisen jälkeen tuki oli hyvin rajoitettua.

8.1.4 Marie Stopes Internationalin lisääntymisterveys hanke

Suomi on tukenut vuodesta 2002 Marie Stopes International (MSI) – järjestön lisääntymisterveyshanketta (Establishment of Reproductive Health Programme) Afganistanissa. Tukea on myönnetty vuodelle 2011 asti. Suomi on MSI:n ainoa ulkopuolinen rahoittaja. Afganistanin terveydenhuolto on riippuvainen ulkomaisesta avusta ja MSI on lisääntymisterveyssektorin johtava järjestö.

MSI on kansainvälinen kansalaisjärjestö, jonka erityisala on lisääntymisterveydenhuolto. MSI toimii maailman ympäri ideologinaan *Children by Choice, Not Chance*. Järjestö toimii lisääntymisterveydenhuollon palveluiden saatavuuden parantamiseksi ja sen varmistamiseksi, että kaikilla ihmisillä olisi oikeus perhesuunnitteluun ja mahdollisuus suojautua sukupuolitaudeilta. MSI:n filosofia perustuu ihmisoikeuksiin, naisten voimauttamiseen, kansalliseen kehitykseen ja lasten- ja naisten terveyden edistämiseen.

Lisääntymisterveyteen liittyvät keskeiset indikaattorit kuten äitiys- ja alle 5-vuotiaiden kuolleisuus ovat Afganistanissa maailman heikoimpien joukossa. Afganistanin korkea hedelmällisyysluku sekä äitiys- ja lapsikuolleisuus vaikuttavat suoraan naisten asemaan ja perheiden köyhyyteen. Naisten, miesten ja nuorten seksuaalioikeudet toteutuvat myös erittäin heikosti. Tulevaisuudessa maata tulee kohtaamaan myös raju väestönkasvu.

Epävaka turvallisuuksilanne, aikaiset ja tiheät synnytykset, koulutettujen lääkäreiden ja hoitajien puute, yhteiskunnalliset mielipiteet, terveyspalvelujen ja tiedon puute, huonot hygieeniset olosuhteet ja infrastruktuurin puute vaikuttavat suoraan äitiys- ja lapsikuolleisuuden määrään ja luovat haasteita tilanteen kehittämiseksi.

MSI on toiminut Afganistanissa vuodesta 2002 viidessä-kuudessa maakunnassa (tällä hetkellä Kabulissa, Kapisassa, Heratissa ja Faryabissa). Järjestöllä on 15 klinikkaa eri puolilla maata. MSI:n toiminta painottaa loppukäyttäjää ja apu pyritään toimittamaan perille myös vaarallisissa olosuhteissa. MSI tarjoaa lisääntymisterveyspalveluita (raskauden suunnittelu, sterilisaatio, abortin jälkeinen hoito, rokotukset, laboratoriotutkimukset) paikkakunnille perustettujen yleis- ja miniklinikoiden kautta sekä tarjoaa koulutusta ja tietoa lisääntymisterveydestä muun muassa kokousten, puhelinlinjan, radion ja lehtien kautta.

Järjestö tekee vahvasti yhteistyötä eri tahojen kanssa ja MSI:n toiminta on osa hallituksen tarjoamaa perusterveydenhuoltopakettia. Terveysministeriön kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi järjestöllä on läheiset välit myös naisasioiden ministeriöön, opetusministeriöön, terveysministeriöön ja uskonnollisten asioiden ministeriöön. MSI työskentelee tiiviisti uskonnollisten johtajien kanssa ja pyrkii aktiivisesti kehittämään sukupuolten välistä vuoropuhelua maassa. Järjestö tekee myös yhteistyötä UNFPA:n ja Habitatin kanssa.

Suomen tukema hanke pyrkii vähentämään köyhyyttä, edistämään tasa-arvoa, kehitystä ja hyvää hallintoa. Hankkeen tavoitteina on vuosittain tavoitteiden saavuttaminen, naisten aseman edistäminen ja lisääntymisterveyden parantaminen tarjoamalla integroitua lisääntymis-, terveys- ja äiti- ja lapsiterveyspalveluja, jakamalla tietoutta sekä kehittämällä yhteisöjä ja terveyspalveluita.

Projektin tulokset ovat olleet lupaavia ja siitä on ollut konkreettista hyötyä; maakuntiin perustettujen klinikoiden asiakasmäärät ovat kasvaneet (vuoden 2009 aikana perhesuunnittelupalvelut kasvoivat 40%), MSI:n tekemät kenttätutkimukset korkean

äitiyskuolemien syihin ovat edesauttaneet kulttuurista ymmärtämistä, terveydenhuollon laatu on kehittynyt ja miesten suhtautumista on pyritty muokkaamaan. Perjantaimoskeijan yhteydessä miehille on esim. järjestetty erillisiä klinikoita. Järjestö on tuonut markkinoille yhden Afganistanin ensimmäisistä kondomeista, pakistanilaisen ”Rauha”kondomin jota myydään yleisesti. Myyjille on myös annettu koulutusta, jotta he voivat opettaa ostajia niiden käytössä. Tämän lisäksi MSI on yrittänyt käyttää Koraania perusteena hankkeille ja on mm. julkaisut uskonnollisten asioiden ministeriön tukeman dokumentin perhesuunnittelusta. MSI:n klinikat ovat myös saaneet Afganistanin korkeimman islamilaisen ulama-neuvoston hyväksynnän suorittaa abortteja molempien vanhempien luvalla ääritapauksissa, mikäli sikiö on alle 90-päiväinen. Vuoden 2009 aikana MSI ehkäisi yli 1 600 äitikuolemaa ja 23 000 lapsikuolemaa Afganistanissa.

Hankkeen neljännen vaiheen (2009-2011) tavoitteena on pystyttää pilotti ’mixed gender’ klinikka Kabuliin jonka kautta pareja kannustetaan hakemaan lisääntymisterveys tietoa yhdessä. Tämä tukisi myös miesten sisällyttämistä prosessiin. MSI aikoo myös korottaa asiakkaiden omavastuuta potilasmaksuissa 20%:sta 40%:iin sekä suunnittelee kasvattavansa maaseudulla käytettävien siirrettävien yksiköiden määrää. Vuosien 2011-2016 aikana MSI myös suunnittelee avaavansa seitsemän uutta klinikkaa Kabulissa, Mazarissa ja Heratissa, lisäämään sosiaalista markkinointia ja yhteisötason toimintaa sekä kasvattamaan ehkäisyvälineiden eri muotoja (mm. naisten kondomit ja implantit).

8.1.5 PRT-hankkeet

PRT MeS:n ns. nopean vaikutuksen hankkeilla (QIP, Quick Impact Project) on operatiivinen tarkoitus ja ne tähtäävät Suomen Kriisinhallintajoukkojen toiminnan edellytysten parantamiseen. Kokonaisbudjetti vuonna 2009 oli 150 000 euroa. Tuki paikallishallinnolle ja afganistanilaisten elämän parantamiselle on toissijainen tavoite.

Gender-näkökulma pyritään sisällyttämään PRT-hankkeisiin mutta tämä on usein haasteellista hankkeiden luonteen ja toimintaympäristön takia. Usein koetaan, että gender-näkökulmaa ei tarvitse miettiä esim. siltaa rakennettaessa. Mutta jos päätöslauselma 1325:ttä ja sukupuolivaltavirtaistamista halutaan kehittää systemaattisesti, gender-näkökulma pitäisi sisällyttää myös hankkeisiin jotka eivät suoranaisesti tunnu vaikuttavan naisten asemaan.

QIP-hankkeita voidaan pitää pinnallisina, koska ne eivät yleensä vaikuta kokonaistilanteeseen. Tämä ei kuitenkaan ole hankkeiden tavoite ja ne voivat sen sijaan myötävaikuttaa paikallisväestön kuvaan rauhanturvaajista jotka voidaan hankkeiden kautta kokea luotettavina ja avuliaina. Rahoituksella voidaan parantaa ISAF-joukkojen positiivista kuvaa paikallisväestön silmissä, ns. ”winning hearts and minds” sekä lisätä ihmisten luottamusta maan keskushallitukseen.

Joissakin tilanteissa (esim. Kambodzhassa) hankkeet ovat tosin kääntyneet itseään vastaan; paikallisväestö on nähnyt mitä rauhanturvaajat ovat saaneet aikaan ja ovat olleet sitä mieltä että he voisivat tehdä vielä enemmän sen sijaan että he vain antaisivat leivänmuruja. Whitworthin analyysissä rauhanturvaajien toteuttamista humanitaarisista hankkeista, hän toteaa, että sotilaat vaikuttivat positiivisesti paikalliseen väestöön, kun he tekivät toimintoja joita voidaan pitää ”epäsotilaallisena.”

Suomalaiset rauhaanturvaajat PRT MeS:ssä ovat vuoden 2009 aikana tehneet eri projekteja jotka konkreettisella tavalla ovat hyödyttäneet naisten jokapäiväistä elämää. Näihin kuuluvat turvallisuuden parantaminen Mazar-e Sharifin keskustassa sijaitsevassa naisten puistossa, jossa naiset voivat liikkua vapaammin lastensa kanssa ilman burkhaa ja seurustella keskenään. Puistoa ei oltu avattu puutteellisen turvallisuuden takia ja projektiin kuului mm. piikkilankojen hankintaa ja asentamista, pimeävalaisua, puomi, ja taukotiloja vartiohenkilöstölle.

Department of Women’s Affairs (DOWA) Samangania tuettiin myös siten että PRT MeS painatti suomalaisten kopiokoneella kuukausittain ilmestyvää DOWA:n infolehteä, joka sitten jaettiin

DOWA:n toimenpitein Samanganin läänin lukutaitoisille ja keskeisessä asemassa oleville naisille. DOWA Samangaa oli tuettu myös neljällä sadalla litralla diesel polttoainetta, jolla mahdollistettiin naisten asemasta ja oikeuksista kertovan info-kampanjan ulottaminen etäisimpiinkin Samanganin maakuntiin ja Sar-E Pul:n läänissä oli järjestetty ammattiin ohjaavaa koulutusta naisille. (PRT MeS:n yhteysupseeri, 2009)

Hyvin positiivisena uutena hankkeena voidaan mainita UNICEF:n WASH-projekti jota Suomi tukee 500 000 eurolla. Afganistanilla on yksi maailman korkeimmista alle 5-vuotiaiden kuolevaisuus (257 kuolemaa/1 000 elävänä syntynyttä kohti) ja ripuliin liittyvät sairaudet ovat syynä 30%:iin näistä kuolemista. (Unicef, 2010) Tämä johtuu osittain heikosta hygieniantiedosta kodeissa ja kouluissa. UNICEF:n tutkimuksessa (2009) 1 275 koulusta Balkhin, Saripulin, Jawzjanin ja Samangan lääneissä, huomattiin että ainoastaan 24%:ssa oli toimivat vesipisteet, 26%:ssa oli hyväksyttävät sanitaatiotilat ja missään ei ollut käsienpesutiloja.

Hankkeen tavoitteena on parantaa 200 koulun vesihuolto- ja sanitaatiotilannetta seuraavan neljän vuoden aikana yllämainitussa lääneissä. Hanke tavoittaa noin 69 000 oppilasta ja 1 800 opettajaa. Kouluissa hygieniasta oppivat lapset siirtävät myös tietoa koteihinsa jolloin vaikutus kasvaa. Hanke keskittyy myös tilojen rakentamiseen tytöille kouluissa. Tämän kautta tyttöjen ja naispuolisten opettajien määrä kouluissa kasvaa ja lasten oppimisympäristö paranee.

Sheberghanin vankilahanke

Osana PRT pienhankeohjelmaa Suomi kartoitti vuonna 2008 Sheberghanin nais- ja miesvankilaoloja. Molempien vankiloiden todettiin olevan huonossa kunnossa ja tämän takia niiden kunnostamisen todettiin olevan tärkeitä. Naisilla oli hyvin huonot olosuhteet vankiloissa ja monilla heistä oli mukanaan lapsia.

Naisten vankilahanke käynnistyi kesällä 2008 ja uusi vankila valmistui helmikuussa 2009. Rakentamista tuettiin noin 80 000 eurolla. Afganistanin oikeusministeriön vankeinhoitolaitoksen johtaja, Kabulissa oleva CSSP:n johtaja, suomalaisen vankilaturvallisuuden johtaja ja ICRC:n vesi- ja rakennusasiatuntija osallistuivat suunnitteluun. Laajan miesvankilan suunnittelu jatkui vuoden loppuun.

Uuden vankilan hankevalvonnan yhteydessä tammi-helmikuussa 2009 paljastui, että vanhassa naisvankilassa oli harjoitettu prostituutiota jonka laitoksen naisjohto oli organisoinut. Vankilasta oli kuljetettu viittä naisvankia paritustarkoituksessa vankilan ulkopuolelle. Selvitysten mukaan naiset saivat rahaa ja tavaroita palveluistaan.

Tämän seurauksena Suomen Kabulin suurlähetystö ja PRT:ssä toiminut Suomen kehitysyhteistyöneuvonantaja pyysivät UNAMA:a ja AIHRC:tä selvittämään asiaa sekä Afganistanin oikeusministeriötä ryhtymään toimenpiteisiin. PRT, AIHRC, CSSP ja ICRC tehostivat käyntejään sekä mies- että naisvankien luona ja oikeusministeriön vankeinhoitovirasto lähetti delegaation tarkastamaan vankilatoimintaa sekä Sheberghanissa että muissa Pohjois-Afganistanin vankiloissa. Suomen suurlähetystö aloitti myös jo suunnitteilla olleet kaikkien vankien haastattelut, joihin myös sisältyi ihmisoikeuskysymyksiä.

Vankilanjohto ja asiaan sekaantunut henkilöstö erotettiin Afganistanin oikeusministeriön toimesta. Naisvankilan valvontaa on tehostettu entisestään ja prostituutio on loppunut. Vankilassa vierailevat säännöllisin ajoin AIHRC, PRT:n neuvonantajat ja ruotsalaiset naispuoliset sotilaat.

Suomen väliintulo oli ensimmäinen kerta kuin kansainvälinen toimija oli puuttanut tämälähtötyyppiin tilanteeseen. Väliintulo lopetti paritustoiminnan ja naisvangit ja heidän lapsensa asuvat nyt huomattavasti inhimillisemmissä oloissa. Uudessa vankilassa on luokkahuone ja työpaja. Naisvartijoiden tilanne on myös parantunut, kun vartijakoulutus ja uudet tilat ovat antaneet uutta ammatillista motivointia. Uudessa vankilassa ei ole tapahtunut paritusta. (Paajanen, 2009)

8.1.7 PYM-hankkeet

Suomen Kabuliläisten suurlähetystön hallinnoimilla paikallisen yhteistyön määrärahoista (noin 500 000 euroa/vuosi) noin kolmanneksella tuetaan erilaisia naisten aseman parantamiseen tähtääviä hankkeita.

Vuonna 2009 suurlähetystö tuki kahta turvataloa Women for Afghan Women kautta sekä Afghan Women's Advocate Teamin kautta, tutkimusta tekevää AREU:ta, opetusohjelmaa Aid Afghanistan for Educationin kautta ja katulapsia Afghan Women's Educational keskuksen kautta.

8.2 Kansalaisjärjestöjen hankkeet

8.2.1 Naistoimittajien koulutushanke

UM tukee Naistoimittajat ry:n koulutushanketta. Naispuolisten toimittajien arvioidaan muodostavan noin 5% kaikista toimittajista mutta luku vaihtelee maakunnittain. Kabulissa naisten arvioidaan muodostavan 20% toimittajista. (MoWA, 2008) Naisten alhainen osallistuminen johtaa puutteelliseen raportointiin ja tiedon jakamiseen naisten asioista ja oikeuksista. Sidan analyysin (2009) mukaan median kuvaus miehistä ja naisista on erittäin stereotyyppistä; naisille kohdennetaan ohjelmia resepteistä, muodista, kodin asioista, lastenkasvatuksesta ja hyvin harvoin esim. työskentelystä julkisessa elämässä. Naiset myös usein kuvataan uhreina. Afganistanin tiedotusvälineillä on ylipäättänsä rajalliset mahdollisuudet asettaa status quo kyseenalaiseksi. Sekä hallitus että kapinallisryhmät vaientavat lausuntovapauden ja väittelyjä käydään harvoin. Toimittajia ahdistellaan, uhataan ja pidätetään sattumanvaraisesti. (OHCHR, 2010)

Hankkeen tavoitteina on naistoimittajien lisäkoulutus ja vahvistunut ammatti-identiteetti. Tavoitteet saavutetaan järjestämällä afganistanilaisille naistoimittajille heidän tarvitsemaansa ja toivomaansa ammattilista lisäkoulutusta, sekä muodostamalla mentorointipareja Afganistanin ja Suomen naistoimittajien kesken. Tärkein asia haastattelemani puheenjohtaja Eeva Koskisen mukaan on afgaaniomistajuus; mitä afganistanilaiset itse toivovat hankkeelta. Jotkut hankkeeseen osallistuvat afgaaninaiset haluavat kirjoittaa yhteiskunnan ongelmista ja toiset pitävät runojen kirjoittamisesta. Hanke perustuu "Learning Together"-ideaan; sekä suomalaiset ja afganistanilaiset oppivat hankkeesta.

Tällä hetkellä hankkeessa on mukana 24 naistoimittajaa joiden ikäjakauma on 18-50. Naiset eivät edusta Afganistanin kansaa, he tulevat moderneista ja hyvin koulutetuista urbaaneista perheistä ja heillä on perheen sekä miehen tuki takana. Kaikki toimittajat olivat kuitenkin jossain vaiheessa kokeneet ongelmia esimerkiksi turvallisuuden tai koulutuksen suhteen. Journalismi nähdään usein epämoraaalisena työnä naiselle ja monet naispuoliset toimittajat kertovat uhkailuista. Tämän takia he mm. joko lopettavat työnsä tai sensuroivat töitään.

Hanketta voidaan pitää tärkeänä, koska se antaa naisille kuvan että joku ulkomaailmassa välittää heistä ja he näkevät miten asiat toimivat muualla. Afganistanin naispuolinen suurlähettiläs Pohjoismaihin Manizha Bakhtari kertoi myös joulukuussa 2009 toivovansa itsenäisen lehdistön kasvavan Afganistanissa. Hän mainitsi muun muassa tarpeen toimittajien koulutusohjelmien tukemiseen ja kokeneiden kouluttajien lähettämiseen Afganistaniin.

Hanke on myös levinnyt alkuperäisistä suunnitelmistaan ja sen positiivinen vaikutus on koskenut kasvavaa ihmismäärää; esim. kansainvälinen yhtiö lahjoitti kameroita järjestölle jotka suomalaiset naistoimittajat sitten toimittivat Kabuliin ja pitivät koulutustilaisuuksia kameran käytöstä. Nämä levisivät sitten maan ympäri eri pisteisiin.

Suomen Naistoimittajat ry:n hanke on yksityinen ja sillä ei ole muita yhteistyökumppaneita Afganistanissa. Käytännössä toimittajat ja kouluttajat ovat kuitenkin saaneet käyttää BBC:n tiloja Kabulissa. MoWA:lla ja naistoimittajilla on myös paljon yhteistyötä; he haluaisivat Suomen

Naistoimittajat kouluttamaan tiedotusvastaavat heidän eri pisteisiinsä Afganistanissa.

8.2.3 Katastrofivalmiushanke

Suomen Punaisen Ristin (SPR) vuosien 2007-2009 välillä toteuttamaan hankkeen tavoitteena on parantaa yhteisöjen valmiuksia varautua katastrofeihin sekä tehostaa heidän kykyään toimia katastrofitilanteissa. Hanke järjestettiin yhteistyössä ICRC:n ja Punaisen Puolikuun kanssa.

Hanke tukee katastrofivalmiuden ja yhteisöperustaisen ensiavun toimintoja alueille, missä valtio ei tarjoa terveystalvuuksia kyläläisille. SPR tekee valmiussuunnitelmia ja perustaa viranomaistyössä valmiusryhmiä, jotka toimivat katastrofin sattuessa. Ryhmät myös tekevät valistustyötä kouluissa ja opettavat ensiaputaitoja. Hanke myös tukee nuorisotoimintaa perustamalla paikallisia nuorisoryhmiä ja leirejä, joilla nuoret saavat koulutusta Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun toiminnasta.

Vuonna 2009 Suomi tuki hanketta 150 000 eurolla.

8.2.4 Maaseudun yhteisökehitys

Kirkon ulkomaanavun hankkeen tavoite on perustoimeentulon takaaminen kylien köyhimmille Bamyenin maakunnassa. Tämän tavoitteen saavuttamisessa jaetaan kylien kotitalouksille siemeniä, taimia ja kotieläimiä, koulutetaan vastuuhenkilöitä ja rakennetaan tarpeelliset vedenjakelujärjestelmät. Hankkeeseen on liitetty myös muun toimeentulon kehittämistä, esim. ammattikoulutusta.

Vuonna 2009 Suomi tuki hanketta 150 000 eurolla.

8.2.5 Kyläyhteisön kehittäminen

Suomen evankelisluterilaisen kansanlähetyksen hankkeen (2008-2010) tavoitteina ovat kyläyhteisöjen kapasiteetin kasvattaminen omaehtoiseen ongelmien ratkaisuun, elinolosuhteiden parantaminen sekä haavoittuvimpien ryhmien huomioiminen. Hanke pyrkii perustamaan kyliin miesten ja naisten kehitysneuvostot jotka hankkeen kenttätyöntekijät kouluttavat. Lisäksi kylien perusongelmat kartoitetaan, asukkaille järjestetään koulutusta ja perusterveydenhuoltoa sekä sanitaatiota kehitetään.

Suuri osa Afganistanin väestöstä asuu maaseudulla joten kyläyhteisöjen kapasiteetin kasvattamista voidaan pitää positiivisena asiana. Hanke pyrkii myötävaikuttamaan tiedon ja lukutaidon kasvuun, korkean äitiyskuolemamäärän laskuun sekä juomaveden saatavuuteen. Parannukset koskisivat yhteensä noin 7 000 henkilöä Heratin läänissä.

Hankkeen tarkoitus on myös myötävaikuttaa miesten ja naisten väliseen työnjakoon, naisten pääsyyn ansioihin, naisten osallistumiseen päätöksentekoon, lisääntymisterveyteen, väkivallan vähenemiseen ja tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin käydä koulu.

Järjestö on toiminut Afganistanista vuodesta 1968 ja se kykeni joidenkin raporttien mukaan toimimaan jopa talibanien hallinnon aikana. Vuonna 2009 Suomi tuki hanketta 167 000 eurolla.

8.2.9 Naisten terveystalvuuksien kasvatus

Operaatio Mobilisaation (OM) hankkeen (2008-2010) tavoitteina on naisten ja lasten elinolosuhteiden parantaminen sekä lapsikuolleisuuden vähentäminen koulutuksen ja terveystalvuuksien kautta Nangarharin läänissä. Afganistanissa on hyvin vähän huonon terveyden ennalta ehkäisevää toimintaa. Hanke pyritään toteuttamaan kouluohjelmien, kyläkerhojen,

terveysopetuksen ja ruokintaohjelman sekä vertaistukiryhmien kautta.

Kouluohjelmissa opettajia koulutetaan antamaan terveysopetusta. Opettajia koulutetaan myös toimimaan neuvonantajina ja aliravitulle lapsille tarjotaan lisäravintoa. Hankkeessa on mukana 42 opettajaa ja koulutarkastajaa. OM tekee yhteistyötä paikallisten kouluviranomaisten kanssa.

Kyläkerhoissa 800 nuorelle naisille ja äidille annetaan terveysopetusta ja opetetaan heitä lukemaan. Äideille pidetään esim. tunteja henkilökohtaisesta hygieniasta, ravinnosta, rintaruokinnasta, vieroituksesta, turvallisesta kotisyntytyksestä ja raskauden ajan vaaroista. Tyttöillä ja naisille annetaan myös lukutaito-opetusta jonka kautta he pystyvät ymmärtämään kirjoitettua terveyst materiaalia, löytämään apua sairaalasta ja lukeman lääkeohjeita.

Ruokintaohjelman kautta jaetaan terveystietoa ja annetaan lisäravintoa 400 aliravitulle lapsille.

Vertaistukiryhmissä avuntarpeessa oleville naisille annetaan mahdollisuus oppia auttamaan itse itseään ja muita yhteiskunnan naisia. Hankkeessa koulutetaan myös terveystyöntekijöitä yhteisöihin niin että he voivat toimia kodeista käsin. Tällä tavoin toiminta voi jatkua myös haastavissa turvallisuustilanteissa ja hankkeen piiriin pääsevät myös ne naiset, joilla ei ole mahdollisuutta/lupaa olla kodin ulkopuolella. Oma-apu-ryhmiin osallistuu 250 naista ja heidän kauttaan apu kanavoituu heidän perheisiinsä.

9.0 PÄÄTELMÄT

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli vastata viiteen kysymykseen:

1. Miten naisten asema Afganistanissa on muuttunut
 - siitä mitä se oli talibanien hallinnon alla?
 - 2000-luvulla talibanien hallinnon kaaduttua? (eli kehitys 2001-2009)
 - Mitkä alueet ovat kehittyneet eniten/vähiten? Miksi?
2. Miten Afganistan hallitus on vaikuttanut/vaiuttaa asiaan?
3. Miten AIHRC on vaikuttanut/vaiuttaa asiaan?
4. Miten kansainvälinen yhteisö on vaikuttanut/vaiuttaa asiaan?
5. Miten Suomi on vaikuttanut/vaiuttaa asiaan?

Naisten asema Afganistanissa on muuttunut parempaan suuntaan verrattuna siihen mitä se oli talibanien hallinnon alla. Onnistumisia on havaittavissa muun muassa naisten ja tyttöjen koulutuksessa ja pääsyssä terveydenhuoltoon. Huolestuttavaa on toisaalta naisten heikosti toteutuvat poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet, naisiin kohdistuva väkivalta ja korkea äitiyskuolemamäärä. Toisaalta olisi ilmiömäisen vaikeata sanoa että tilanne *ei* olisi edistynyt juuri koska lähtötilanne oli niin heikko. Kysymys on enemmänkin siitä miten *paljon* kehitystä on tapahtunut.

Paljon täytyy vielä myös tehdä naisten aseman kohentamiseksi. Naisten työllistymismahdollisuuksia pitäisi kasvattaa, oikeudellisia uudistuksia pitäisi toimeenpanna, naisiin kohdistuvaa väkivaltaa pitäisi vähentää, naisten oikeita osallistumismahdollisuuksia tasa-vertaisina jäsenenä yhteisön toimintaan pitäisi vahvistaa, äitiyskuolemien määrää pitäisi vähentää, yhteiskunnan näkemyksiä naisista miesten omaisuutena pitäisi muuttaa ja sukupuolten mukaan jaettua tieto-aineistoa pitäisi kerätä enemmän. Monen muutoksen aikaansaamisen takana on kuitenkin tarve ensin kehittää muun muassa institutionaalista raamia, infrastruktuuria (esim. lastenhoitomahdollisuuksia, terveyspalveluja) ja turvallisuustilannetta. (WB, 2005)

Naisten tilanteen heikkouteen ei löydy yhtä ainoata syytä. Heikko turvallisuustilanne, köyhyys, kulttuuriset, uskonnolliset, poliittiset ja sosio-ekonomiset syyt vaikuttavat naisten tilanteen kehittämiseen mutta niin vaikuttavat myös Afganistanin hallituksen ja kansainvälisen yhteisön toimet.

Gender ei myöskään ole ainoa tekijä joka määrittelee afgaaninaisen elämää. Siihen vaikuttavat vahvasti myös esim. elinympäristö ja olot, naisen sosio-ekonominen tausta, etnisyys, perhesuhteet, ikä, uskonto ja mahdollinen vammaisuus. Toisaalta sukupuoli myös toimii naisia yhdistävänä tekijänä. Sukupuoli määrittelee mahdollisuudet koko elämän kautta kulkevan jatkumon kautta; lapsuuden sukupuoleen perustuva syrjintä (esim. pääsy ruokaan, terveydenhuoltoon, koulutukseen) muokkaa myös naisen mahdollisuuksia vanhemmalla iällä.

Huomioidessamme afgaaninaiset monipuolisempina toimijoina, henkilöinä jotka elävät vaikeissa olosuhteissa mutta jotka siitä huolimatta elävät, siirrymme pois hyödyttömästä vastakkainasettelusta jossa afgaaninaiset ovat automaattisesti ja peruuttamattomasti ikuisesti uhreja, afgaanimiehet pahantekijöitä ja kansainvälisen yhteisön toimijat hyväntahtoisia pyytettäviä toimijoita. Tämän kautta afgaaninaisten omat voimavarat huomioidaan helpommin, afgaanimiehet sisällytetään tilanteeseen ja kansainvälisen yhteisön toimiin ja mahdollisiin ongelmiin kiinnitetään helpommin huomiota. Bamyaniassa asuvan miehen mukaan todellisen muutoksen täytyy myös tulla yhteisöjen sisältä; ”jotkut käytännöt ja perinteet vaarantavat yhteisön. Pakkoavioliitto on islamin lain vastainen ja se pitäisi poistaa. Ihmisten pitäisi itse saarnata näitä lainvastaisia perinteitä vastaan. AIHRC:n ja Karzain saarnat eivät vaikuta heihin ja ei ole tarpeeksi.” (siteerattu AREU:ssa, 2009)

Islaminvastaisuus, jonka voi huomata varsinkin amerikkalaisissa feministisuuntauksissa, heikentää yrityksiä voimaannuttaa naiset. Tämän ajattelun johtopäätös on, että vapauduttuaan afgaaninaiset heittävät pois chaddarinsa – sekä uskontonsa ja afgaani-identiteettinsä – ja heistä tulee sekulaarisia. Kuitenkin afgaaninaiset usein haluavat pysyä islamin sisällä. (Abirafeh, 2009)

Afganistanin hallitus ei ole aktiivisesti työskennellyt naisten aseman parantamiseksi. Hallitus on sitoutunut kansainvälisten ihmisoikeuksien ylläpitämiseen, naiset sekä tasa-arvo on huomioitu muun muassa ANDS:ssä ja naisia varten on kehitetty NAPWA ja MoWA mutta mm. shiiaperhelain toimeenpano, naisten heikot vaikutusmahdollisuudet hallituksessa, AIHRC:n valtiontuen puuttuminen ja valtion harjoittama väkivalta naisia kohtaan osoittaa että monet toimista ovat olleet kosmeettisia, kestäättömiä tai puutteellisia. Hallitus painottaa sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta (gender equity) sukupuolten välisen tasa-arvon (gender equality) sijaan joka ei todellisuudessa haasta naisten ja miesten välissä vallitsevaa epätasa-arvoista valtasuhdetta tai patriarkaalista yhteiskuntaa.

AIHRC kärsii hallituksen rahoituksen puuttumisesta mutta heikkouksistaan huolimatta järjestö on yksi harvoista maassa toimivista valtakunnallisista ihmisoikeusjärjestöistä ja sen keräämää статистиikka ihmisoikeusloukkauksista voidaan pitää hyvänä alkuna tilanteen analysoimiselle.

Afganistanissa voidaan huomioida myös monikansallisen feministiliikkeen vaikutus. Kampanja afgaaninaisten oikeuksien edistämiseksi osoittaa tiettyjä tapoja jonka kautta globaalin feminismiin vedotaan, miten monikansallisia feministiverkostoja mobilisoidaan ja miten kansainväliset feministit vastaavat tähän. (Moghadam, 2003) Afganistanilaisen kansalaisyhteiskunnan puolella naisjärjestöjen määrä on kasvanut positiivisesti ja maassa arvioidaan toimivan noin 800 naisjärjestöä Kabulissa, Heratissa, pohjoisessa ja itäisessä lääneissä. (GSDRC, 2009)

Abirafehin haastatteleman (2009) 36-vuotiaan afgaaninaisen Maryamin mukaan ”naisille on annettu oikeudet ja vapaus paperilla. Naiset ovat kaikkien kiinnostuksen keskipisteessä. En ikinä kuvittelut kokevani päivää jolloin ulkomaalaiset eivät lopeta afgaaninaisista puhumista. Joka päivä joitakin henkilöitä, toimittajia tulee ja he haluavat että kerromme heille että elämämme on parempi. He haluavat että kerromme heille, että emme pukeudu chaddariin, että olemme iloisia. He luulevat meitä tyhmiksi. Ja kun he lähtevät me nauramme, koska mitä muuta voimme tehdä. Maailma katsoo ja tämä on mitä he haluavat nähdä.”

Selvitys on huomionnut eri tavat jolla kansainvälinen yhteisö ja Suomi ovat yrittäneet edistää naisten asemaa Afganistanissa. Jotkin kansainvälisen yhteisön hankkeista vaikuttavat ehkä liian vähäpätöisiltä tai käytännön läheisiltä, koska ne eivät suoraan 'tuhoa' Afganistanin patriarkaalisia struktuureita ja 'vapauta' naisia. Mutta hankkeet tunnustavat tosielämän faktat; naiset ovat kiireisiä jokapäiväisen elämän suunnittelemisessa ja muutos ei tapahdu yön yli. Hankkeet auttavat naisia sikäli, että ne vahvistavat naisten oikeuden olemassaoloon ja ne antavat voimaa ja kestävyttä jaksamaan. Naiset ymmärtävät myös, että heillä on oikeus, ja että he pystyvät, oppimaan ja he saavat mahdollisuuden olla ylpeitä taidostaan. Hankkeet suovat naisille usein myös turvapaikan jossa he voivat seurustella keskenään ja verkostoitua ja ne pysäyttävät harmaan arkipäivän. (Koskinen, 2009; Rosenskilde, 2010)

Kansainvälisen yhteisön pitäisi siirtyä vahvemmin retoriikasta käytännön toimiin. Poliisilaitoksen kehittämisen kannalta tämä tarkoittaa esim. sitä, että selkeä budjetti laadittaisiin naispoliisien statuksen ja tilanteen parantamiselle, poliisijohdolle annettaisiin johtamistaidon koulutusta, henkilöstöhallintoa kehitettäisiin ja tilannetta seurattaisiin. Kansainvälisten poliisimissoiden hankerahoitus tulisi myös sitoa tasa-arvokysymysten huomioimiseen hankkeissa. CMC voisi puolestaan korvamerkitä varoja gender-kysymyksille sekä evaluoida gender-koulutuksen vaikutusta. (Pitkänen, 2009)

Kansainvälisen yhteisön, ml. Suomen, pitää myös huomioida 1325:n toimeenpano kasvattamalla naispuolisia toimijoita sotilaallisen kriisinhallinnan puolella, sisällyttämällä gender entistä vahvemmin rauhanturvaajien toimintaan sekä panostamalla afgaaninaisten sisällyttämiseen rauhanprosesissa. PRT MeS:n gender-neuvonantajan mielestä hänen työtään ei ylipäättänsä pitäisi

olla olemassa jos 1325 toteutuisi täydellisesti ja hän kertoi taukoamatta toteavansa työssään ”ja entäs naiset?”

Samanaikaisesti kansainvälisen yhteisön ja Suomen täytyy kiinnittää jatkuvaa huomioita naisten asemaan ja olla vaativampi. Avun ehdollistaminen olisi mahdollisesti myös yksi keino vaikuttaa Afganistanin viranomaisiin, mutta ehdollisuus voi olla erittäin haasteellista maan matalan kehitysasteen takia. Viime vuoden aikana Afganistanin hallitus on hyväksynyt naisten asemaa huonontavan Shiiaperhelain ja armahduslain. Kansainvälinen yhteisö, ml. Suomi, on kritisoinut päätöksiä mutta Afganistanin hallituksen toiminta ei ole johtanut kansainvälisen yhteisön puolelta vahvempiin toimiin. Monet afgaanit kokevat myös, että kansainväliset toimijat ovat enemmän kiinnostuneita lyhyen aikavälin tavoitteista kuin vakiintuneiden ja haitallisten valtarakenteiden kyseenalaistamisesta. (OHCHR, 2010) Kestävän todellisen tasa-arvon kannalta olisi kuitenkin tärkeätä keskittyä myös näihin. Suomi voisi myös mahdollisesti vaikuttaa naisten tilanteeseen AIHRC:n kautta sekä tuomalla mielipiteensä esiin yhteisissä EU:n tai Pohjoismaiden demarcheissa ja korkean tason keskusteluissa.

Gender-käsitteen sekoittamista ’naisten asemaan’, ’tasa-arvoon’ tai ’naisten ongelmiin’ on havaittavissa sekä Afganistanin hallituksen että kansainvälisen yhteisön puolelta. Puolustusvoimien jakamassa fact sheetissä päätöslauselma 1325 toimeenpanosta huomioidaan esim. että ”gender-neuvonantajan tulee olla henkilö jolla on riittävä tietämys kohdealueella vallitsevista...*naisten* erityisongelmista.” Naiset kohtaavat tietenkin moninaisia ongelmia ja heidän tilanteensa on heikko mutta näistä asioista puhuttaessa täytyisi huomioida, että ”naisten ongelmat” eivät ole sama asia kuin gender ja että naisten ongelmat eivät johdu naisten sukupuolesta vaan siitä, miten yhteisö, olemassa olevat valtastruktuurit ja kulttuuri kohtelevat naisia sukupuolensa takia. Gender-neuvonantajalla tulee olla riittävä tietämys myös miesten kohtaamista ongelmista ja synergioista miesten ja naisten kohtaamisissa. Tasa-arvoa ei voida saavuttaa ainoastaan kohtelemalla naisia ’erityisongelmana’ vaan miehet täytyy myös sisällyttää ratkaisuun.

Huolestuttavaa on myös, että sukupuolten välinen tasa-arvo usein koetaan työkaluna joka auttaa toisten päämäärien saavuttamisessa sen sijaan, että tasa-arvo ja naisten asema koettaisiin päämäärinä itsessään.

Lisäksi on ongelmallista, että kansainvälinen yhteisö ja Afganistanin hallitus luottavat niin vahvasti sukupuolivaltavirtaistamiseen ja naiskiintiöihin naisten aseman parantamiseksi. Näiden luotetaan automaattisesti edistävän tilannetta. Sukupuolivaltavirtaistamiseen tarvitaan kuitenkin vahvaa tietotaitoa, vilpittömiä sitoutumista naisten aseman edistämiseen ja jo tasa-arvoon suopeasti suhtautuvia hallinnollisia struktuureja. Naisten fyysinen läsnäolo naiskiintiöiden kautta on hyvä alku mutta se ei kerro tasa-arvon toteutumisesta. Naiset ovat fyysisesti edustettuina mutta tämä ei tarkoita että heillä olisi oikeaa valtaa tai että heidän mielipiteitään kuullaan. Suurimmalla osalla naisista ei myöskään ole mahdollisuutta osallistua politiikkaan.

Naisten tilanteen edistämiseen tarvitaan täysivaltainen panos johon sisältyy sekä kansainvälisiä toimijoita että afgaaneita (sekä viranomaisia että kansalaisia) ja jonka tukemisen takana on reilumpi budjetti ja taloudellinen tuki, syvempi ymmärrys genderistä, miesten sisällyttäminen, naisten huomioiminen muina kuin ainoastaan uhreina sekä asiantuntijuuden käyttö. Tavoitteesta saavuttaa tasa-arvo ei saa luopua ainoastaan koska se vaikuttaa hankalalta.

Rosenskilde, PRT MeS:ssä toimiva gender-neuvonantaja, kuvaili tulevaisuutta varovaisen optimisesti huomioiden myös suuren määrän potentiaalisia tulevia ongelmia naisten aseman edistämiseksi. Rosenskilde piti ilahduttavana, että kysyessään lapsilta mitä he haluavat olla isona, pojat ja tytöt vastasivat samoja asioita ja jotkut tytöt mainitsivat jopa että haluavat olla poliiseja. AREU:n tutkimuksessa (2008) enemmistö vanhemmista Nangarharin ja Bamyenin lääneissä uskoivat lastensa tulevaisuuden olevan valoisampi kuin heidän oman elämänsä. He painottivat varsinkin infrastruktuurin ja koulutuksen kasvua sekä kehitystä. Lyhyehkökin yhteenveto Afganistanin historiasta osoittaa, että kehityksen aikaväli ja hitaus täytyy huomioida. Naisten ihmisoikeuksien edistäminen Afganistanissa on kohdannut vastustusta 1800-luvulta asti. Muiden asioiden muuttuessa Afganistan pysyy konservatiivisena ja patriarkaalisena yhteiskuntana naisten

oikeuksista puhuttaessa ja kovaäänisten vastustajien annetaan dominoida agenda. Afganistanin hallituksen, Afganistanin miesten ja naisten, kansalaisjärjestöjen, kansainvälisen yhteisön ja Suomen toimet eivät ole olleet täydellisiä mutta tämän takia toimintaa ei saisi lopettaa. Pitkäjänteinen panostus voi hyvinkin vielä vaikuttaa tyttöjen toiveisiin poliisinammattista.

10.0 LÄHTEET

Abirafeh, Lina, *Gender and International Aid in Afghanistan. The Politics and Effects of Intervention*, McFarland & Company Inc., Lontoo, 2009

Afganistanin hallitus, *Shiiaperheläki*, Kanadan Kabuln suurlähetystön epävirallinen engl.käännös laista, "Shiite Personal Status Law", 26 elokuuta 2009

Afganistanin opetusministeriö, *1386 School Survey – Summary Report*, 2007

Afganistanin tasavalta, terveysministeriö, *Annual Report 1387*,
<http://www.moph.gov.af/en/report.php?id=9>

AIHRC, *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV*, Musa Sultani, Hussain Ali Moin, Muhammad Hussain Nusrat, Abdulqayum Zahidi, Safiyullah Elham & Muhammad Hussain Hasrat. Kabul, 2009

AIHRC, *Annual Report 2009*

AIHRC, *Annual Report 2008*

Alvesson, M. ja Billing, Y.D. Billing, *Understanding Gender and Organizations*, Sage, Lontoo, 1997

Amnesty International, *Stop Violence Against Women – Afghanistan*, 2005

An-Na'im, A., 'Promises we Should All Keep in Common Cause' kirjassa Cohen, J., Howard, M. ja Nussbaum, M. (ed.), *Is Multiculturalism Bad for Women?*, Princeton University Press, New Jersey, 1999

Ayub, F., Kouvo, S. ja Sooka, Y., *Addressing Gender-Specific Violations in Afghanistan*, International Center for Transitional Justice, helmikuu 2009

Bakker, I. (ed.), *The Strategic Silence: Gender and Economic Policy*, Zed Books, 1994

Barstow, A.L. (ed.), *War's Dirty Secret*, Ohio, 2000

Bergmann, B. 'Becker's Theory of the Family: Preposterous Conclusions', *Feminist Economics*, 1(1), 141-150, 1995

Bettio, F. ja Pantegna, J., 'Comparing Care Regimes in Europe', *Feminist Economics*, 10(1), 85-113, 2004

Biermann, W. ja Vadset, M. (ed.), *United Nations Peacekeeping in Trouble*,

Brittan, A., *Masculinity and Power*, Oxford, 1989

Brola, Mirva, *Rauha tarvitsee naisia tekijöikseen*, Rauhanturvaaja, 2009
<http://www.rauhanturvaajalehti.fi/2-09/rauha-tarvitsee-naisia-tekij-ikseen-3>

Bosch, J. ja Verweij, D., 'Enduring Ambivalence' kirjassa Cockburn and Zarkov (ed.), *The Postwar Moment: Militaries, Masculinities, and International Peacekeeping*, Lawrence and Wishart, Lontoo, 2002

Cloud, Dana L., '“To Veil the Threat of Terror”: Afghan Women and the Clash of Civilizations in the Imagery of the US War on Terrorism', *Quarterly Journal of Speech*, 90 (3), 285-306, elokuu 2004

- Daly, M., 'Gender Mainstreaming in Theory and Practice' *Social Politics*, 12(3), 433-450, 2005
- Dandeker, C. ja Gow, J. 'Military Culture and Strategic Peacekeeping' kirjassa Schmidl (ed.), *Peace Operations Between War and Peace*, Frank Cass & Co Ltd, Lontoo, 2000
- DPKO, Mainstreaming a Gender Perspective in Multidimensional Peace Operations, DPKO, July 2000, <http://www.un.org/Depts/dpko/lessons/Gender%20Mainstreaming.pdf>
- Chesterman, S. *You, The People, The United Nations, Transitional Administration, and State Building*, Oxford University Press, Oxford, 2004
- Christopher Coker, *The Warrior Ethos. Military Culture and the War on Terror*, Taylor&Francis, Lontoo, 2007
- Connell, R.W., *The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality*, United Nations, Geneva, 2004
- Connell, R., 'The State, Gender and Sexual Politics: Theory and Appraisal', *Theory and Society*, 19, 1990
- Dandeker and Gow, 'Military Culture and Strategic Peacekeeping' kirjassa Schmidl (ed.), *Peace Operations Between War and Peace*, p. 69
- David R. Mary Wechsler Segal ja Dana P. Eyre, 'The Social Construction of Peacekeeping in America' in *Sociological Forum*, 7(1), Special Issue, 121-136, maaliskuu 1992
- Duffey, T. 'Cultural Issues in Contemporary Peacekeeping' kirjassa Woodhouse, T. ja Ramsbotham, O. (eds.), *Peacekeeping and Conflict Resolution* (London, 2002),
- van Egmond, C. 'The Situation in United Nations Headquarters' kirjassa Biermann ja Vadset (eds.), *United Nations Peacekeeping in Trouble: Lessons Learned from the former Yugoslavia: Peacekeepers' Views on the Limits and Possibilities of the United Nations in a Civil War-Like Conflict*, Ashgate, 1998
- Enloe, C., *Bananas, Beaches and Bases. Making Feminist Sense of International Politics*, University of California Press Ltd., Lontoo, 2000
- Enloe, C., *Does Khaki Become You? The Militarization of Women's Lives*, South End Press, Boston, 1983
- Enloe, C., *Maneuvers. The International Politics of Militarizing Women's Lives*, University of California Press Ltd., Lontoo, 2000
- Findlay, T., *The Use of Force in UN Operations*, SIPRI, 2002
- Folbre, N. 'Measuring Care: Gender, Empowerment, and the Care Economy', *Journal of Human Development*, 7(2), 183-199. 2006
- Foley, R., 'Muslim Women's Challenges to Islamic Laws: The Case of Malaysia', *International Feminist Journal of Politics*, 6(1), 53-84, 2004
- Fukuda-Parr, S., 'What Does Feminisation of Poverty Mean? It Isn't Just a Lack of Income' in *Feminist Economics*, 5(2), 99-103

- Gould, C., 'Conceptualizing Women's Human Rights' kirjassa *Globalizing Democracy and Human Rights*, Cambridge University Press, 2004, Cambridge
- Grace, Jo, *Who Owns the Farm? Rural Women's Access to Land and Livestock*, Afghanistan Research and Evaluation Unit, www.areu.org.af, 2005
- GSDRC, *Helpdesk Research Report: Gender Issues in Afghanistan – Violence Against Women and Voice*, 14 toukokuu 2009
- Hearn, J., 'The Welfare of Men' kirjassa Popay, J., Hearn, J. ja Edwards, J. (eds.), *Men, Gender Divisions and Welfare*, Routledge, Lontoo, 1998
- Hearn, J., 'From Hegemonic Men to the Hegemony of Men', *Feminist Theory*, 5(1), 49-72, 2004
- Honig, B., '“My Culture Made Me Do It”' kirjassa Cohen, J., Howard, M. ja Nussbaum, M. (eds.), *Is Multiculturalism Bad for Women?*, Princeton University Press, New Jersey, 1999
- Hudson, H., 'Mainstreaming Gender in Peacekeeping Operations', *African Security Review*, 9(4), 2000
- Human Rights Watch, *“We Have the Promises of the World”. Women's Rights in Afghanistan*, New York, 2009
- Hunt, K., 'The Strategic Co-Optation of Women's Rights: Discourse in the “War on Terrorism”', *International Feminist Journal of Politics*, 4(1), 116-121, 2002
- Husum, 'United Nations Military Observers' Role' kirjassa Biermann ja Vadset (eds.), *United Nations Peacekeeping in Trouble: Lessons Learned from the former Yugoslavia: Peacekeepers' Views on the Limits and Possibilities of the United Nations in a Civil War-Like Conflict*, Ashgate, 1998
- Ignatieff, M., *Warrior's Honor. Ethnic War and the Modern Conscience*, Chatto&Windus, 1998
- IRIN, *Veil of Tears. Afghans' Stories of Loss in Childbirth*, 2009
- Jett, D., *Why Peacekeeping Fails*, St Martin's Press, 2000
- Kabeer, N., *Citizenship and the Boundaries of the Acknowledged Community: Identity, Affiliation and Exclusion*, IDS Working Paper 171, Brighton, 2002
- Kabeer, N., *Reversed Realities: Gender Hierarchies in Development Thought*, London, Verso, 1994
- Kabeer, N., 'Conflicts Over Credit: Re-Evaluating the Empowerment Potential of Loans to Women in Rural Bangladesh', *World Development*, 29(1), 63-84, 2001
- Kabulin yliopisto, Center for Policy and Human Development, *Afghanistan Human Development Report*, Kabul, 2007
- Kandiyoti, Deniz, *The Politics of Gender and Reconstruction in Afghanistan*, United Nations Research Institute for Social Development, occasional paper number 4, helmikuu 2005
- Kantor, P ja Andersen, E., *Building a Viable Microfinance Sector in Afghanistan*, AREU, tammikuu 2010
- Kiss, E., 'Alchemy or Fool's Gold? Assessing Feminist Doubts over Rights' kirjassa Shanley, ML ja Narayan, U (ed), *Reconstructing Political Theory: Feminist Perspectives*, Penn State and Polity

Press, 1997

Larson, Anna, *A Mandate to Mainstream: Promoting Gender Equality in Afghanistan*, 2008, Afghanistan Research and Evaluation Unit, www.areu.org.af

Lister, R., 'Inclusive Citizenship: Realizing the Potential', *Citizenship Studies*, 11 (1): 49-61, 2007

Mackay, 'Training the Uniforms' in *Development in Practice*, 13(2/3), 217-222, toukokuu 2003

Mazurana, D., 'International Peacekeeping Operations' kirjassa Cockburn and Zarkov (ed.), *The Postwar Moment: Militaries, Masculinities, and International Peacekeeping*, Lawrence and Wishart, Lontoo, 2002

McIntosh, M., 'The State as Oppressor of Women' kirjassa Kuhn, A. ja Wolfe, A. (ed), *Feminism and Materialism. Women and Modes of Production*, Routledge, London, 1985

Moghadam, V.M., 'Islamic Feminism and Its Discontents: Toward a Resolution of the Debate', *Signs*, 27(4), 1135-1171, 2002

Moghadam, V.M., *Global Feminism and Women's Citizenship in the Muslim World: The Cases of Iran, Algeria, and Afghanistan*, Prepared for the Conference on Citizenship, Borders, and Gender: Mobility and Immobility, Yale University, 8-10 toukokuu 2003

MSI, *Overcoming Barriers to Reproductive Healthcare in Post-Conflict Afghanistan: A Participatory Study*, toukokuu 2004

Van der Molen, I. ja Novikova, I., 'Mainstreaming Gender in the EU-Accession process: The Case of the Baltic Republics', *Journal of European Social Policy*, 15(2), 139-156, 2005

Moller Okin, S., 'Inequalities Between the Sexes in Different Cultural Contexts' kirjassa Nussbaum, M. ja Glover, J. (ed.), *Women, Culture and Development: A Study of Human Capabilities*, Oxford University Press, Oxford, 1995

Morris, M., 'By Force of Arms: Rape, War, and Military Culture', *Duke Law Journal*, vol. 45(4), 651-781, helmikuu 1996

MoWA, *Women and Men in Afghanistan: Baseline Statistics on Gender*, 2008

Narayan, U., *Dislocating Cultures: Identities, Traditions, and Third World Feminism*, Routledge, New York, 1997

Nussbaum, M., 'Capabilities as Fundamental Entitlements: Sen and Social Justice', *Feminist Economics*, 9(2-3), 33-59, 2003

Oates, L., Cultural Dissent: Supporting Women's Agency Through Information. An Approach to Rights Affirming and Culture-Sensitive Peacebuilding in Afghanistan, Islam and United Nations Security Council Resolution 1325 in Afghanistan: Meeting Report, the Canadian Peacebuilding Network, toukokuu 2008

Olsson, L. ja Tejpar, J. (eds.), *Operational Effectiveness and UN Resolution 1325 – Practices and Lessons from Afghanistan*, Swedish Defence Research Agency FOI, toukokuu 2009

O' Neill, J.T. ja Rees, N., *United Nations Peacekeeping in the Post- Cold War Era*, Lontoo, 2005

OHCHR, *Human Rights Dimension of Poverty in Afghanistan*, Kabul, maaliskuu 2010

- Paajanen, A., 'Suomen väliintulo lopetti parituksen', pääkirjoitus, *Helsingin Sanomat*, 7.7.2009
- Parekh, B., *Rethinking Multiculturalism. Cultural Diversity and Political Theory*, Palgrave, Hampshire, 2000
- Parpart, J., 'Who is the Other? A Postmodern Feminist Critique of Women and Development Theory and Practice', *Development and Change*, 24, 439-464, 1993
- Phillips, A. (ed.), *Feminism and Politics*, Oxford University Press, Oxford, 1998
- Phillips, A., 'Multiculturalism, Universalism and the Claims of Democracy' kirjassa Molyneux, M. ja Razavi, S. (ed.), *Gender Justice, Development and Rights*, Oxford University Press, Oxford, 2002
- Phillips, A., *The Politics of Presence*, Oxford University Press, Oxford, 1995
- Razavi, S., Fitting Gender into Development Institutions, *World Development* 25(7), 1111-1125, 1997
- Rose-Sender, K., *External Evaluation – Afghanistan Independent Human Rights Commission*, 2009
- Rostami-Povey, E., 'Gender, Agency and Identity, The Case of Afghan Women in Afghanistan, Pakistan and Iran', *Journal of Development Studies*, 43(2), s. 294-311, helmikuu 2007
- Pascall, G. ja Lewis, J., 'Emerging Gender Regimes and Policies for Gender Equality in a Wider Europe', *Journal of Social Policy*, 33, 373-394, 2004
- Pitkänen, V.-V., The gender perspective in the training and recruitment of Finnish civilian crisis management experts, *CMC Finland Yearbook 2009 on Civilian Crisis Management Studies*, 2(6), 2009
- Physicians for Human Rights, *The Taliban's War on Women. A Health and Human Rights Crisis in Afghanistan*, USA, 1998
- Poulin, J., *Peace Operations Seen From Below*
- Razavi, S., The Political and Social Economy of Care in a Development Context: Conceptual Issues, Research Questions, and Policy Options, United Nations Research Institute for Social Development, Gender and Development Programme Paper No. 3, Geneva, 2007
- Seidler, V., *Transforming Masculinities*, Lontoo, 2006
- Sen, A., 'Cooperation, Inequality and the Family', *Population and Development Review*, 15 (Issue Supplement: Rural Development), 61-76, 1989
- Shachar, A., 'On Citizenship and Multicultural Vulnerability', *Political Theory*, 28, 2000, 64-89, 2000
- Shweder, R. A., '“What About Female Genital Mutilation?” and Why Understanding Culture Matters in the First Place' kirjassa Schweder, R. A. ja Markus, H. R. (ed.), *Engaging Cultural Differences. The Multicultural Challenge in Liberal Democracies*, Russell Sage Foundation, New York, 2002
- SIDA, *Country Gender Profile – Afghanistan*, helmikuu 2009
- Amanda S., *Confronting Child Labour in Afghanistan*, Afghanistan Research and Evaluation Unit, www.areu.org.af, 2009
- Smith, D., *Decisions, Desires and Diversity: Marriage Practices in Afghanistan*, Afghanistan

Research and Evaluation Unit, www.areu.org.af, 2009

Smith, D., *Love, Fear and Discipline: Everyday Violence Toward Children in Afghan Families*, Afghanistan Research and Evaluation Unit, www.areu.org.af, 2008

Standt, K., 'Women, Development and the State: On the Theoretical Impasse', *Development and Change*, 17, 325-333, 1986

Steans, J., *Gender and International Relations. An Introduction*, Polity Press, Cambridge, 2004

Stratigaki, M., 'The Cooption of Gender Concepts in EU Policies: The Case of "Reconciliation of Work and Family"', *Social Politics*, 11(1), 30-56, 2004

Ten Rules. Code of Personal Conduct for Blue Helmets, United Nations Department of Peacekeeping Operations Training Unit, www.un.org/Depts/dpko/dpko/Conduct/ten_in.pdf

UN, Afghanistan – *Humanitarian Action Plan*, 2009

UN, The Department for Disarmament Affairs and the Department of Peacekeeping Operations, *Gender Perspectives on Landmines*, briefing note 5, maaliskuu 2001

UN, Commission on Human Rights, Integration of the Human Rights of Women and a Gender Perspective: *Violence Against Women. Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences, Yakin Ertürk. Mission to Afghanistan (9-19 July 2005)*, E/CN.4/2006/61/Add.5

UNAMA, UNIFEM, MoWA, Afghanistan Information Management System, *Violence Against Women Primary Database*, 1386

UNAMA ja OHCHR, *Silence is Violence. End the Abuse of Women in Afghanistan*, Kabul, heinäkuu 2009

UNIFEM Afghanistan, *Fact Sheet: The Situation of Women in Afghanistan*, 2008

UNTAC, 'Report on Public Perceptions' kirjassa Whitworth, *Men, Militarism, and UN Peacekeeping: A Gendered Analysis*, Lynne Rienner Publishers Inc., Lontoo, 2004

UNODC, Afghanistan. *Female Prisoners and Their Social Reintegration*, New York, maaliskuu 2007

Puolustusvoimat, *Naisten vapaaehtoinen asepalvelus*, 2010
http://www.mil.fi/varusmies/naisten_vapaaehtoinen_asepalvelus.dsp

Volpp, L., 'Blaming Culture for Bad Behaviour', *Yale Journal of Law and the Humanities*, 12, 89-116, 2000

Volpp, L., '(Mis)identifying Culture: Asian Women and the "Cultural Defense"', *Harvard Women's Law Journal*, 17, 57-102, 1994

Wakefield, S. ja Bauer, B., *A Place at the Table: Afghan Women, Men and Decision-Making Authority*, Afghanistan Research and Evaluation Unit, www.areu.org.af, 2005

Walby, S., 'Gender Politics and Social Theory', *Sociology*, 22(2), 215-232, 1988

Wickford, J., Hultberg, J. ja Rosberg, S., 'Physiotherapy in Afghanistan – Needs and Challenges for Development', *Disability and Rehabilitation*, 30(4), 305-313, 2008

Whitworth, *Men, Militarism, and UN Peacekeeping: A Gendered Analysis*, Lynne Rienner Publishers Inc., Lontoo, 2004

WHO, tiedotustilaisuus Kabulissa 26.4.2010, Peter Laroche ja Peter Graaff, kirjallinen kopio tilaisuudesta saatu sähköpostitse.

Wordsworth, A., *A Matter of Interests: Gender and the Politics of Presence in Afghanistan's Wolesi Jirga*, AREU, Kabul, 2008

World Bank Country Gender Assessment, *Afghanistan – National Reconstruction and Poverty Reduction – the Role of Women in Afghanistan's Future*, Washington ja Kabul, 2005

Woodward, Alison, 'European Gender Mainstreaming: Promises and Pitfalls of Transformative Policy', *Review of Policy Research*, 20(1), 65-88, 2003

Women and Children Legal Research Foundation (WCLRF), *Women's Access to Justice. Problems and Challenges*, 2008

Women and Children Legal Research Foundation, *Women Economic Independence in Afghanistan*, 2006

Yuval-Davies, N., *Gender and Nation*, Sage, Lontoo, 1997

Haastattelut

- ASA-10, UM
- Enlund, Enlund, POL-10, UM
- Flen, Elli, entinen rauhanturvaaja Afganistanissa
- Kannisto, Päivi, UM:n tasa-arvoneuvonantaja
- Koskinen, Eeva, Suomen Naistoimittajat ry
- Suomessa asuva afgaanipakolainen
- Paajanen, Anja, entinen KYT-neuvonantaja PRT MeS
- Paukku, Jorma, UM:n tasa-arvosuurlähettiläs
- EUPOLin Rule of Law Adviser
- Rosenskilde, Ulrika, Gender Advisor PRT MeS
- Shakir, Aysu, EUSR
- Vienonen, Jussi, yhteysupseeri PRT MeS

11.0 LYHENTEET

AI	Amnesty International
AIHRC	Afghanistan Independent Human Rights Commission
ANA	Afganistanin kansallinen armeija
ANDS	Afghanistan National Development Strategy
AREU	Afghanistan Research and Evaluation Unit
ARTF	Afghanistan Reconstruction Trust Fund
CEDAW	Committee on the Elimination of Discrimination Against Women
DoWA	Department of Women's Affairs
DPKO	Department of Peacekeeping Operations
GDI	Gender-Related Development Index
GSDRC	Governance and Social Development Resource Centre
HDI	Human Development Index
HRW	Human Rights Watch
ISAF	International Security Assistance Force
LOTFA	Law and Order Trust Fund for Afghanistan
MISFA	Microfinance Investment Support Facility for Afghanistan
MoWA	Ministry of Women's Affairs
MSI	Marie Stopes International
NAPWA	National Action Plan for Women of Afghanistan
NSP	National Solidarity Programme
SIDA	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete
PRT	Provincial Reconstruction Team
UNAMA	UN Assistance Mission in Afghanistan
UNDP	United Nations Development Programme
UNGOMAP	The United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan
UNMAS	UN Mine Action Service
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UNSD	United Nations Statistics Division
UNSMA	United Nations Special Mission to Afghanistan
UPR	Universal Periodic Review
WCLRF	Women and Children Legal Research Foundation